

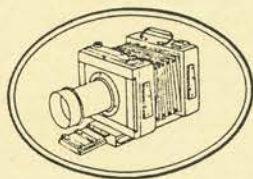
TEMANUMMER

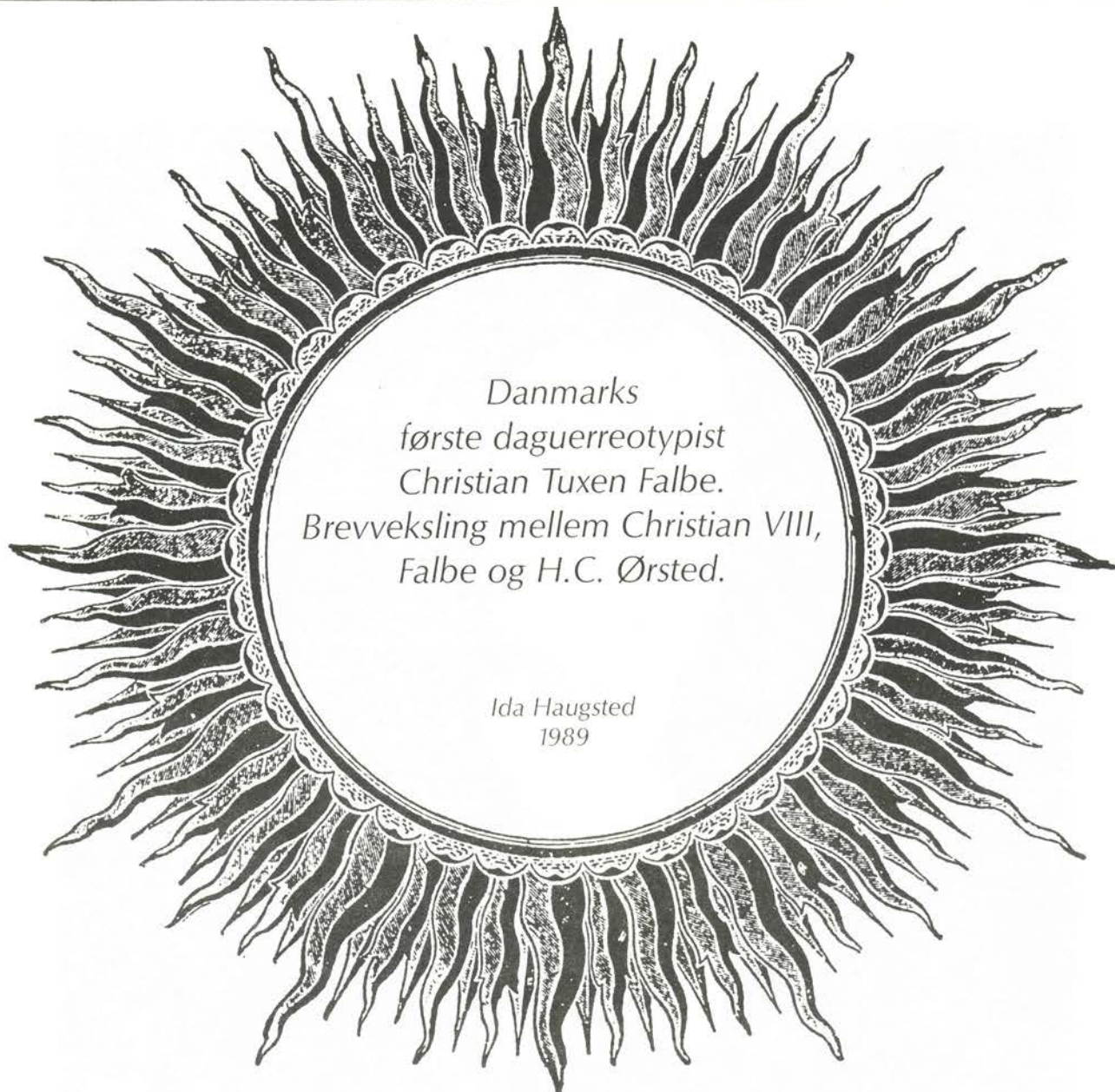
◆ LYSETS SPOR ◆

- 2 **Historiens hovedpersoner.**
- 6 **Falbes brev til prinsen.**
- 10 **Rygterne om daguerreotypiet i Danmark.**
- 11 **Beretninger fra Paris.**
- 14 **Mødet i Videnskabernes Akademi.**
- 17 **Prinsens kamera og Falbes forsøg.**
- 20 **De Meza og Falbes daguerreotypier.**
- 25 **Tryllelygtens billede.**
- 28 **Daguerreotypister i Danmark.**
- 37 **H.C.Andersen og Mads Alstrup.**
- 40 **Lysets boliger.**
- 42 **Fotohistorisk kalender 1839-40.**
- 44 **Arkivalier og litteratur.**

*Redaktion
Flemming Berendt*

*Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet samt dele deraf er kun tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab.
No part of this publication may be reproduced in any form, without prior permission in writing from the Copyright holder. Copyright D.F.S. all rights reserved under international Copyright Conventions ISBN 0107-6329 Denmark.*

Forord

For Dansk Fotohistorisk Selskab er det en stor gevinst, at Ida Haugsted har udført den detailforskning, der forelægges her, om hvordan fotografien indførtes i Danmark.

Også som kultur- og videnskabshistorie er det en højst interessant beretning, hvorved OBJEKTIV, redigeret af Flemming Berendt, er med til at fejre fotografiens 150 år.

Ida Haugsted

*Portræt af Christian Tuxen Falbe. Muligvis malet under Falbes besøg hos sin datter i Holland.
Oliemaleri af J. B. Van der Holst. 31 x 25 cm. C. V. W. de Falbes privatsamling. England.*

LYSETS SPOR.

Historiens hovedpersoner.

Hele verden kan i år fejre 150-året for franskmanden Daguerres opfindelse af daguerreotypiet og herhjemme kan vi bidrage til jubilæet ved at offentliggøre de beretninger, Danmarks første daguerreotypist Christian Tuxen Falbe skrev fra Paris til hans kongelige højhed prins Christian Frederik, der den 3. december 1839 blev udråbt til Christian VIII.

Brevene fandt jeg i Kongehusarkivet under mit arbejde med Falbes tjeneste som dansk konsul i Grækenland og jeg fortabte mig helt i den spændende historie om en personlighed, der på mange andre punkter har betydet så meget for dansk arkæologi- og museumshistorie.

Der forekommer mange citater fra breve og aviser, som jeg har valgt at skrive, nøjagtig som forfatterne skrev dem. Der kan derfor forekomme kuriøse stavemåder og lidt snørklede sætninger, som jeg håber ikke vil virke skræmmende. F.eks. blev ordet daguerreotypi stavet på mange forskellige måder i de første måneder af dets historie. Ofte kaldes daguerreotypiet en lystegning og lysbillede, eller det blev beskrevet som at solen eller at lyset tegnede et billede.

Jeg håber, at læseren, som jeg selv har følt det, vil fornemme historiens vingesus, når han/hun læser om samtidens reaktion på Daguerres opfindelse.

Et par ord til indledning

I september 1839 sendte generalkrigskommissær C.T.Falbe nogle daguerreotypier og et Giroux-kamera fra Paris til sin ven og protektor den danske kronprins Christian Frederik (1786-1848) i København. To daguerreotypier med motiver fra Paris vakte sensation. De blev vist i Videnskabernes Selskab, Kunstakademiets Forsamling, i Industriforeningen og blev udstillet i Kunstforeningen. Københavnerne stiftede for første gang bekendtskab med billeder af naturen selv præget som et fotografi tegnet ved solens lys. Falbe havde selv optaget daguerreotypierne og sendte dem til prinsen, der forærede disse og Danmarks første daguerreotypi-apparat til rektor for den Polytekniske Lærestanstalt fysikeren H.C.Ørsted (1777-1851). Ørsted kom af flere grunde til at spille en afgørende rolle for fotografiets vilkår i Danmark helt fra dets første spæde start.

Historien om de tidligste daguerreotypister i Danmark er først og fremmest skrevet af Bjørn Ochsner siden 1950'erne. Ochsner har i sin seneste udgivelse af sit leksikon over danske fotografer (1986) samlet et væld af informationer og facts om pionererne. Uden et sådant hovedværk i dansk fotohistorie, havde dette bidrag til daguerreotypiets første år ikke kunnet indflettes i sin rette meningsfyldte sammenhæng.

Instrumentmager Japetus Emilius Albrecht Hansens (1826-1896) to artikler udgivet i *Beretninger fra Dansk fotografisk Forening* i begyndelsen af 1890'erne om daguerreotypiets tidligste historie i København giver interessante oplysninger skrevet af en samtidig amatørfotograf. Han var søn af optiker Peter Hansen, der sammen med professor Christian Smidt havde et instrumentfirma i Silkegade. Unge Hansen var efter faderens død i 1853 medindehaver af dette firma og havde siden sin pure ungdom fulgt de første fotografiske forsøg i Kongens København.

Endelig har den danske museumsmand Victor Hermansen (1894-1960) under sit lange virke ved Nationalmuseet interesseret sig levende for fotografiets historie. Han lærte at fotografere på kulturhistoriske udflugter med fotografen Hugo Matthiessen (1881-1957). *Mester Hugo* var siden 1910 ansat ved Nationalmuseet. Hermansen udgav en glimrende artikel om stereoskopbilleder (1952) og arbejdede på en bog om *Fotografiens Historie*, der desværre aldrig blev realiseret.

Kammerherre Falbe

Christian Tuxen Falbe blev født i Helsingør den 5. april 1791 og døde i København den 19. juli 1849. Ved sin død var han blevet udnævnt til kammerherre, adjungeret inspektør ved det kgl. Møntkabinet på Rosenborg (1842-49) og direktør for Christian VIII's arkæologiske samling på Amalienborg (1847-49).

Falbe var søn af kaptajn i Søetaten og inspektør ved Øresunds Toldkammer Ulrich Anthon Falbe og hans hustru Ida Marie Seidelin født Møller. Han kom på kadetskolen som 11 årig og havde i 1807 været med fregatten *Diana* til Middelhavet. Falbe udgav 1818 *Remarques sur la navigation*. om navigation i Alexandrias havn.

Få år senere blev han chef for kanonbådsdelingen ved Udbyhøj og deltog i den uheldige ekspedition mod englænderne på Anholt i marts 1813, hvor han blev taget til fange af den engelske brig *Woodlark* ved Vejrø, men løsladt. Samme år blev han ansat som skoleofficer ved Søkadetakademiet og i 1815 udnævntes han til premierløjtnant og indrulleringsofficer i Tønder. Efter hvervet som assistent ved Øresunds Toldkammer tog Falbe i december 1829 afsked med kaptajns karakter og blev udnævnt til generalkonsul i Tunis. Han havde da giftet sig i 1828 med Clara Ipsen (1800-1877) og fik i 1830 rang af generalkrigskommissær.

Portræt af Christian VIII tegnet og litograferet af Emilius Berentsen (1799 - 1868), der sammen med grosserer H. L. Danchell åbnede et litografisk institut i 1830'erne. Litografi 1842. Det kgl. Bibliotek.

Falbe opholdt sig i Tunis i mere end 10 år (1820-31), hvor han dyrkede sin interesse for arkæologi og numismatik. Han foretog som den første meget præcise opmålinger af det antikke Karthago, som han beskrev i *Recherches sur l'emplacement de Carthage*, trykt i Paris 1833. Dette værk blev udgangspunkt for senere undersøgelser af Karthago. Under opholdet i Tunis fik Falbe kontakt med kronprins Christian Frederik og de korresponderede flittigt siden begyndelsen af 1820'erne.

Falbe sendte gennem årene antikker, mønter og malerier hjem til sin kongelige ven, der var lidenskabeligt engageret i kunst og videnskab. Der opstod et nært venskab mellem de to mænd og prinsen fulgte med levende interesse Falbes virke i Tunis og siden i Grækenland, hvor Falbe var dansk konsul 1833-35 i Kong Ottos (konge 1832-62) første regeringsår.

I 1837 oprettedes i Paris *Société pour l'Exploration de Carthage*, der skulle foretage udgravninger i nordafrikanske byer og sende antikker til Frankrig. I september tog Falbe med arkæologen Sir Thomas Grenville Temple (1798-1847) til Tunis. De fulgte derned med den fransk flåde, der undervejs erobrede Constantine i Algeriet. Efter denne dramatiske begivenhed fortsatte de to deres ekspedition til Karthago.

Efter knapt et år i Afrika rejste Falbe fra Tunis, over Marseille til Paris, hvortil han ankom den 16. august 1838. Han arbejdede i Paris til april 1840 med at bearbejde sit geografiske materiale for det franske krigsministerium. Sammen med Temple udgav han i Paris *Excursions dans l'Afrique septentrionale* 1838.

Brevene til prins Christian Frederik.

Under opholdet i Paris blev Falbe involveret i de begivenheder, der medførte, at den franske regering i sommeren 1839 på Videnskabernes Akademi's anbefaling købte Daguerre og Niépce's opfindelse af daguerreotypiet. Falbe skrev siden januar 1839 adskillige breve til prins Christian Frederik om sine møder med Daguerre. Falbes og prins Christian Frederiks breve er bevaret i Kongehusarkivet og i Falbes arkiv i Rigsarkivet, samt i Det kgl. Bibliotek i København. En del af den omfattende korrespondance har den største interesse, da den omhandler Daguerres opfindelse med en af de første kendte beskrivelser af teknikken ved et daguerreotypi og Falbes køb af det første kamera til Danmark. Brevene giver ikke mindst et spændende indblik i Falbes egne forsøg som en af verdens første daguerreotypister.

Falbe selv var dybt fascineret af den tekniske nyskabelse, som han mente ville få den allerstørste betydning i fremtiden, både for kunsten og videnskaben.

Daguerre og Niépce senior & junior

Louis-Jacques Mandé Daguerre (1787-1851) begyndte som 16 årig en uddannelse som teatermaler hos Eugène-Marie Degotti og blev scenemaler ved Paris' opera. Den unge mand blev hurtigt kendt for

sine dekorationer og illusionsmalerier. Fra 1816-22 arbejdede Daguerre ved Théâtre Ambigu-Comique og Odéon og malede bl.a. fortæpper med trompe-l'oeil dekorationer. Samtidig med teaterarbejdet eksperimenterede han med at male dioramaer, der var en afart af panoramaet. Han slog sig sammen med maleren Charles-Marie Bouton og åbnede den 11. juli 1822 *Diorama* i rue Sanson nr.4. De åbnede også en filial i september året efter i Regent Park i London og Daguerres og Boutons forestillinger blev en meget stor publikumssucces i London og Paris.

I rue des Marais nr.5, ved siden af det parisiske *Diorama*, lå *Maison du Diorama*, hvor Daguerre siden 1830 havde sin bolig og atelier. Her besøgte Falbe ham i efteråret 1838.

Siden 1824 eksperimenterede Daguerre med at fastholde et billede med et kamera obscura og besøgte Vincent og Charles Chevalier i deres instrumentforretning for at købe objektiver. Han blev gode venner med brødrene og fik gennem dem kontakt med Joseph-Nicéphore Niépce (1765-1833), der boede i Sydfrankrig nær Châlon-sur-Saône. Niépce havde siden 1813 eksperimenteret med at tiksere et billede ad fotokemisk vej og arbejdede med lysets påvirkninger. Dette førte til hans opdagelse af heliografiet og Niépce skabte ved et tilfælde i 1826 verdens ældst kendte fotografiske billede på en asfaltovertrukket tinplade. Det viste udsigten fra hans arbejdsværelse i *Maison du Gras* og findes nu i Gernsheims samling, Austin i Texas.

Daguerre sluttede i 1829 en kontrakt med Niépce, som han, efter Niépce's død 1833, fornyede 1835 med sønnen Isidore Niépce (1805-1868). De to videreførte forsøgene, der bestod i, at en belyst metalplade blev præpareret med sølvjodid, hvorved de kunne fastholde et billede, som kunne fremkaldes ved hjælp af kviksølvdampe.

Kontakt med Arago

Daguerre havde den 13. juni 1837 indbudt til subscription for at fremme flere forsøg og havde skrevet til Isidore Niépce i januar 1838, fordi han mente, det blev nødvendigt også at udvikle selve kameraet. Da Daguerres anstrengelser for at skaffe penge mislykkedes, kontaktede han direktøren for observatoriet i Paris fysikeren Dominique-François-Jean Arago (1786-1853), der var sekretær i det franske Videnskabernes Akademi og medlem af deputeretkammeret. Arago vidste straks, at forsøgene var af stor betydning for kunst og videnskab og fremlagde en intern rapport sammen med Jean-Baptiste Biot og Alexander von Humboldt. Denne fastslog det helt enestående faktum, at Daguerre var i stand til at fastholde et af lyset frembragt klart og detaljeret billede på en plade. Rapporten blev udarbejdet den 7. januar 1839, som et internt notat, men den blev dog røbet af det franske blad *Gazette* allerede dagen før.

Daguerres portræt blev trykt og udsendt den 9. februar af redaktor Georg Carstensen i "Portefeuillen". I hefte 6. Litografi af Anst. v. W. Pobuda.

Talbot og Bayard

Den engelske godsejer William Henry Fox Talbot (1800-1877) indtog en fremtrædende plads blandt tidens eksperimenterende fotografer. Han havde siden sin ungdom beskæftiget sig med matematik og fysik og eksperimenterede med at lave tegninger ved hjælp af et camera obscura. Talbot udstillede sine fotogeniske billeder i the Royal Institute den 25. januar, da han havde hørt om Daguerres opfindelse og holdt to foredrag om sine nyeste forsøg med papirbilleder i begyndelsen af 1839 i The Royal Society of Sciences.

Franskmanden Hippolyte Bayard (1801-1887), som senere grundlagde Société Française de Photographie, var embedsmand i finansministeriet. Han præsenterede resultatet af sine eksperimenter med fotografier den 20. januar 1839, efter meddelelsen om Daguerres opfindelse. Bayard viste sine forsøg til César Despretz, senere medlem af det franske institut. Han arbejdede med papirnegativer på sølvklorid papir, der i karakter var som Talbots, men var skabt af Bayard uafhængig af den engelske fotograf.

Falbes brev til prinsen.

Den 5. januar skrev Falbe det første brev til hans kongelige højhed fra sin bolig i rue Faubourg Saint Honoré 30 om Daguerres *lystegninger*. Falbe indledte sit brev med en omtale af den tyske opfinder fysikeren Carl August Steinheil (1801-1870). Prinsen, der nylig havde været ude at rejse, havde været meget optaget af Steinheils galvaniske telegraf. Falbe mindede ham om den *Beundring og Opmærksomhed med Hensyn til Opfindersens sindrige Forbedringer og de vigtige Følger dens Anvendelse kunne faae*.

Dernæst gjorde Falbe omhyggeligt rede for den nyeste nyhed og skrev til Prins Christian Frederik: *En seenere, interessant og vigtig Opdagelse beskæftiger for Tiden Paris og gjør en Diversion i de kiedsommelige, ja uanstændige Debatter om Ministeriets Forfald*. Opfindelsen vakte beundring og begejstring, fordi den var knyttet til kunsten og ville utvivlsomt få uoverskuelig betydning i fremtiden, mente Falbe. Han var heller ikke i tvivl om, at kronprinsen ville værdsætte nyheden desto mere.

Det er af denne Aarsag, at jeg, skiøndt ligesaa ubevandret i de skønne Kunster som i Chemien, hvoraf Opdagelsen maae være et Produkt, tillader mig at tilstille Presidenten for de danske Videnskaber og for de skønne Kunsters Akademie nogle Oplysninger om hvad jeg har seet af Hr.Daguerres Opdagelse.

Prins Christian Frederik fungerede dengang både som præsides for Kunstakademiet og præsides for Videnskabernes Selskab.

Falbe fortæller i brevet om Daguerres perspektiviske dioramaer, som han havde overværet i *Diorama*, hvor han havde set flotte forestillinger om Salo-

mons Tempel, kirken St.Etienne du Mont og bjergskredet i den schweiziske by Goldau. *Hr.Daguerre forstaar at afbenytte Lyset* skriver Falbe fuld af beundring og forklarede, at maleren nu efter årelange eksperimenter og studier ved *Virkning af Dagslyset alene* kunne præge, *en Forestilling af Naturen selv, paa en af ham tilberedet Substans, giennem Prismet af et Camera chiara*.

Daguerres lystegninger

Falbe forklarede prins Christian Frederik så godt han kunne, at Daguerres billeder ved hjælp af et kamera straks blev præget på en plade og, hvad der var det utrolige, det forsvandt ikke igen, men stod tydeligt som et grafisk blad eller *den sorte Kunst*. Pladen var, tydeliggjorde Falbe, overtrukket med *en tynd Lamina* der lignede zink eller platin. Han vidste ikke hvad pladen var lavet af.

I virkeligheden bestod Daguerres opfindelse i, at han benyttede en sølvbelagt kobberplade, der blev udsat for joddampe; herved omdannedes sølvet til jodsølv. Pladen blev belyst i kameraet (camera obscura); billedet blev derefter fremkaldt ved at udsættes for kviksølvdampe og blev fikseret med natriumtiosulfat (fiksernatron), der fjernede resterne af jod.

Falbe beskrev, at Daguerres billeder var farveløse og kun bestod af lys og skygge, dette skyldtes, forklarede han, at farverne ikke var en bestanddel af lyset, *men kun et Speil af dets Straaler*. Det var lysets påvirkning af *Substancen* (pladen), som bevirkede at tydelige genstande blev lyse i forskellige nuancer, mens billedet blev mørkere, der hvor der var skygger.

Fordelen ved et daguerreotypi

Det er usikkert, hvorfor Falbe havde opsøgt Daguerre personligt. Men Falbe giver dog selv en del af forklaringen. Han var klar over, at Daguerres teknik ville være særdeles velegnet til hans eget arbejde.

Jeg tænkte paa, hvorledes jeg paa min Reise i det Indre af Tunis havde anvendt Tiden til nogle ufuldkomne Opmaalinger og Afbildinger af Monumenter, hvis endelige Reentegning har kostet mig flere Timers dagligt Arbejde under mit allerede lange Ophold her [d.v.s. i Paris]. - Med Hr.Daguerres Apparat havde jeg, i den Tid Lyset alene tegnede for mig, kunnet beskæftige mig med Observationer og ikkun behøvet at afpasse Tiden for at faae Prospector og Monumenter fuldkomment afbildede skriver han.

Hvis han havde kendt Daguerres metode under sine ekspeditioner i Afrika, hvor lyset var fremragende til at tegne billeder, så havde meget arbejde kunnet være gjort ikke alene mere præcist, men også langt hurtigere. Falbe ville have undgået en meget ubehagelig episode i Tunis. Araberne dræbte en af hans unge tegnere løjtnant Gavaudan, *medens han beskæftigede sig med at tegne, skiøndt han ikke var 260 Skridt borte fra sine egne Folk.*

Falbe på besøg i atelieret

Sir Temple, der var i Paris, var også fotointeresseret og Falbe refererer, at englænderen ønskede at erhverve et daguerreotypi af Daguerre til England. Temple udgav 1836 i London sine rejsebeskrivelser *Excursions in the Mediterranean*, som findes i Det kgl. Bibliotek. Ifølge ejersignaturen har bogen tilhørt H.F. Talbot, som Temple formentlig kendte.

Hvorom alting er, Falbe var dybt imponeret over det, han fik at se i atelieret og berettede om Daguerres mange prospekter. De fleste var 10 til 12 tommer lange og 6 til 8 tommer høje og lignede kobberstik. Motiverne på *lystegningerne*, som Falbe kaldte dem, var vuer af gader, hvor man tydeligt kunne se hver eneste brosten og hvert eneste bogstav på gade- og butiksskilte. Han havde også set mange billeder med stilleben bl.a. motiver med store og små gipsfigurer, hvor man tydeligt kunne se selv de mindste ujævnheder og sammenføjninger i figurerne. Alle motiver fremviste perfekte detaljer og var knivskarpe.

Et daguerreotypi, som vistnok ikke er bevaret, beskrev Falbe mere detaljeret. *Jeg har seet et Insekt og et Stykke Spindelvæv af 1/3 Linies Diameter, forstørret indtil en Dimension af 6 Tommer, og dette Produkt havde ikkun kostet 6 Minutters Arbejde af Lyset uden anden Hielp.*

I dag kendes nogle få af Daguerres prospekter og gadebilleder, bl.a. en affotografering af det nu ødelagte originale daguerreotypi af Boulevard du Temple, som Daguerre forærede til Ludwig I. af Bayern. Falbe nævner i sommeren 1839, at Ludwig I af Bayerns gesandt grev Franz Olivier von Wallworth Jenison bestilte et daguerreotypi. De mikroskopiske genstande, som imponerede Falbe, var stilleben af konkylies, snegle og fossiler. Flere af disse gamle daguerreotypier findes i forskellige samlinger.

Falbe omtaler også, at den østrigske gesandt i Paris grev Antal Apponyi ønskede sig Daguerres billeder. Apponyis daguerreotypi, som er bevaret med dedikation fra Daguerre, forestiller forskellige fossiler og figurer.

Steenfeldts konkylieværk

Falbe fortæller prinsen, at hvis Johannes Eilert Steinfeldt (1799-1850), der var maler og tegner ved prinsens naturhistoriske museum, i stedet for at bruge sin kostbare tid til at tegne konkyliesamlingen på slottet, havde kunnet bruge Daguerres opdagelse, så havde han ikke fået ødelagt sit syn. På 6 timer kunne Daguerre udføre mindst 60 af den slags tegnninger, som Steinfeldt havde tegnet og, tilføjede Falbe, *endog under den nordlige Himmels ufordeelagtige Dagslys, forekom det mig at Anvendelsen af dette Apparat og Følgerne deraf endnu ikke kunde beregnes i deres Vigtighed.*

Det arbejde, Falbe hentyder til, var en ufuldendt, trykt katalog over samlingen, som Steinfeldt og zoologen H.H. Beck udarbejdede i 1837. Arbejdet

omtales af Kunstakademiets sekretær Just Mathias Thiele (1795-1874) i hans erindringer. Thiele fik overdraget udgivelsen af værket, men måtte erkende, at efterhånden *hendøde* hele det stort anlagte projekt. Steinfeldt nåede dog at lave 12 farvelagte tegnninger, som nu findes i Zoologisk Museum.

Regnens flugt

Falbe forklarede i januar-brevet, at hvis pladen ikke blev belyst tilstrækkelig længe kom alle nuancer ikke med og hvis den belystes for længe, fik de mindre klart belyste områder samme nuance som de kraftigt belyste. Billedet blev skarpere i detaljen, men fik til gengæld ikke så fine toner, som det korrekt belyste daguerreotypi. Denne teknik, mente Falbe dog, ville være velegnet til at kopiere, når man ville lade *Naturtegninger* gravere.

Falbe forklarede, at man kunne tage lige så mange billeder, man havde lyst til. Processen tog kun 1 minut når solen skinnede. *Jeg har seet det samme Prospekt taget ved Morgen - Middag og Aften Belysning. De ere alle tre lige fuldkomne*, men man kunne kun tage et billede, der var et unikum.

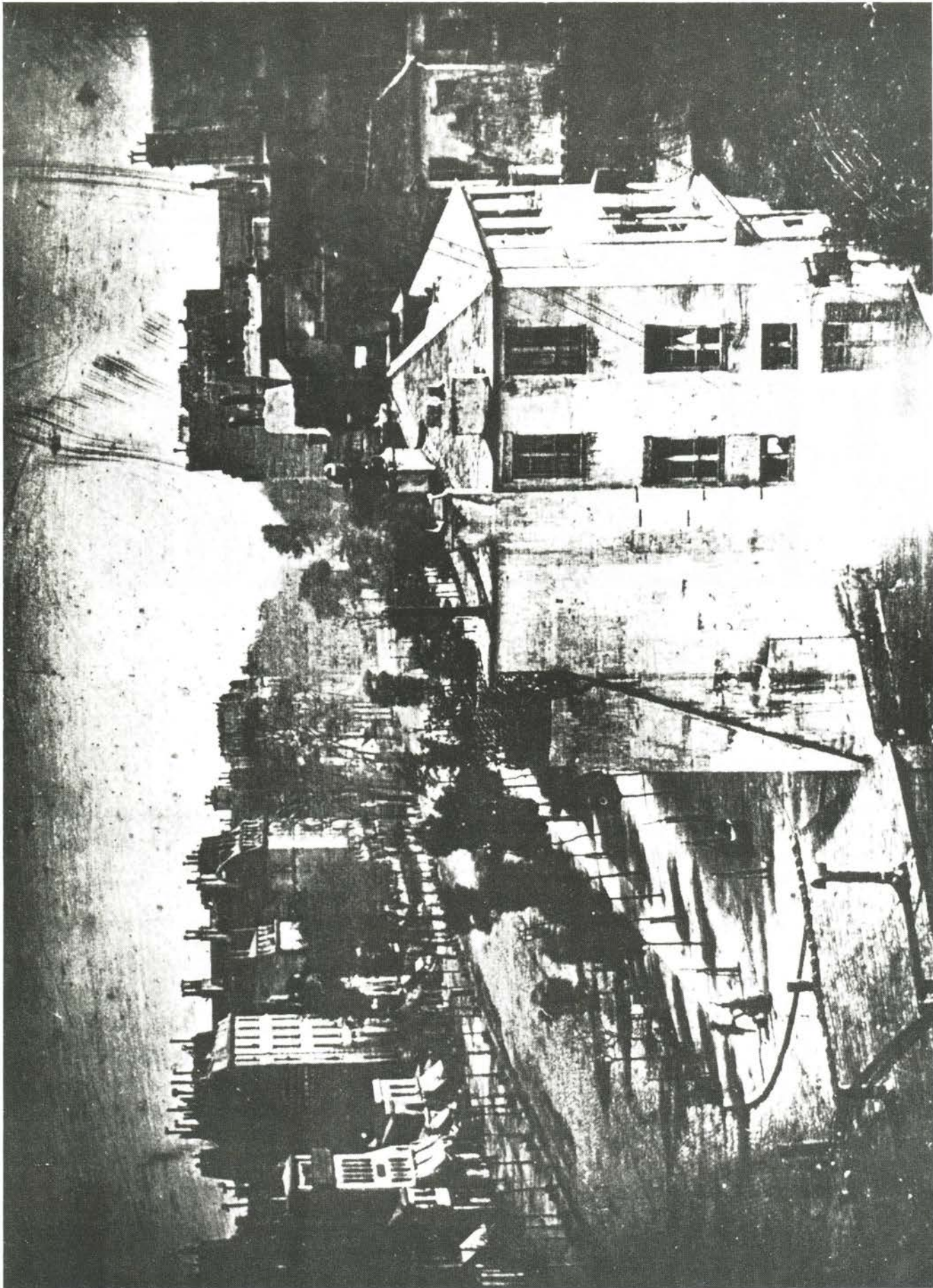
Maanens Skin er ikke kraftigt nok til at kunne operere som Lys; men de Billeder som tages ved en klar Dags sidste Belysning, faae en træffende Ligning med Natstykker skrev han.

Portrætter var derimod vanskelige for Daguerre at optage. Man ved, at Daguerre eksperimenterede med portrætoptagelser, men problemet var den lange eksponeringstid og resultatet blev dårligt. Falbe forklarede dette for prins Christian Frederik. *Portraiter ere under Indflydelsen af den ubetydelige Bevægelse som Aandedrættet og Muskelspillet saa vanskeligen tillader at standse. En Skiælven af Kontouren blive derfor meer eller mindre synlig.*

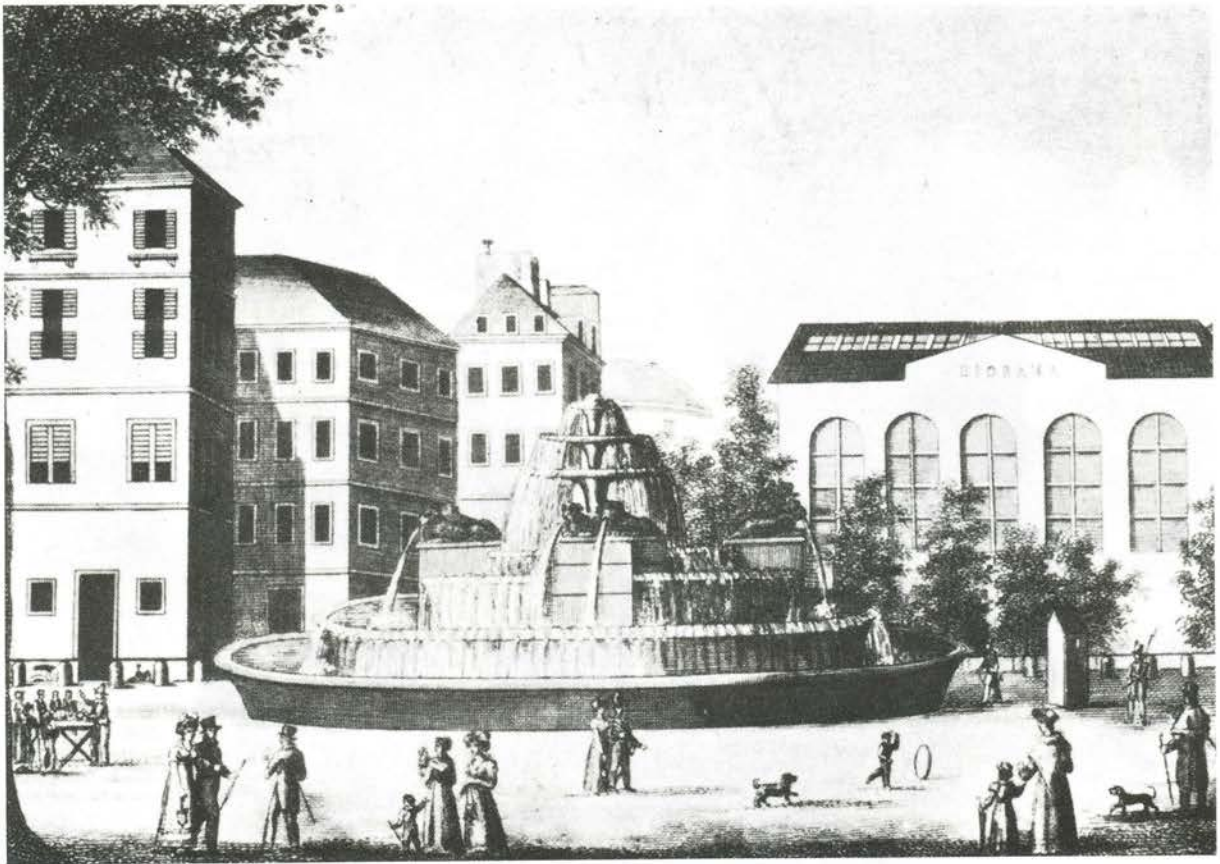
Falbe fortæller også, hvordan Daguerre stillede sit apparat op, når han skulle optage et prospekt, og udelukkede alt lys ved hjælp af et lille telt. Alt efter om vejret var klart, brugte han lyset *en længere eller kortere Tid til Billedets Fuldkommenhed*. Falbe skrev begejstret, at det var lykkedes for Daguerre at optage et billede på mindre end et minut; dog måtte han i dårlig belysning bruge 20 minutter til optagelsen.

Billedet viste tydeligt, hvordan vejret var, om det var grå tåge og regnvejr eller solskin. Men *den Flugt som Regnen har kunne ses på hans prospekter og var ligesaa træffende sanddrue afbildet, som den skiønneste og klareste Virkning af en brillant Soelstraale.*

Pladen hvorpaa Billedet staaer, er lige glat over alt forklarede Falbe, og så ud til at kunne tåle et let berøring uden at tage skade. Falbe skrev, at hvis man så pladen i en vinkel på ca. 20° forsvandt billedet og man kunne kun se den glatte flade. Billedet var dog tydeligt både i lille og stor vinkel; men skulle man rigtig beundre Daguerres lystegninger, måtte man bruge lup. Der var problemer med f.eks. at optage træer, hvor bladene bevægede sig, men i stille vejr blev optagelserne perfekte.

Udsigt fra daguerres hus foråret 1838. Boulevard de Temple og Boulevard St. Martin. Billedet var en gave fra Daguerre til Ludvig I. Falbe omtaler Bayerns diplomat i Paris greve Jenison. Daguerreotypiet er "udslettet", men blev affotograferet af M. Stöckmann (1937). 21,5 x 16,5 cm. München. Bayerisches Nationalmuseum. (Objektiv 39 1987, s. 30 ff.)

"Maison du Diorama" var Daguerres atelier og bolig siden 1830. Falbe skrev den 14. marts til prins Christian Frederik, at huset, atelieret og laboratoriet var brændt. I baggrunden ses kuplen på oberst Langlois Panorama. Træsnit ca. 1830.

Kunst og videnskab

Falbe mente, at opdagelsen kunne få stor betydning for videnskaben. Det er ikke alene som Middel til at giengive Naturen og mangfoldiggjøre Malerie og Tegning at denne Opdagelse faaer en stor Indflydelse i videnskabelig Henseende er den ligeledes af største Vigtighed. - Hidtil kiendte man ikkun faae chemiske Substancer, Nitrate og chlorure d'argent, anvendelige til Experimenter for at kiende Lysets Ejendommelighed. Efter Hr.Biots Mening (saavidt jeg kunde opfatte den i en livlig Samtale han havde derom med Becquerel) vil Frugten af Hr.Daguerres 14 Aars Arbejde, lede til vigtige og interessante lagttagelser over Lyset, om hvilket man nok hidtil ey engang veed hvadenten det er en Aarsag eller en Virkning.

Edmond Becquerel, som Falbe nævner, udviklede i 1840 et solfilter til at fremkalde billeder, der snart blev anvendt i stedet for de giftige kviksølvdampe, der skadede fotografernes øjne.

Falbe undskyldte sin unøjagtige beretning, men han havde følt trang til at fortælle om sine indtryk, efter at have set Daguerres fantastiske resultater. I næste Uge giver Hr.Arago en Meddelelse herom til Videnskabernes Academie sluttede Falbe sin beretning fra Paris.

Le Diorama est ouvert tous les jours de 11 h. du matin à 4 h. du soir.

DIORAMA.

PAR EXTRAORDINAIRE.

Les deux Tableaux offerts au Public représentent:

L'ÉBOULEMENT
DANS LA VALLÉE DE GOLDAU (EN SUISSE).

Cette notice, reproduite en plein jour, pour les manifestations de la soirée, pour arriver à l'effet de la grande catastrophe du 2 septembre 1800.

Une Messe de Minuit.
DANS L'ÉGLISE SAINT-ÉTIENNE-DE-MONT, à PARIS.

Cette Notice reproduite au soir, pour par toutes les conditions de lumière pour arriver à l'effet d'une Messe de Minuit.

Bon pour deux personnes.

Du 3 au 30 Avril 1836.

Daguerre

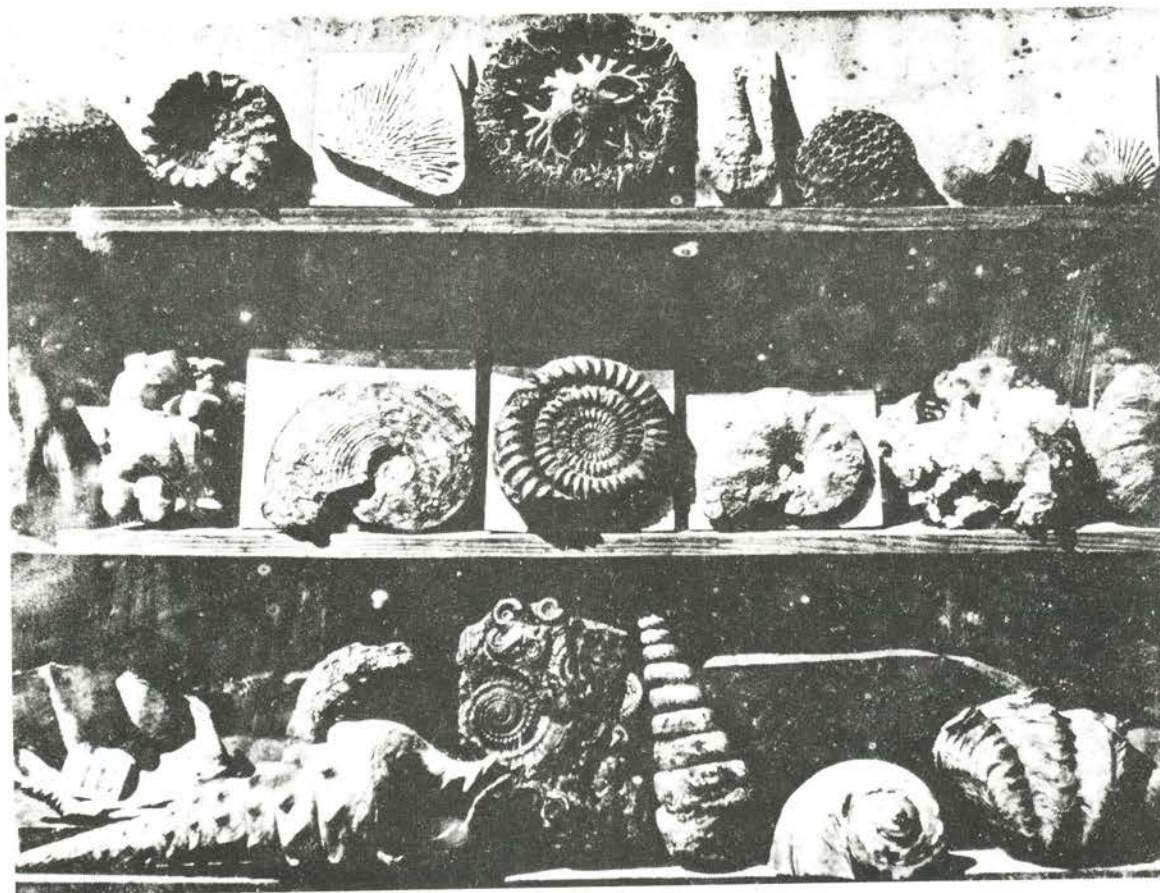
Ab. PRINTES-DIORAMA.

Il sera perçu 1 franc par Place.

Nota. Une personne seule, se présentant avec ce billet, paiera le droit du nombre de places indiqué.

Passé la date, ce billet sera refusé. Ce billet ne peut être vendu.

Billet til Daguerres Diorama april 1836, underskrevet af Daguerre. bjergskredet i Goldau og midnatsmessen i St. Etienne du Mont.

Stilleben med sneglehuse og fossiler optaget af Daguerre 1837 - 1839. De mikroskopiske detaljer imponerede Falbe.
Dagurreotypi. 21,5 x 16,5 cm. Paris. Musée des Techniques.

Rygterne om daguerreotypiet i Danmark.

Efter meddelelser i den franske presse og takket være Falbes brev rygtedes Daguerres opfindelse utrolig hurtigt i Danmark. *Berlingske Tidende* bragte den 2. februar en notits om, at Daguerre i Paris ved kemiske Midler, formedelst selve Lysets Indvirkning, lærer at fastholde naturtroe Afbildninger af Gjenstandene. H.C. Andersen (1805-1875) skrev den 5. februar til sin ven og velynder oberst Christian Høeg-Guldberg (1777-1867). Hvad siger De til Daguerres Opfindelse? Jeg er henrykt derover. Hvor let vil man nu ikke kunne forskafe sig Aftryk af de berømteste Statuer, Billeder af Landenes skønneste Steder! Da Sollyset i en tropisk Natur har en saa hurtigvirkende Kraft, at selv bevægelige Gjenstande indtrækkes i Pladen, har jeg megen Tro til, at det nyligt opfundne Siderallys maa kunne anvendes istedet for Solen, eller at Huulspeile kunne slibes, der samle vor Sols Straaler og kaste disse over et Ansigt eller en Gjenstand af den Størrelse, saa at vi her see samme Virkning, som om Experimentet skete i Afrika. O, vor Tid er Oplindelsernes Guldalder. Hvor der dog er godt og herligt her paa Jorden!

Et opmærksomt øjenvidne

Prins Christian Frederik besvarede Falbes brev den 15. februar. *Min kiere Falbe! De har inderlig interesseret mig ved Meddelelsen i Brevet af 5 Jan. om Daguerres nye Opfindelse, og ihvorvel jeg senere har læst forskielligt i offentlige Blade om denne saakaldte Daguerretype er Deres Beretning som et opmærksomt Øjevidnes mig den velkomneste og fuldstændigste.*

Jeg meddelte den strax til Ørsted, som ogsaa har benyttet og benævnt den ved hans Meddelelse desangaaende i Selskabet for Naturlærens Udbredelse. Mit Ønske vilde fremdeles være om De kunde skaffe mig en Prøve af dette vidunderlige Lysmalerie, helst en mig bekiendt Syn af Paris, og Aragos Beretning saasnart den er trykt.

Prinsen ville gerne vide, om Sølvstangen blev mørkere eller svagere ved luftens påvirkning, det er man ej ret oplyst om. For både prinsen og fysikeren var nyheden næsten uforståelig. Ufattelig er denne Lysets Virkning, Ørsted sagde meget rigtigt at vidste man ej at det var sandt kunde man ej troe det... Følgerne af en saadan Opdagelse er vist nok uberegnelige.

Ørsteds foredrag om lysets spor

Som prins Christian Frederik skrev til Falbe, holdt Ørsted et foredrag i Selskabet for Naturlærens Udbredelse. Dette selskab var stiftet af Ørsted den 6. juli 1824 efter en rejse til England. Han havde der fået ideen til at oprette en forening, hvor der kunne holdes populærvidenskabelige foredrag om naturvidenskabelige emner.

Ørsteds foredrag blev omtalt i dagbladet *Dagen* den 19. februar: *Torsdagen den 14de Febr., holdt Selskabet til Naturlærens Udbredelse Møde under Foresæde af Hans Kongelige Højhed Prinds Christian Frederik...Etatsraad Ørsted holdt et Foredrag over Daguerres Opfindelse, at til veiebringe Afbildninger paa en dertil præpareret Grund, ved at lade de i Kamera obscura dannede Billeder falde derpaa. (Dette Foredrag vil vordre meddelt i næste Nr. af Søndagen.)*

Hele foredraget blev som lovet offentliggjort i *Søndagen*, et tillæg til *Dagen*, og giver et meget interessant indtryk af Ørsteds vurdering af Falbes brev til prinsen. Ørsted fortalte, at han ofte i den senere tid havde fået lejlighed til at sige sin mening om sagen og flere gange var blevet opfordret til at holde forelæsninger. Han havde haft betænkeligheder, fordi han skulle tale om en sag, der stadig var en hemmelighed. Derfor kunne han kun fremkomme med forskellige *Gisninger*, da de oplysninger, han havde, var meget ufuldstændige.

Det var dog sandt, at opfindelsen var gjort, selvom det var utroligt, forklarede Ørsted. *Man har talrige Vidner, og deriblandt mange fuldkommen sagkyndige. Det franske Videnskabernes Selskab havde undersøgt sagen og Mange andre oplyste Mænd have ogsaa seet Forsøgene, og omtalt dem offentlig. Tingenes historiske Sandhed er da noksom hævdet forsikrede han.*

Såvidt han var orienteret, *findes der endnu ingen i de enkelte Omstændigheder fuldstændig Beretning om denne Opfindelse; men af de forskiellige adspredte Efterretninger har jeg maattet samle mangt et Træk, hvortil jeg ogsaa har faaet Bidrag ved et mig af Hs. Kgl. Højhed vort Selskabs Patron betroet Brev fra Generalconsul Falbe, som selv har besøgt Kunstneren, og seet hans Arbejder. Ørsted forklarede, at Daguerres kamera var anderledes end de apparater, man hidtil havde kendt; objektiverne var ufarvede. Billedet, sagde han, blev dannet på en metalplade, men af hvilket Metal siges ikke. Han tilføjede, *De Beretninger, som lade Billedet danne sig paa Papir, synes ikke nøiagtige. Nogle Beretninger kunde føre paa den Formodning, at Billederne havde alle Gienstandenes Farver; men de nøiagtige Beretninger giendrive dette.**

Hjerternes spejlbillede

Den danske presse var meget optaget af nyhederne fra Paris. Redaktør Georg Carstensen (1812-1857) bragte i sit litterære blad *Portefeullen* den 17. februar

en oversættelse af den franske kunstkritiker og journalist Jules Janins artikel *Daguerotypen*. H.C. Andersen læste artiklen med den største begejstring. Redaktørerne Rawert og Schlegel var også tidligt ude i deres nyhedsblad *Handels- og Industri-Tidende*. Den 23. februar trykte de en længere artikel om *Daguerre's Lysbilleder* på grundlag af Janins beskrivelse. Her refereredes Daguerres opfindelse som værende *en sort Fernis, der fordeles over en Plade, som udsættes for Dagslyset*. Bladet, der også omtaler Ørsteds foredrag, mente, at det aldrig tidligere var lykkedes for selv den største mester, at frembringe noget lignende. Det var Solen selv, der havde indført en hel ny kunst.

H.C. Andersen skrev den 24. februar til forfatteren Henriette Hanck (1807-1846). Han havde diskuteret daguerreotypiet med sin gode ven Ørsted: *Har jeg talt med Dem om den daguerreske Opfindelse? Den opfylder mig saa ganske. Læs derom i Journal des Débats eller i det sidste Nummer af Portefeullen!, hvori der findes en Oversættelse deraf.*

Jeg har talt længe og meget med Ørsted derom; det er som i et Speilbillede alle Gjenstandene opfanges og forblive [der]; seer man med Microscopet, da udvikler det fineste Punct sig til en detailleret Gjenstand. En Prik, der paa Kobberstikket antyder et Skilt, viser sig nu med hele sin Indskrift; man seer det vaa-de paa Stenene og Timen paa Dagen, eftersom Solen lyser.

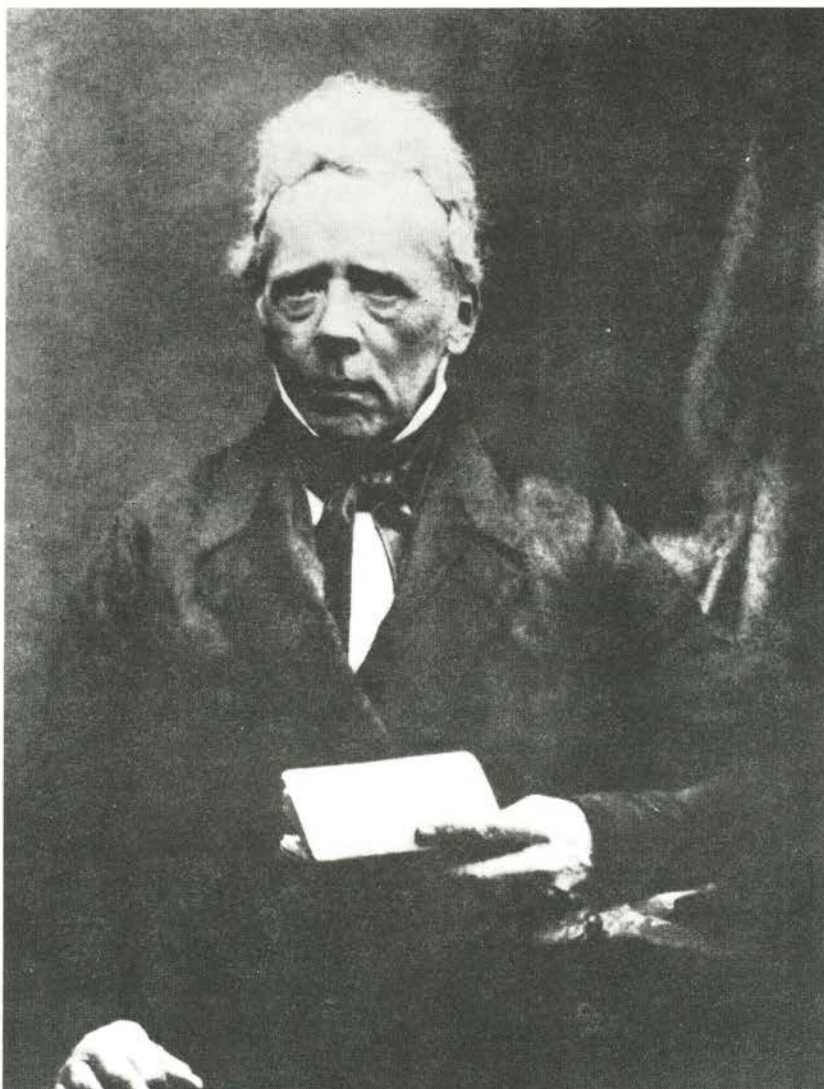
Nu kan man da faae de meest troe Afbildninger af Oldtidens Levninger, de ypperligste Prospector af tropiske Egne. Ørsted vil maaske ogsaa snart blive Verdensberømt; hans Opfindelse, der gav ham et Navn, synes nu at lede til, at Skibe kunne flyve frem uden Damp, altsaa uden Kulforraad, uden al Fare; man har gjort Forsøg paa Nevafloden, og det skal være lykkedes.

Vor Tid er Opfindelsernes Guldalder! O, kunde jeg dog som en Daguerre opfinde at give Hjerternes Speilbillede!

Beretninger fra Paris.

I Paris arbejdede Falbe flittigt videre med sine opgaver for Karthago Selskabet og Krigsministeriet. Han havde fået brev fra prinsen med kaptajn Poul Severin Kierulf og beskrev den 14. marts de grufulde nyheder om Daguerres atelier. Værkstedet var brændt den 8. marts, mens Daguerre havde møde med den amerikanske opfinder Samuel F.B. Morse, der var i Paris for at patentere sin elektromagnetiske telegraf. *Hr. Daguerres Diorama og Atelier med mange af hans Malerier og hans physiske Laboratorium afbrændte Dagen efter at jeg havde modtaget bemeldte naadigste Skrivelse. At forsøge paa at erholde een af hans Lys-Tegninger ville derfor nu være frugtesløst, skrev Falbe til prinsen.*

Falbe havde allerede i sin første samtale med Daguerre fortalt ham om prinsens varme interesse for og kendskab til videnskabelige emner. Han fortalte

H. C. Ørsted optaget under en rejse til England i 1846. Daguerreotypi af Antonie-Francois-Jean Claudet (1797 - 1867). Kassetten mærket "Royal Adelaide Gallery. Claudets Daguerreotype". Kassette 9 x 7,5 cm. Lysmål 6,5 x 5,5 cm. Danmarks Tekniske Museum. Helsingør.

Daguerre, hvor magtpåliggende det var for ham, at kunne give prinsen en *lystegning*. Daguerre havde svaret, at det ville være umuligt for ham at fremstille noget billede, før regeringen havde købt hans opfindelse.

Prinsen havde spurgt Falbe om det stof, billedet blev præget i, blev mørkt eller blegnede. Falbe kunne svare: *Hvad der skal være lyst bliver lyst og hvad der skal være mørkt bliver mørkt!* Han forklarede, at Daguerre prægede *det flygtige Billede man ser i et Speil på Substancen*, der var en blank plade. Billedet blev retvendt og ikke spejlvendt, som når man tegnede det på en kobberplade.

Falbe omtalte i det samme brev Talbots fotografier som *ufuldkomne Produkter* og mente, at Daguerres opfindelse havde mange fortrin fremfor englænderens.

Bayard og Steinheil

I vinterens løb havde Bayard arbejdet videre på sine forsøg med direkte positiver på papir, da man dengang anså positiver for mere ønskværdige end negativer. Han opnåede sit første vellykkede resultat med direkte positiv papirbilleder den 20. marts 1839 med en eksponeringstid på 1 time.

I maj viste Bayard sine billeder til Biot og Arago og den 24. juni holdt han sin første udstilling i Paris bestående af 30 papirfotografier. Skønt hans resultater var opsigtsvækkende, blev de tilbageholdt af Arago, der personligt satsede på at fremme Daguerres sag. En dansk oversættelse af en artikel om Bayard blev udgivet af J.E.A. Hansen i Beretninger fra Dansk fotografisk Forening (1893).

Også Steinheil udførte i marts 1839 fotografiske forsøg efter Talbots princip, men gik dog snart over til forsøg med daguerreotypier. Således kunne Steinheil allerede i september 1839 udstille sine egne daguerreotypier i München. Han kom til at spille en

vigtig rolle i fotografiet historie, bl.a. opfandt Steinheil et telefotografisk apparat.

Hemmeligheden

Den 1.april skrev Falbe igen til prinsen og fortalte, at Daguerre to dage før havde beklaget, at han stadig ikke kunne give *nogen Kopie eller Exempler af sine Tegninger, end ikke til Deres Kongelige Højhed*. Daguerres daguerreotypier var meget attråede, men Falbe forsikrede, at hverken Ruslands, Østrigs, Bayerns eller andre landes diplomater i Paris havde fået noget eksemplar, ja ikke engang Frankrigs konge Louis-Philippe. Arago var stadig den eneste der officielt kendte til *hemmeligheden*. Regeringen havde imidlertid pålagt ham ikke at disponere over *noget af de udførte Arbejder*. Kamrene skulle først afslutte forhandlingerne om at få rettighederne af Daguerre og Niépce junior.

Opfindelsen offentliggøres

Takket være Aragos energiske indsats, var det lykkedes at overtale den franske indenrigsminister Tannequi Duchâtel til at fremlægge et lovforslag, om at belønne Niépce junior og Daguerre med en livsvarig pension. Der blev udfærdiget en foreløbig kontrakt den 14.juni, som blev forelagt kong Louis-Philippe til underskrift. Arago aflagde den 3.juli en rapport i deputeretkammeret.

Det var stadig ikke muligt for Daguerre, meddelte Arago, at optage vellykkede portrætter. Det var derfor nødvendigt, at han stadig fik mulighed for at eksperimentere. Daguerre holdt få dage efter en udstilling af daguerreotypier med gademotiver og optagelser af afstøbninger i Musée des Antiques i et af deputeretkammerets værelser.

10 dage senere, den 17.juli, blev lovforslaget forelagt overhuset og samme dag skrev Falbe til prins Christian Frederik. *Hvad jeg har aftalt med Daguerre, efter at Kamrene have bevilget ham den Pension, for hvilken han aftræder sin Opdagelse til det Offentlige, er det mig umuligt at give Deres Kongelige Højhed Rapport om i Dag*. Falbe gav samtidig besked om, at han havde bestilt et daguerreotypi-apparat, som ville blive leveret om to måneder. Flere hundrede andre interesserede kunder havde afgivet bestillinger efter Falbe, men de ville formentlig først få deres kameraer i løbet af et årstid.

Falbe kunne forsikre prins Christian Frederik om, at Daguerre havde gentaget sit løfte om at forære prinsen et daguerreotypi. Opfinderen insisterede på, at han ikke ville have nogen betaling.

Prinsen på Sorgenfri

Prins Christian Frederik kontaktede den 19.juli under sit sommerophold på Sorgenfri Slot, H.C.Ørsted, der netop var vendt hjem efter en rejse til Gøteborg. Prinsen skrev, *Uvis om vedfølgende interessante Rapport af Arago over Daguerreotypen kommer Dem ihænde i Gothenborg vælger jeg at sende Avi-*

ser hvori den findes, til Dem. Snart vil Hemmeligheden være kundbar og jeg venter at Falbe forskaffer mig Prøver af de ved Opfindelsen giengivne Lysbilleder.

Nogle dage senere, den 21.juli, skrev prinsen igen til Falbe. *Jeg længes meget efter de belovede nærmere Meddelelser om Daguerrotypen.*

Prinsens og Falbes breve krydsede hinanden og den 22.juli skrev Falbe en udførlig meddelelse om, at deputeretkammeret efter afstemning havde fastsat Daguerre og Niépce junior's pension *for at overlade Ministeriet for det Indre Opdagelsen og Anvendelsen af Daguerrotypen*. Falbe havde igen besøgt Daguerre *for at minde ham om sit Løfte at lade mig være een af de første som erholdt et Exemplar af Apparaillets Afbildinger og for at erkyndige mig om, naar det blev muligt at faae Apparaillet selv*. Falbe refererede udførligt om deres samtale.

Saasnart Paris-Kammeret har bekræftet den mellem Ministeriet og Daguerre sluttede Kontrakt, bliver hiint sat i Besiddelse af alle Midler til at udbrede Kundskab om Opdagelsen og anvende den. Daguerre skulle straks udgive en vejledning i kameraets brug og skulle afholde et kursus for *Videnskabsmænd, blandt hvilke F:Ex: de Lærere som i de højere Skoler skulle forklare Daguerrotypens Egenskaber og Anvendelse, og saadanne som have vist meest Interesse for hans Opdagelse*. Falbe kunne tilføje, at Daguerre havde lovet, *at jeg skal blive een af dem som erholde Adgang til dette Kursus*.

Besøg hos Giroux

Falbe omtalte i brevet den 22.juli, at han havde bestilt et kamera hos den parisiske kunsthändler Alphonse Giroux, der i juni fik eneforhandling af Daguerre. Daguerre havde rådet ham til at lade sig skrive op, *da Udførelsen, som afhænger af Glassenes Størrelse og Fuldkommenhed, ikkun kunde skee successive og det forlangte Antal vilde blive leverede efter Indskrivningens Orden*. Falbe havde fulgt rådet og blev indskreven for No.6. *I Løbet af den sidstforløbne Uge er der indskrevet 50, efter mig.- Mit Apparail bliver færdigt om et Par Maaneder; men med det 50de har det meget lange Udsigter. Prisen bliver 450 frank.- Naar det Apparail er færdigt, bliver det undersøgt og prøvet af Daguerre og først derefter leveret.*

Det var Falbes ønske, at prinsen og Videnskabernes Selskab skulle kende apparatet og dets brug så hurtigt som muligt. Han havde derfor straks bestilt et kamera, i stedet for, som det havde været mere korrekt, at afvente tilsagn fra prinsen eller selskabet.

Videnskabernes Selskab

H.C.Ørsted, der siden 1808 havde været medlem af Videnskabernes Selskab (stiftet i 1742), kom til at præge dette lærde selskab med en lang række initiativer og blev i 1815 dets sekretær. Ørsted havde bl.a. sikret, at Frederik VI indkøbte fysiske og kemiske instrumenter til hans laboratorium i Skidenstræde (Krystalgade). Prins Christian Frederik, der siden

1838 havde været selskabets præsident efter overhofmarskal Adam W. Hauch, deltog ivrigt og engageret i dets virksomhed og ledede næsten alle møderne i flere år.

Falbe foreslog i juli, at man gjorde Daguerre til korresponderende eller ekstraordinært medlem af Videnskabernes Selskab. Det gjorde han både fordi Daguerre allerede var blevet medlem af flere andre lærde selskaber, og fordi Videnskabernes Selskab på denne måde ville få ret til at få nye oplysninger om daguerreotypiets videre udvikling. Det ville, syntes Falbe, være en passende erkendtlighed for det daguerreotypi, der var tiltænkt prinsen.

Prins Christian Frederik svarede hertil i august: *De Exemplarer af Billederne som Daguerre har lovet Dem modtages med Erkiendtlighed og forbeholder jeg mig at takke Dem derfor om end Videnskabernes Selskabs Vedtægter ej tillader at optage Giveren til Medlem formedelst denne hans Opmærksomhed.* Derfor blev Daguerre aldrig medlem af Videnskabernes Selskab i København, mens han blev udnævnt til officer i æreslegionen og til medlem af flere udenlandske videnskabelige akademier.

Hvis Videnskabernes Selskab ønskede et eksemplar af Daguerres bog, ville Falbe med fornøjelse sende det *Exemplar som af Daguerre er mig lovet saa snart de første forlade Pressen.*

Falbe ønskede så hurtigt som muligt, at få besked om hans dispositioner var i overensstemmelse med selskabets eller prinsens personlige ønsker. Han sluttede brevet med at han ville *afvente mit Apparails Fuldendelse, for da at indsende Prøver af min egen Fabrik.*

Møntfuldmægtig Ehlers

Falbe spurgte prinsen, hvorvidt Videnskabernes Selskab kunne oplyse om, der skulle være nogen dansk fysiker i Paris som kan og vil indstudere *Apparaillets Brug og saaledes seenere gjøre den bekiendt i København.* I givet fald ville Falbe med glæde skaffe ham adgang til det kursus, som personligt var lovet ham. Hvis ikke, kunne Falbe selv *tilbyde min egen ringe Tieneste som min Ukyndighed i Physikken ret gjør mindre antagelig men dog anvendelig.*

Prins Christian Frederik besvarede Falbes brev den 12. august og takkede ham varmt for hans initiativ og kunne bifalde alt, hvad han havde foretaget sig. Prinsen ønskede at få det eksemplar af Daguerres bog, som opfinderen havde lovet Falbe, men skrev, *det vil være dobbelt kiert naar De for min Regning anskaffer flere Exemplarer af denne Forklaring og tilstiller mig samme.*

Han bad også Falbe om at købe kameraet på hans konto hos Mallet Frères & Co. i Paris. Prinsen mente, at hvis Falbe selv hørte Daguerres forelæsninger, ville han udmærket være i stand til at lære andre om kameraets anvendelse. Dog tilføjede han, at hvis møntfuldmægtig Ehlers, som i årene 1837-39 var på rejse i udlandet, skulle være i Paris, havde Ørsted

påtaget sig, at bede ham om at være til stede ved Daguerres forelæsninger. Falbe skulle meddele Ehlers dette.

Eduard Diderik Ehlers (1812-1893), der tog polyteknisk eksamen i 1835, var samme år blevet ansat ved Mønten i København, men var i 1839 på rejse i Europa. Den 20. august nævner Falbe, at han straks havde meddelt Ehlers prinsens ønske og var sikker på at han gerne ville deltage i forelæsningerne. Hvorvidt Ehlers var til stede eller ej, er det vanskeligt at vurdere, i hvert fald nævner Falbe ikke senere noget om møntfuldmægtigen.

Den 14. august skrev Falbe til prins Christian Frederik: *Næste Mandag giver Arago en Forklaring af Daguerres Opfindelse i Videnskabernes Selskabs Møde, jeg agter naturligviis denne Dag at løsrive mig fra mine Triangler og Geographiske Beliggenheder, for at kunne indsende Deres Kongelige Højhed en Melding om denne Forklaring.*

Fotografen Talbot

Talbot udstillede i august 1839 næsten hundrede *photogenic drawings* eller kalotypier ved et møde i The British Association i Birmingham. I den anledning skrev professor i matematik ved Kunstakademiet Georg Frederik Krieger Ursin (1797-1849) udførlige beskrivelser af den engelske fotografis forsøg og resultater i *Nyt Magazin for Kunstnere og Haandværkere*, som Ursin redigerede. Hans artikler *Om photogeniske Billeder* blev trykt i på foranledning af Daguerres opfindelse. Talbot opfandt det første negativ, da han den 20.-21. september 1840 udførte et blivende kopierbart negativ på sølvjodidpapir. Han tog patent på sin ide i februar 1841. Derved var der åbnet mulighed for at reproducere et uendeligt antal fotografier.

1844 udgav Talbot den første fotografiske bog *The Pencil of Nature* med indklæbede fotografier. På trods af, at Talbots opdagelse muliggjorde mangfoldiggørelse, hvilket ikke gjaldt daguerreotypiet, fik sidstnævnte den førende rolle i de fotografiske atelierer i de næste 12 år. Årsagen var, at Daguerres fotografier var betydelig skarpere og at teknikken var offentlig tilgængelig.

Mødet i Videnskabernes Akademi.

Afstemningen i det franske deputeretkammer fandt sted den 30. juli; 237 stemte for og kun 3 imod forslaget, der sikrede regeringen retten til Daguerre og Niépce's opfindelse. Den endelige vedtagelse fandt sted den 1. august. Hemmeligheden blev dog først offentliggjort den 19. august 1839 ved et fællesmøde mellem Academie des Sciences og Academie des Beaux-Arts ledet af Arago og Biot.

Tirsdag morgen kl. 3 den 20. august skrev Falbe et udførligt referat til prinsen om mødet:

Ved det Videnskabernes-Akademies Møde der fandt Sted i Gaar, gav Hr. Arago en Forklaring af Da-

Portræt af William Henry Fox Talbot, der opfandt det første negativ i 1840, der gav mulighed for reproduktion af kopier. Daguerreotypi af Antonine F. J. Claudet. 1844. Bath. Royal Photographic Society.

guerres Opdagelse, hvilken jeg skal forsøge paa at give Deres Kongelige Højhed et Udkast af, saavidt min Uvidenhed i Physik og Chemie gjør mig det muligt.

Nyheden ville meget hurtigt komme i aviserne og blive offentliggjort i et mødereferat. Falbe lovede, at sende alt hvad der blev skrevet i bladene. Altsaa blive nærværende ufuldkomne Linier ikkun et svagt Beviis paa min Begjærlighed efter at bringe Deres Kongelige Højhed den første Underretning om en Opdagelse for hvilken Højtsamme har viist en saa stor Interesse.

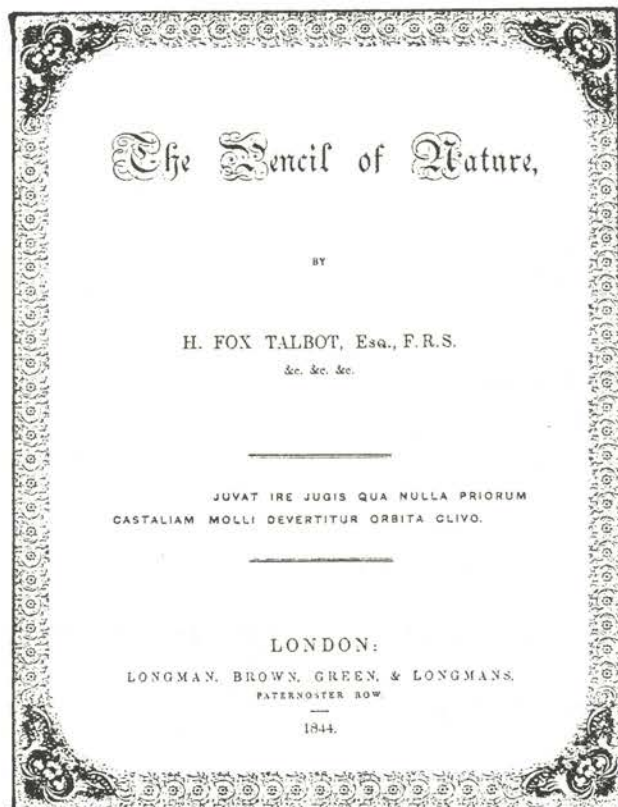
Falbe meddelte, at Arago begyndte sit foredrag med en forklaring af de tidligere forsøg på at frembringe resultater af Lysets Virkning paa en dertil skikket Substants. Han kom til den slutning at alle forsøg både af den tyske kemiker George Fabricius (1516-1571) i 1566, englænderen Thomas Wedgwood (1771-1805) og fysikeren William Hyde Wollaston (1766-1828) med *chlorure d'argent*, kun frembragte

torkerte Billeder, der tillige vare svage og ufuldkomne og som ikke kunde betragtes eller bruges, da de forsvandt ved Lysets Paavirkning.

Om Niépce og Daguerre

Falbe gengav Aragos forklaring om Niépces opdagelse. Han gik dernæst over til at forklare, hvorledes Niépce havde anvendt syrisk Jordbeeg [= asfalt] opløst i Lavendel-Vand, hvilket udbredte paa Metal-Plade og varmet, frembragte et hvidt Pulver, der havde den Egenskab, at være modtageligt for Lysets Virkning og præge Naturens Billede, dog kun ufuldkom-

ment og svagt (skiøndt i en rigtig Stilling af Lys og Skygge, medens Afprægning ved *chlor Sølv* gav Lyset mørkt og Skyggen lys) paa den Plade der var overstreget med det. Han anvendte Petroleum og Lavendelvand i en Opløsning til at fremhæve Lysningerne, da det har den Egenskab at opløse sig eftersom det er udsat for Virkningen af den sorte Farve (mørket Skyggen) og Sulphure de potache samt Jod for at fremhæ-

William Henry Fox Talbot's bog "The Pencil of Nature", verdens første bog med fotografiske illustrationer. Bogen, der udkom i London 1844, findes på Det kgl. Bibliotek.

ve de mørke Dele.- Niépce anvendte 3 Dage for at frembringe et ufuldkomment Billede.

Falbe forklarede dernæst flere tekniske detaljer, som Arago havde beskrevet, vedrørende Daguerres forsøg. Jordbeegstøv var ikke hvidt nok for at fremhæve de forskellige Nuancer af Belysninger. Daguerre fandt en hvidere Substant ved Hielp af distilleret Lavendel Vand. Opløsningen af Petroleum og Lavendel Vand hvori Niépce dyppede sine Billeder blev af Daguerre forandret til en Damp for hvis Paa-virkning denne udsætter sine Lys Billeder.

Han kunne endvidere give nøjagtige oplysninger om daguerreotypipladens beskaffenhed. Daguerre bruger en plettet Kobber-Plade (Plet er at foretrække for Sølv) som fastholdes i en Ramme forsynet med smaae Kramper af samme Metal til at holde den med og med en Kant af samme Metal hvis Tilværelse har en elektrisk Virkning paa Pladen, der bidrager til at Substancen fordeler sig overalt. Pladen udsættes for en Damp der udvikles af Jod og naar Dampen har fæstet sig som en guulfarvet Stof paa Pladen (der i Forvejen er rendset for alle fremmede Legemer med acide nitrique) er denne skicket til at modtage Præg af Lyset og indsættes altsaa i la chambre roue, hvor man lader Lyset indstrømme i en passende Tid eftersom det er stærkere eller svagere.-

Naar Pladen udtages seer man aldeles intet. Har man bevæget sig stærkt eller stødt med Pladen mod Kassen ved at føre den fra Sted til Sted, saa er det saa nødvendige givne Lag af Dampen (hvis Tykkelse er en Million Deel af en Millimeter) forstyrret og Billedet bliver ufuldkomment.

Fremkaldelsen

Derefter forklarede Falbe selve fremkaldelsen af billedet. En Damp af Merkur paatager sig den Ulejlighed at gjøre Billedet synligt og herved er det højst besynderlige der byder at stille Pladen under en Vinkel af 45° naar den modtager Merkur-Dampen, hvis man vil have Billedet under en rigtig Belysning naar det holdes i den almindelige vertikale Retning. Udsættes Pladen i en horizontal Stilling for Dampen, saa fremtræder Billedet ikke under en god Belysning uden ved at holde Pladen i en horizontal Stilling. Temperaturen ved den Operation maae bringes til 60° Reamur.

Herefter dyppes Pladen i hyposulfite de Soude (maaske i en Opløsning deraf?) som haves i en Skaal. Denne Operation gjør Billedet uudsletteligt uagtet Lysets Virkning paa det, og naar det da er afvasket, er det saaledes som det sees paa de Prøve-Stykker, hvoraf Hr. Daguerre har lovet mig eet, hvilket jeg inden kort Tid haaber at kunne tilstille Deres Kongelige Højhed.-

Til sidst skrev Falbe, Efter Arago havde endt sit Fordrag og Presidenten havde henvendt nogle Lykønsknings Ord til Hr. Daguerre, blev der givet Bifaldsklap af den talrige Forsamling og hvadenten Arago eller Daguerre eller begge forenede kunne tilegne sig dette Bifald, er det at bemærke, at saadant yderst sieldent finder Sted ved Akademiets ugentlige Forsamlinger.

Falbe takkede prinsen for anvisningen hos firmaet Mallet til at betale Medailler og Instrument. De nævnte medaljer var nogle Falbe skulle indkøbe fra

en privatsamling.

Prins Christian Frederik besvarede Falbes brev den 5. september og skrev, og lever jeg nu i spændt Forventning indtil jeg modtager Apparatet og Afbildningerne. Prinsen tilføjede: Det er at beklage for Nyttens af denne underfulde Opfindelse at Anvendelsen af Apparatet med de forskellige Afdampninger o.s.v. vil være meget vanskelig og udøve og spurgte Falbe om, hvad Arago havde at sige hertil.

Prinsens kamera og Falbes forsøg.

Den 9. September skrev *Berlingske Tidende* om daguerreotypier med den allerstørste skepsis og forbehold: *Om den Daguerreske Opdagelse... efter en fransk Journal: Efter at vi have igjen overgaaet Følgerækken af Daguerreotypens delicate Operationer, ere vi overbeviiste om, at Dilettanterne, der ikke ere vant til chemiske Manipulationer, ville finde sig meget skuffede. Naar man betænker de talrige Betingelser, som man i en bestemt Tid og Temperatur maa iagttage med det givne Stof og at en Feil af en Fjerdedeels-Secund er nok til at forstyrre Operationen saa troe vi forud at kunne forsikre, at de fuldkomne lykkede Operationer ville høre til Undtagelserne og de mislykkede til det Sædvanlige. Naar man veed, hvor ubehændige Mennesker i Almindelighed ere med deres Hænder ved finere Operationer, kan man forudsee, at naar de endog have Midlerne til at anskaffe sig et Apparat, de dog ville komme ligesaalidet tilrede hermed, som naar man kjøber en Clarinet uden at kjende Noderne... Hr. Daguerre, Maler, Physiker og Chemiker troer ikke, at hans Fremgangsmaade saasnart vil gaae over til almindeligt Brug... Af Alt dette følger, at Daguerreotypens vellykkede Billeder endnu længe ville være meget sjældne og ikke, som man syntes at frygte, gjøre Tegnere, Malere eller Kobberstikkere nogen Skade.*

Kameraet fra Giroux

Den 2. september meddelte Falbe prinsen, at Daguerre netop havde holdt sine første forelæsninger og at 20 kameraer, deriblandt også prinsens, var færdige. Falbe havde bestilt 6 eksemplarer af Daguerres bog og ville ordne de fornødne formaliteter. Han ville sætte sig ind i brugen af instrumentet for at være helt sikker på, at det virkede perfekt. Det var hans plan at sende kameraet til København den 8. september med et dampskib fra Le Hâvre.

Et par dage efter, den 9. september, skrev Falbe i anledning af prinsens fødselsdag den 18. september, at han stadig ikke havde kunnet fremskaffe et lysbillede, skønt flere andre regenter allerede havde modtaget et daguerreotypi optaget af Daguerre selv. *Jeg har gjort mig megen, men forgiæves Umage for at kunde tilstille Deres Kongelige Højhed det af Daguerre belovede Lysbillede saa tidligt at det kunde blevet presenteret til den 18de September.*

Falbe var begyndt selv at optage daguerreotypier og tilføjede, *jeg faaer det maaske ikke førend jeg samtidigen kan indsende Prøver af mig selv, udførte med Deres Kongelige Højheds Apparail, hvilket jeg har modtaget for et Par Dage siden og hvoraf jeg har taget en Oversigt, efterat jeg i Forgaars [7. sept.] saae Daguerre udføre sit første offentlige Experiment. I stedet for at give Prins Christian Frederik et daguerreotypi af Daguerre til hans fødselsdag sendte Falbe ham et fragment af en indskrift, han havde fundet i Karthago og ladet lave en brevpresse af.*

Falbe beskrev forsøget således. *Den hele Operation medtog næsten to Timer; men med behørig Hielp og Forberedelse kunde man i samme Tidsløb have udført 3 Exemplarer, hvor høj Grad af Precision og minutieuse Agtpaagivenhed Udførelsen end udfordrer.*

I paladset ved Quai d'Orsay

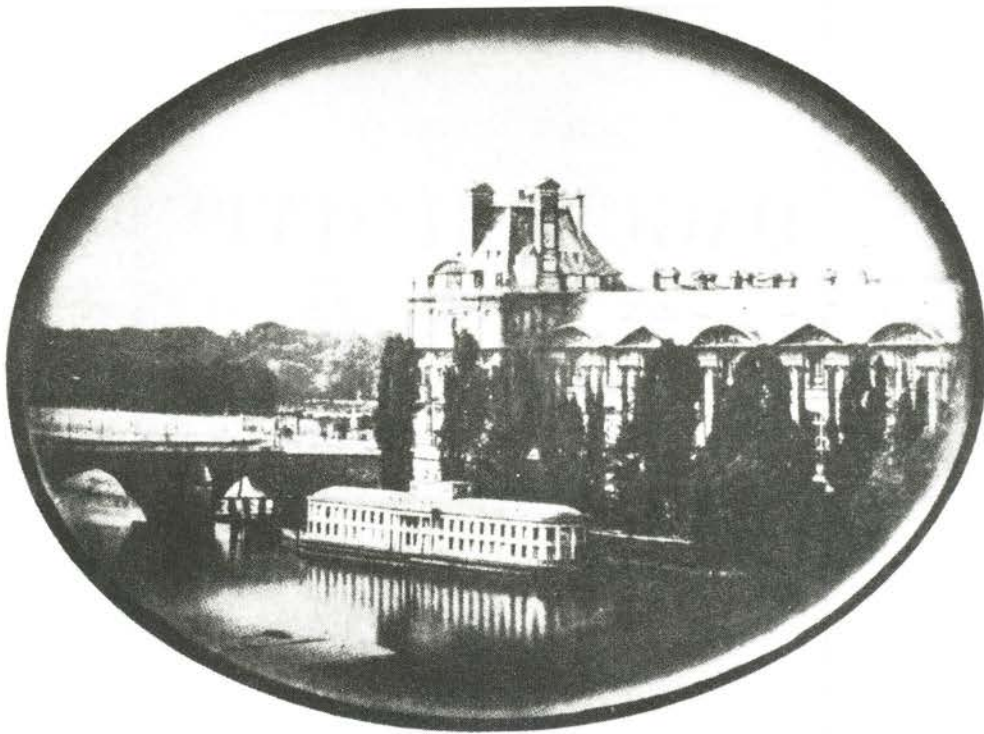
Den første offentlige præsentation af Daguerre blev omtalt i *Berlingske Tidende* den 25. september 1839: *Den 7de September om Middagen fandt i en Sal i Paladset ved Quai d'Orsay et Forsøg Sted med Daguerreotypen. Generalsecretairen for Ministeriet for det Indre bevaandede Sammenkomsten, hvorved alle Redacteurer af Pariser-Journalerne vare tilstede.*

Arbejderne begyndte om Middagen og varede en Time. Hr. Daguerre gjorde alle Operationerne selv, Pladens Glatten, Farvningen med Joddampen, dens Udsættelse i Kamera obscura, dens Præparation med Qvegsølv damp, for at lade Billedet træde frem, blev foretaget med fuldkommen Nøiagtighed og saaledes, at Tilskuerne kunde faae nøie Underretning om Alt.

Den tilberedede Plade blev i Kamera obscura udsat paa Salens Balcon, der vender ud mod Floden ligeoverfor Tuillerierne. Saasnart Pladen havde faaet den sidste Tilberedelse med Qvegsølv dampen, hvorved nemlig Billedets magiske Skabelse frembringes, blev den Forsamlingen foreviist. Billedet fremstillede den fuldkomneste og meest detaillerede Anskuelse af Slottet, Kaiens Træer, Floden og Pont-Royal. De mindste Gjenstande var udtrykte derpaa med den beundringsværdigste Nøiagtighed. Dette til det underfulde grændsende Resultat blev modtaget med Tilskuerens almene Bifald, blandt hvilke Billedet nogen Tid gik omkring.

Hr. Daguerre foretog da Pladens Vadskning, hvorved Billedet bliver definitivt fixeret og beskyttet for Indflydelsen af Atmosfæren og Berøring med Haanden. Nu blev det igjen viist omkring i Forsamlingen.

Dette daguerriske Forsøg lykkedes fuldkomment og det staar nu for alle dem, der vare Vidner dertil, fast som en bestemt Kjendsgjerning, at denne Fremgangsmaade kan være af den største praktiske Nytte for Kunstnerne og for Alt, hvad der fordrer en matematisk nøiagtig Reproduktion af Gjenstandene.

Seinen og Louvre set fra Quai d' Orsay, optaget den 7. september 1839 af Daguerre den dag, han gav sin første offentlige demonstration. Begivenheden blev omtalt i "Berlingske Tidende" den 25. september. 22 x 16 cm.

Denne Nytte bliver i Praxis endnu forstørret ved den Fordeel, at de Operationer, der gaae forud og følge efter Udsættelsen i Kamera obscura, ikke behøve at foretages umiddelbart paa samme Plet, hvor man optager Billedet, men kunne iværksættes inden en Time og saaledes ogsaa paa et Sted, der er mere beqvemt for Fuldførelsen af denne saa høist vanskelige Operation. Den 11te og 14de Septb. vil Hr. Daguerre offentligt gjentage dette Forsøg.

Avisen omtaler dernæst udførligt, hvorledes franskmanden M. de St. Croix den 13. september demonstrerede en daguerreotypi-optagelse i London. Det Maleri, Hr. St. Croix frembragte, var en nydelig Miniatur-Fremstilling af en Deel af Piccadilly med nærliggende Huse, Himlen o. s. v., og ligner en smuk Mezzotinto. Experimentet lykkedes særdeles godt. I øvrigt var daguerreotypiet blevet optaget som patent nr. 8194 i London den 14. august.

Daguerres bog

Daguerre udgav i august, *Historique et Description des Procédés du Daguerreotype et du Diorama*. I bogen præsenterede Daguerre sit projekt og dets historie. Han gav udførlige anvisninger på, hvordan man benyttede kameraet og arbejdede med pladerne under optagelserne. Det blev illustreret med 6 instruktive plancher. Falbe sendte formentlig seks eksemplarer af bogen til København, som han havde lovet prinsen. Daguerres bog blev allerede i 1839 en best-seller og udkom i flere franske udgaver samme år, desuden blev den oversat til engelsk, tysk,

svensk, spansk og dansk. Året efter udkom også italienske, ungarske og polske udgaver. Flere af de første franske eksemplarer af bogen, i dag en stor sjældenhed, findes i København i Kunstakademiets og Kunstindustrimuseets biblioteker, samt i Universitetsbiblioteket 2. afd. og i Det kgl. Biblioteks Billedafdeling.

De Meza og Falbes daguerreotypier.

Major Christian Julius de Meza (1792-1865) var 1830-42 lærer i tysk og fransk ved Den militære Højskole i København. Højskolen var indrettet i det gamle kanonstøberi Gjethuset på Kongens Nytorv.

De Meza opholdt sig i Paris og skrev til direktøren for højskolen Frantz Christopher von Bülow den 28. september. Han mente, det ville interessere skolen, at besidde en *Beskrivelse over det af Herre Daguerre opfundne Instrument, kaldet Daguerreotype*. De Meza forklarede, at man kunne opnå en sjælden nøjagtighed i saa korte Øieblikke og blot ved Sollysets Indvirkning paa en med chemisk Præparat overtrukket sølvplaqueeret Metalplade, seer sig istand til at aftegne og saaledes fastholde Billederne i et sædvanligt camera obscura, og saaledes ikke blot i den fuldkomneste Detail og Proportion optage Prospecter og Udsigter, men med en paa andre Veie vanskeligt opnaaelig, eller i det mindste vanskeligt overtræffelig Fuldstændighed af copierede enkelte Gjenstande, naar disse kun i aftegnings Øieblikke ere tilstrække-

HISTORIQUE ET DESCRIPTION
DES PROCÉDÉS DU
DAGUERRÉOTYPE
ET DU DIORAMA,
PAR DAGUERRE,

Peintre, inventeur du Diorama, officier de la Légion-d'Honneur, membre de plusieurs Académies, etc., etc

PARIS.
SUSSE FRÈRES, ÉDITEURS,
PLACE DE LA BOURSE, 31.
DELLOYE, LIBRAIRE,
PLACE DE LA BOURSE, 13.
1839.

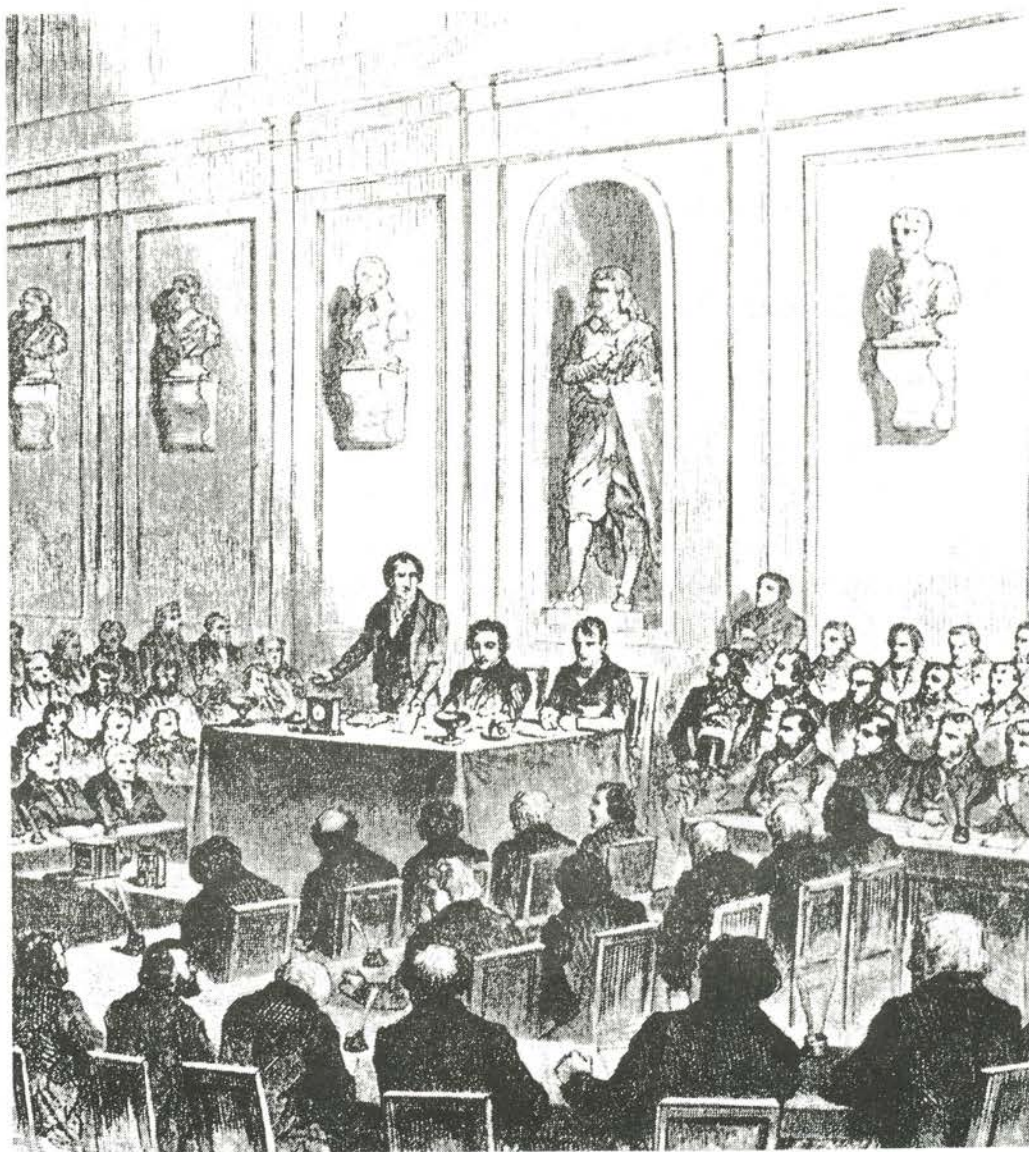
Daguerres vejledning i brug af daguerreotypi-apparatet. Bogen kom i flere franske udgaver i august og september 1839. Udgivet hos Susse Frères. Kunstakademiets Bibliotek.

ligt belyste eller i det Hele tilstrækkeligt lyse i sig selv.

Han tillod sig derfor at sende en vedlagt beskrivelse, formentlig Daguerres bog, og refererede til det møde, der havde været holdt i det franske akademi den 19. august. Hverken Falbe eller de Meza nævner, at de mødte hinanden i Paris, men det fremgår tydeligt af de Mezas videre beskrivelse. Han bedyrer apparatets nytte for kunst og videnskab og skriver *Maleren og Dessinateuren for Skizzers og Studiers Mangfoldiggjørelse, Archäologen for Bygningers, Monumenters, Indskrifters og Hieroglyphers hurtige og nøiagtige Afkopiering; - og saaledes tør det uden Tvivl statueres, at Instrumentet ei heller turde forblive uden al application for Artilleriet, Fortificationen, Topografien, den descriptive Geometrie, og flere militaire Videnskaber, hvori Tegning gjør sig væsentlig gjældende.*

De Meza beskriver Sollystegningerne, der gengiver billedet i sort og hvidt, og omtrent ligner paa staalætsede Billeder.

Det krævede, skriver han til Bülow, at alt er helt ubevægeligt under Aftegningen. *Hvor, for Exempel, i det Prospect, for hvilket man henstiller Instrumentet, Trætøppe gynges af Vinden eller en forspændt men stille holdende Vogns Heste kaste med Hovederne eller stampe med Foden i Steenbroen under Aftegningen, der frembringes paa denne dunkle og forvirrede Pletter; en Omstændighed der frembyder betydelige Ulemper ved Instrumentets Afbenyttelse til at portrætere, ved hvilken Operation den Aftegnede nemlig maa opfylde de to besværlige og næsten uopfyldelige Conditioner, først under hele Aftegningen at holde Hovedet i Sollyset, og dernæst hverken at bevæge Hovedet eller blinke med Øinene. Dog synes det, som om man ogsaa alt er paa Veien til at finde Raad mod disse Ulemper.*

Samtidigt stik af det offentlige møde den 19. august 1839 i Paris arrangeret af Videnskabernes Akademi og Kunstakademiet. På talerstolen ses Arago ved siden af Daguerre og I. Niepce. Falbe, der var tilstede, skrev en udførlig rapport til Christian VIII den 20. august.

Franskmanden Alfred Donné (1801-1878) kunne for første gang præsentere daguerreotypede portrætter for Videnskabernes Akademi den 14. oktober. Det varede dog et årstid, før man for alvor kunne foretage portrætfotograferinger.

Der er næppe tvivl om, at de Meza må have overværet Falbes egne forsøg som fotograf og have set de vanskeligheder, der var forbundet med de første optagelser. De Meza mente, at højskolen ville være interesseret i at eksperimentere med apparatet og undervise sine elever i dets brug og havde derfor besøgt Nicolas-Marie Paymal Lerebours, den kongelige Marines og Observatoriets Optiker. Lerebours havde sin butik ved Pont-Neuf og de Meza havde forhørt sig om Prisen paa et saadant Instrument, og erfaret, at Herr Lerebours forfærdiger 2 Slags, nemlig: et fuldstændigt og elegantere til 350 francs og et simplificeret til 250 francs. Saa at, hvilket af disse

Slags Højskolen mueligt maatte vælge, skal jeg gjøre mig en Fornøielse af at lade det forfærdige og besørge Skolen tilsendt.

Falbes daguerreotypier

Falbe skrev til prinsen den 13. oktober og meddelte at kameraet var sendt og han havde optaget adskillige daguerreotypier. Daguerreotypierne nåede København den 2. oktober, så Falbe må have optaget dem i midten af september i løbet af nogle få dage. Han nævner ikke noget om kvaliteten, men skriver: *Jeg udførte ialt 24 Prøver, hvorefter adskillige blev ud-slettede for at bruge Pladerne til nye Forsøg.* Der var sikkert både mislykkede og gode imellem, men Falbe skriver, at han sendte syv eksemplarer: *Paa de sendte Plader finder Deres Kongelige Højhed 7 af disse. Den 8de Plade er nye.*

Han beskrev også i detaljer sit arbejde som fotograf. *Udførelsen medtager meer Tid end man skulde troe. Der udfordres en Time til Apparaillets Preparing og Pladens Polering - 20 Minutter til Ioderingen, fra 15 til 30 Minutter i Camera obscura - endelig Qviksølv Dampens Udvikling og Billedets Afvaskning. - Altsaa to Timer uberegnet den Tid man bruger for at henbringe og placere Camera obscura paa Punktet hvorfra man vil tage Udsigten.* Han skrev også udførligt om, hvordan han havde præpareret kobberpladerne.

Behandlingen af Pladerne er højst vigtig og vanskelig. Det hele Resultat beroer paa deres fuldkomne Polering. Den blakkede Blye Tone, som hersker paa mange Afbildinger, kommer af Oliens og Pimpstenens Anvendelse, der ikke fuldkommen borttages med Opløsningen af Salpeter Syrer. Jo mindre man bruger Olie og Pimpsteen jo hvidere ville de lyse Partier fremtræde og jeg vil haabe at Physikerne snart ville udfinde Midler til Lysets og Skyggens skarpere Adskillelse. Falbe medsendte et avisudklip med oplysninger om andre midler for at få et skarpere billede.

Han tilføjede, *Ved Blandingen af Salpeter Syren maae bemærkes, at een Deel deraf opløses med 16 Dele destilleret Vand. Det lille Maal bruges hertil, som ogsaa til at maale hyposyllite, hvoraf eet Maal blandes med det fyldte Glas af destilleret Vand.*

Da Falbe personligt havde betalt sine forsøg, forklarede han prinsen om de udgifter han havde haft: *Foruden Værdien af Pladen, Rammen og Glasset, bør hvert Billedes Bekostning beregnes efter de øvrige mindre Udgivter der ere forbundne dermed; nemlig: Slid paa Pladen ved mislykkede Forsøg, destilleret Vand, kartet Bomuld, Jod, Qviksølv &c: samt de med Apparaillets nødvendige Transport til og fra de Steder hvor man vil operere, forbundne Drikkepenge. For de 24 Prøver har jeg saaledes udgivet 45 Frank, og anslaaer derfor fra 9 til 12 Frank, eftersom Ramme og Glas ere, som en Middelpriis for hvert Billede foruden Værdien af Tiden.*

Endelig vurderede Falbe i brevet, daguerreotypiets muligheder og de problemer der var forbundet med optagelser i Danmark. *Ligesom jeg forudseer mange Besværligheder (skiøndt ikke Umulighed) for Heliographens (Daguerreotypens) Anvendelse paa Reiser, saaledes vil ogsaa den kolde Aarstid i Danmark gjøre det langvarigt og vanskeligt at erholde gode Prospekter.*

Kameraet afsendes

Den 13.oktober skrev Falbe desuden, at det kamera, han havde købt hos Giroux, nu var blevet afsendt til København. *Overensstemmende med hvad jeg tidligere har havt den Ære at tilmelde Deres Kongelige Højhed, afsendte jeg Daguerreotypen til Le Hâvre, med Anmodning til Hr.Duntzfeldt at afsende den med Dampskibet til Kiøbenhavn.* Han rapporterede at, *Det var af største Nødvendighed at Apparaillet*

først blev prøvet og undersøgt; thi Udførelsen var, uagtet Hr.Daguerres Garantie, saa slet, at jeg maatte bytte Objectivglassene, Speilet og Urnen til Qviksølv Badet. Denne Urnes eller Kasses Behandling ved Fyldning og Udtømning af Qviksølvet, foranlediger let, at enkelte smaae Glober spildes og en eneste Atom af disse, i Berørelse med Tegningen eller Hænderne, er nok til at ødelægge Pladen aldeles.

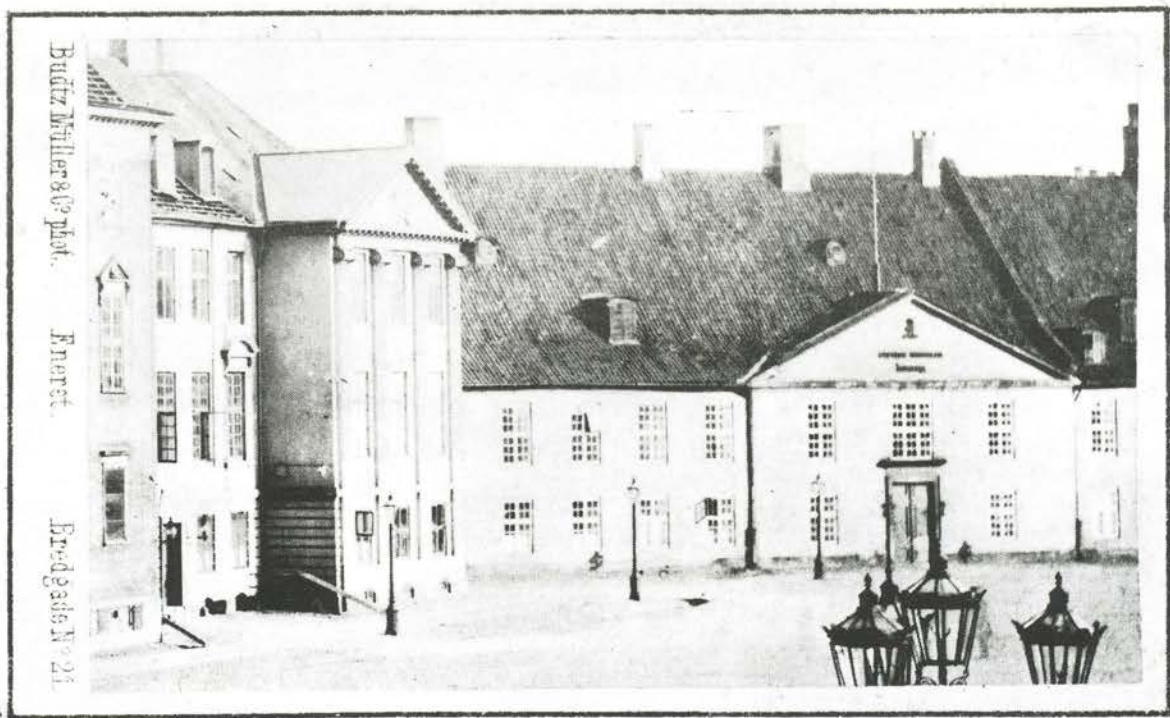
Falbe fortalte til skræk og advarsel, hvorledes 3 kameraer, som var blevet sendt til Berlin var ankommet i en ubrugelig Tilstand formedelst Brud af Qviksølv Flasken og dettes Amalgame med alle Apparaillets Dele. Han havde derfor taget flasken med kviksølv ud af kassen og emballeret den for sig.

Han håbede, at den ville ankomme i god behold, og mente, at *Paa Rejser vil det blive nødvendigt at transportere denne Flaske adskildt fra Apparaillet.*

Historien refererer til 6 apparater der var blevet sendt til kunsthändler Louis Sachse i Berlin. De var alle blevet beskadiget under transporten, da de blev pakket ud den 6.september. I Berlin kunne man alligevel afholde den første udstilling af daguerreotypier hos boghändler Georg Gropius den 16.september 1839. Optagelserne var nemlig udført med et kamera, bygget efter Daguerres princip af mekanikeren og optikeren Theodor Dörrfel.

Falbe forklarede endvidere, at det var nødvendigt at anvende en skruestik for at befæste de Knager som holde Rammen fast i Camera obscura. Disse Knager skulle fæstnes i et af de smaae Skafter og tilføjede, at apparatets konstruktion ikke var særlig praktisk. *Istedetfor at befæste de glatterede Metal-Strimler som holde Pladen paa Rammen i Camera obscura, med Søm, burde der være indloddede Stifter i disse Strimler hvorved de fasttrykkes i Træet.* Falbe forklarede, at han på grund af de mange problemer med kameraet havde sendt sin kone en detailleret Instrux for Udpakningen og for hvert Stykkes højst nødvendige Afpudsning og med Deres Kongelige Højheds Tilladelse vil hun besørge dette, saaledes at Apparaillet kommer i behørig Orden til at operere med.

Da prinsen havde modtaget sit nye kamera velbeholdent fra Paris, skrev han den 5.november til Falbe. *Daguerreotypen er ankommet og jeg har benyttet Deres gode Tilbud at overdrage Udpakningen til Deres Frue. Jeg takker Dem for de meddelte Oplysninger om Instrumentets rette Brug.*

Den militære Højskole på Kongens Nytorv. Skolen havde 1830-68 til huse i "Gjethuset", det tidligere kanonstoberi. Budtz Müller & Co. Visitkortfotografi ca. 1860. Det kgl. Bibliotek.

Prinsen modtager daguerreotypierne

Den 2. oktober skrev prins Christian Frederik til Ørsted i anledning af Falbes daguerreotypier og det kommende møde i Selskabet for Naturlærens Udbredelse. *Jeg har idag modtaget Billederne frembragte ved Daguerrotypen. De vil kunne forevises i Qvartalsmødet imorgen Aften men jeg underretter Dem herved derom, for at De kan gelejde denne Foreviisning med nogle oplysende Ord. Skulde jeg ikke selv kunne bivaane Mødet, vil Adler nærmere underrette Dem derom. Jeg sender Dem den ene af G.C.T.Falbe tagne Tegning den anden skal jeg tilstille Dem imorgen Aften ved Adler.* Johan Gunder Adler (1784-1852) var siden 1814 prins Christian Frederiks privatsekretær. Prinsen nævner ikke noget om, hvordan daguerreotypierne var ankommet, men de var formentlig blevet overgivet ham af hans hoflæge Jørgen Schönberg, som havde haft dem med fra Paris.

Videre skrev prinsen, *Jeg sender Dem den ene af G.C.T.Falbes Egne Tegning, den anden skal jeg tilstille Dem imorgen Aften ved Adler.* Prinsen beskrev ikke hvilke motiver, der var på de to daguerreotypier, som blev fremvist den følgende aften.

Berlingske Tidende omtalte mødet i en notits den 11.oktober. Efter Forhandlingerne vare sluttede forevises to saakaldte Daguerrotyper, nemlig to Prospecter optagne i Paris efter Daguerres Fremgangsmaade. Disse tilhøre Hans Kongelige Høihed Prinds Christian, Selskabet Patron, og ere udførte med et for Hans Kongelige Høihed anskaffet Daguerrisk Appa-

rat, af Hr. General-consul Falbe, der for Tiden opholder sig i Paris.

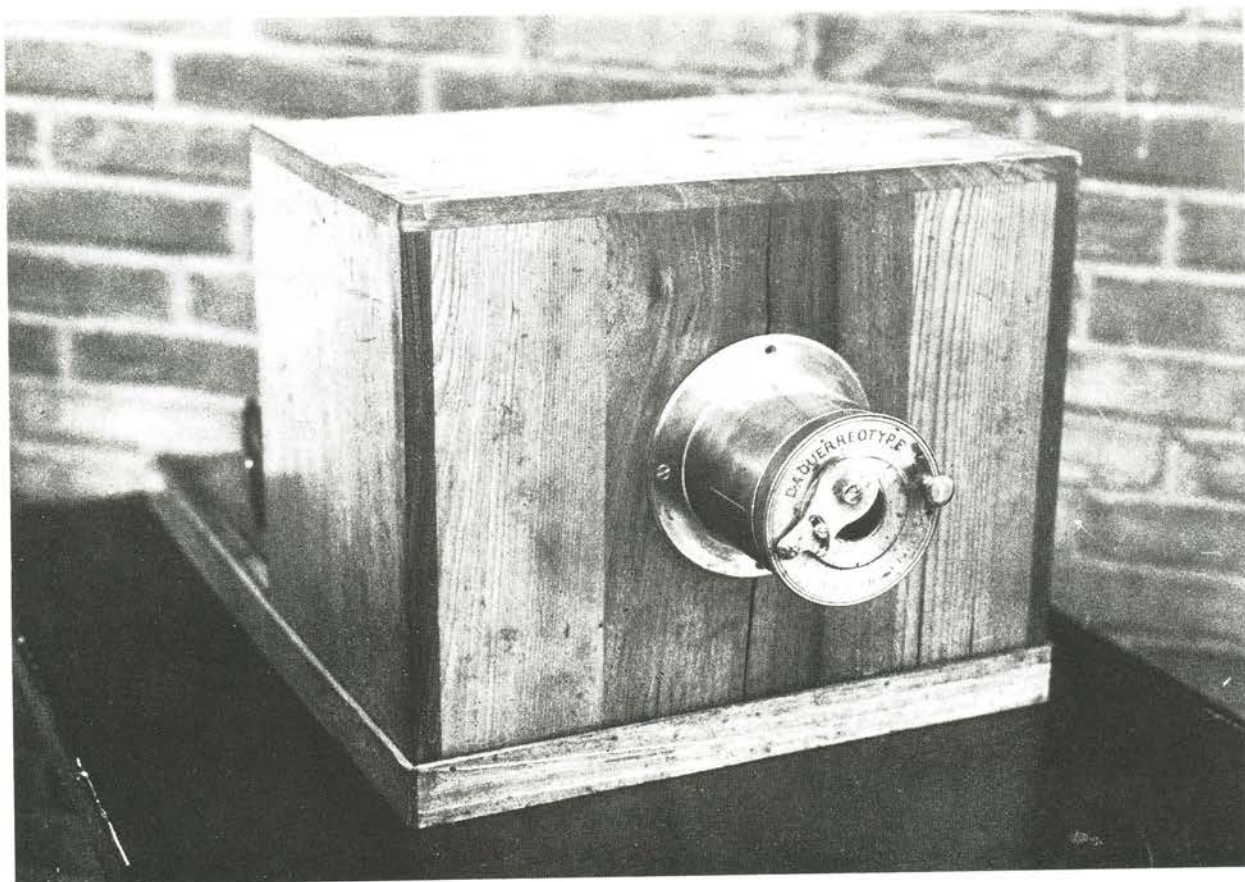
Pressen var imponeret over de detaljerede billeder, der kun blev endnu mere interessante, når man betragtede dem under lup.

Prinsen takkede Falbe varmt den 11.oktober: *Jeg har modtaget Deres første Forsøg med Daguerrotypen som jeg meget har beundret og som ere blevne seet med megen Interesse og Forundring.* Han udtrykte samtidig håb om at få flere tegninger, som han ville vise Frederik VI, når Schönberg kom med dem. Vi ved ikke om disse billeder nåede frem.

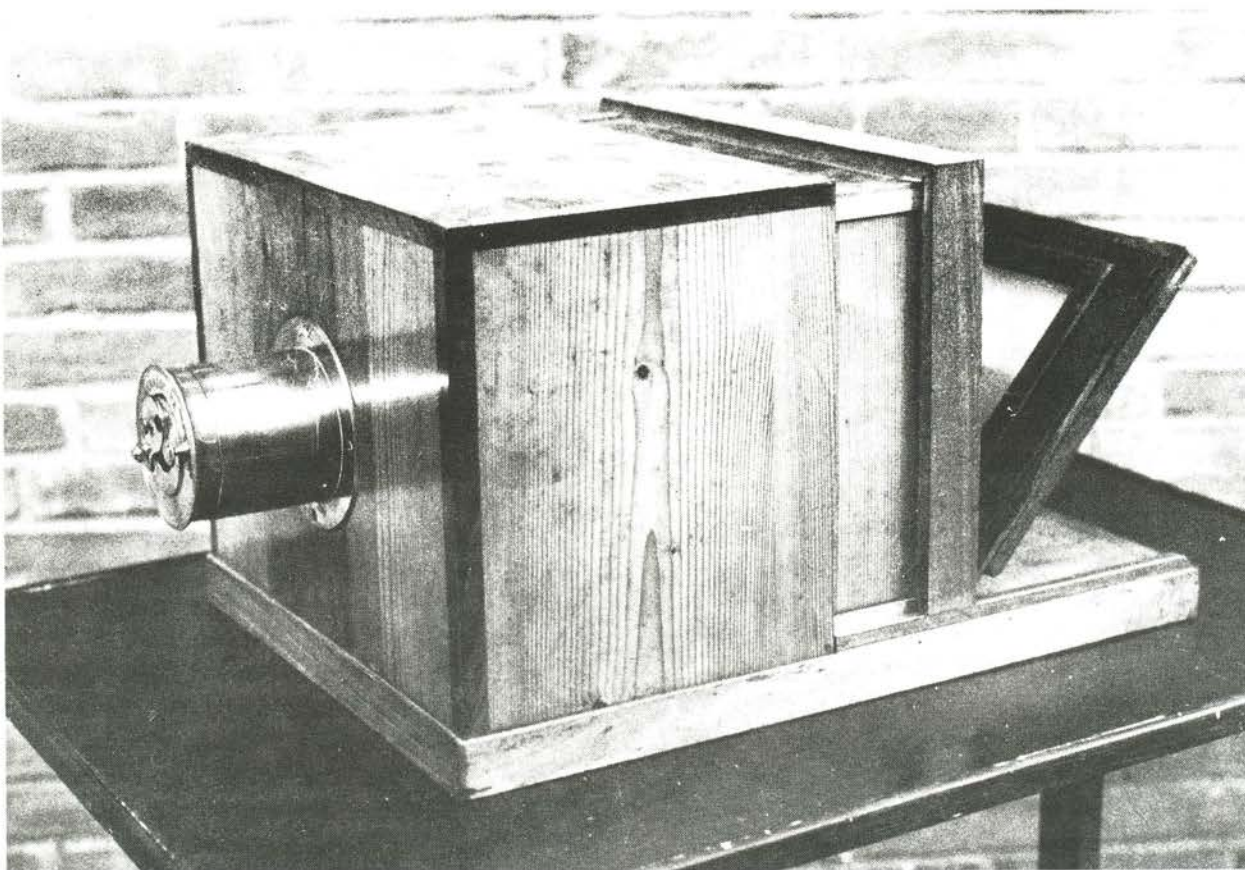
De Mezas Lerebours-kamera

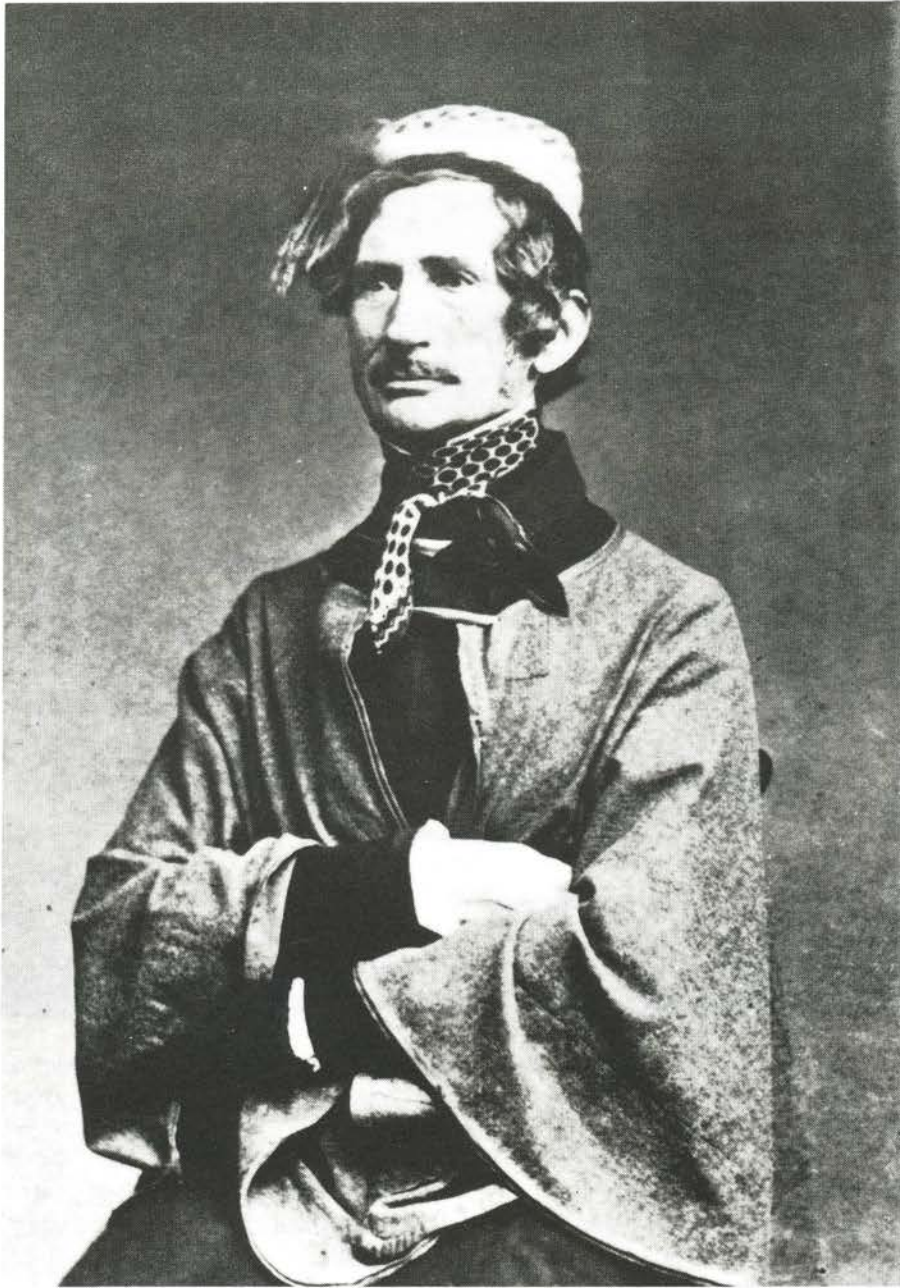
Ved den megen tale om den nye fantastiske opfindelse og fordi de Meza havde skrevet til Den militære Højskole, foreslog oberstløjtnant Peter Frederich von Quaade ansat ved skolen, at man burde anskaffe et Daguerre apparat. Von Quaade skrev til von Bülow, skolens direktør, den 25. oktober 1839 og forklarede, at de Meza havde tilbudt at købe et apparat i Paris til 350 francs, som ikke alene i videnskabelig, men ogsaa i practisk Henseende saa overordntlig interessant, at Høiskoleeleverne vel ikke godt kunne være uvidende om dets Behandling og Anvendelse. Tre dage senere svarede Bülow von Quaade, at forslaget kunne godkendes og skrev til de Meza i Paris, *snarest muligt at besørge eet saadant Instrument Høiskolen tilsendt.*

De Meza svarede von Bülow den 26.november, at han havde opsøgt Lerebours, for at bestille et

Den Militære Hojskoles kamera, indkøbt af de Meza hos Lerebours i oktober 1839. Teknisk Museum i Helsingør (DTM 705). En kopi af apparatet i Danmarks Fotomuseum, Herning, blev fremstillet i 1984 af medlemmer i Dansk Fotohistorisk Selskab.

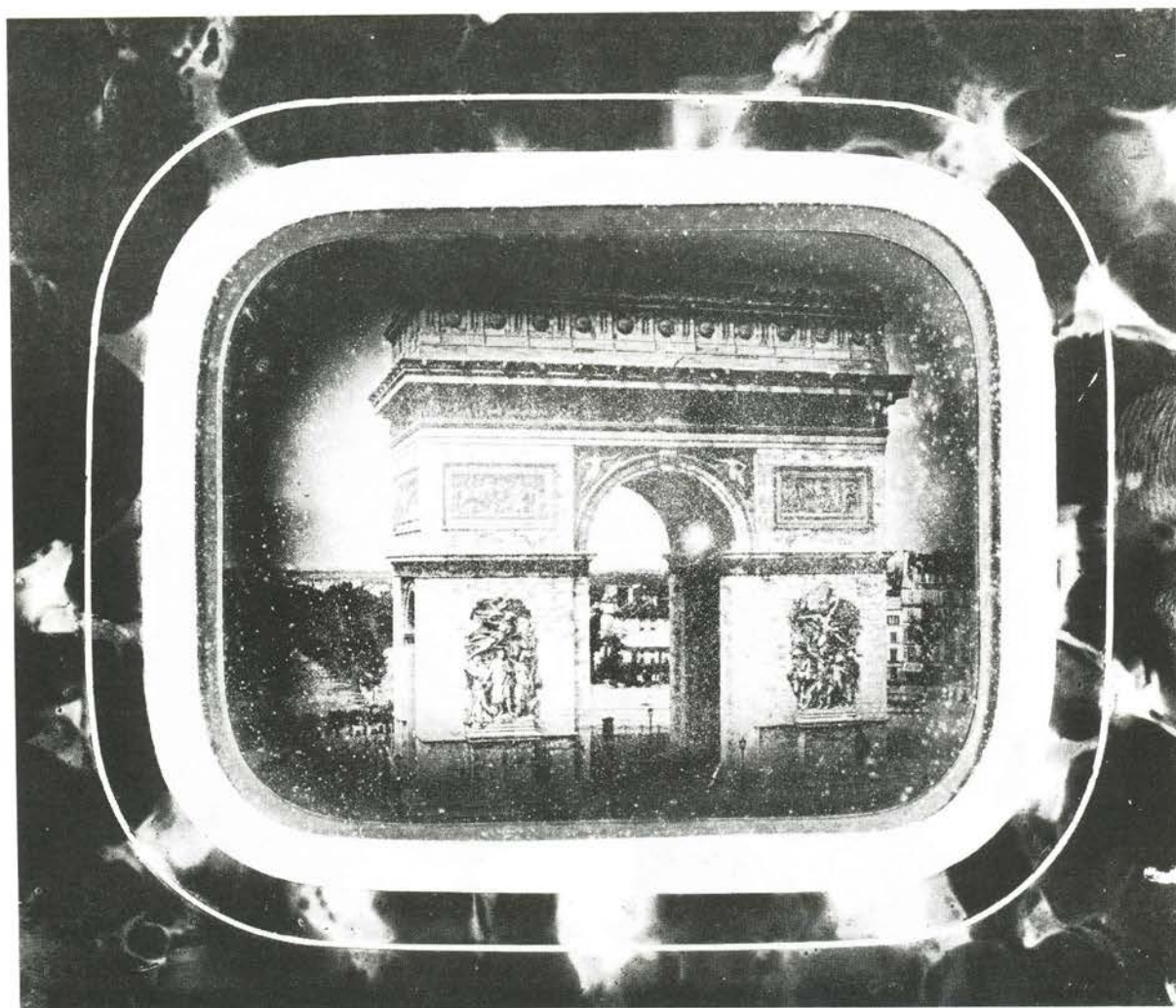
Major Christian Julius de Meza købte oktober 1839 i Paris et Lerebourskamera til Den militære Højskole. Rudolph Striegler ca. 1861. Visitkortfotografi. Det kgl. Bibliotek.

complet Daguerreotype, til hvilken, som Følge af den store Mængde Bestillinger, de fleste Bestanddele havdes færdige i Forraad, saa at faa Dage vare tilstrækkelige til at samle og sammensætte dem. De Meza skriver, at han selv overværede indpakningen for at være sikker på, at alle de i Beskrivelsen nævnte, til et fuldstændigt Apparat henhørende Dele befandtes i Kassernes forskellige Rum, og vel indsvøbte. Han forsikrer, at kassen er vel emballeret og forsynet mod muelig Contact af Søvand eller Fugtighed, afgaaet med Messageries Générales (Rue St.Honoré No.30) til Håvre de Gace den 19de November, og forsynet med Adresse til den Kongelige militaire Højskole i Kjøbenhavn; og saaledes tør jeg haabe, at den, i god Behold og snart, vil kunne ventes til Kjø-

benhavns Toldbod. Han betalte 350 francs plus indpakning, som beløb sig til 25 francs.

De Meza skriver i brevet, at han medsendte et nyt polermiddel, som Poleermiddel der senere skal være befundet bedre end Pimpstenen (la ponce) har jeg ladet tilføie en Portion Tripoli. Begge Sorter ville befindes i deres resp. Rum. Et Exemplar af Beskrivelsen følger ogsaa med Apparatet. I højskolens regnskaber findes udgifterne til kameraet opført som udgiftspost no.226.

Apparatet, der er blandt verdens omkring halve snes bevarede originale daguerreotypi-apparater, står nu på Teknisk Museum (DTM 705) i Helsingør. Dertil har museet fremkalderapparatet til pladerne (DTM 713), der stammer fra Den militære Højskole.

Daguerreotypi af Triumfbuen i Paris. Påbegyndt i 1806 efter Chalgrins planer, men hovedsaglig opført 1825 - 36. Ukendt fotograf ca. 1850. 12,8 x 15,5 cm. Danmarks Fotomuseum. Herning. Inv. 14800695.

Jomard som fotograf

De Mezas omtale af det nye polermiddel, nævnes også af Falbe i et brev til kronprinsen den 26. oktober. Han omtalte nye møder i Videnskabernes Akademi, hvor man havde drøftet daguerreotypierne og deres anvendelse. Falbe havde arbejdet videre med sine forsøg, formentlig havde han afprøvet Le-rebours-kameraet for de Meza, og blandt andet fundet ud af, at man kunne anvende *venetiansk Trip-pelse* i stedet for pimpsten til polering. Dette, skrev han, reducerede processen fra 3 gange polering til 2.

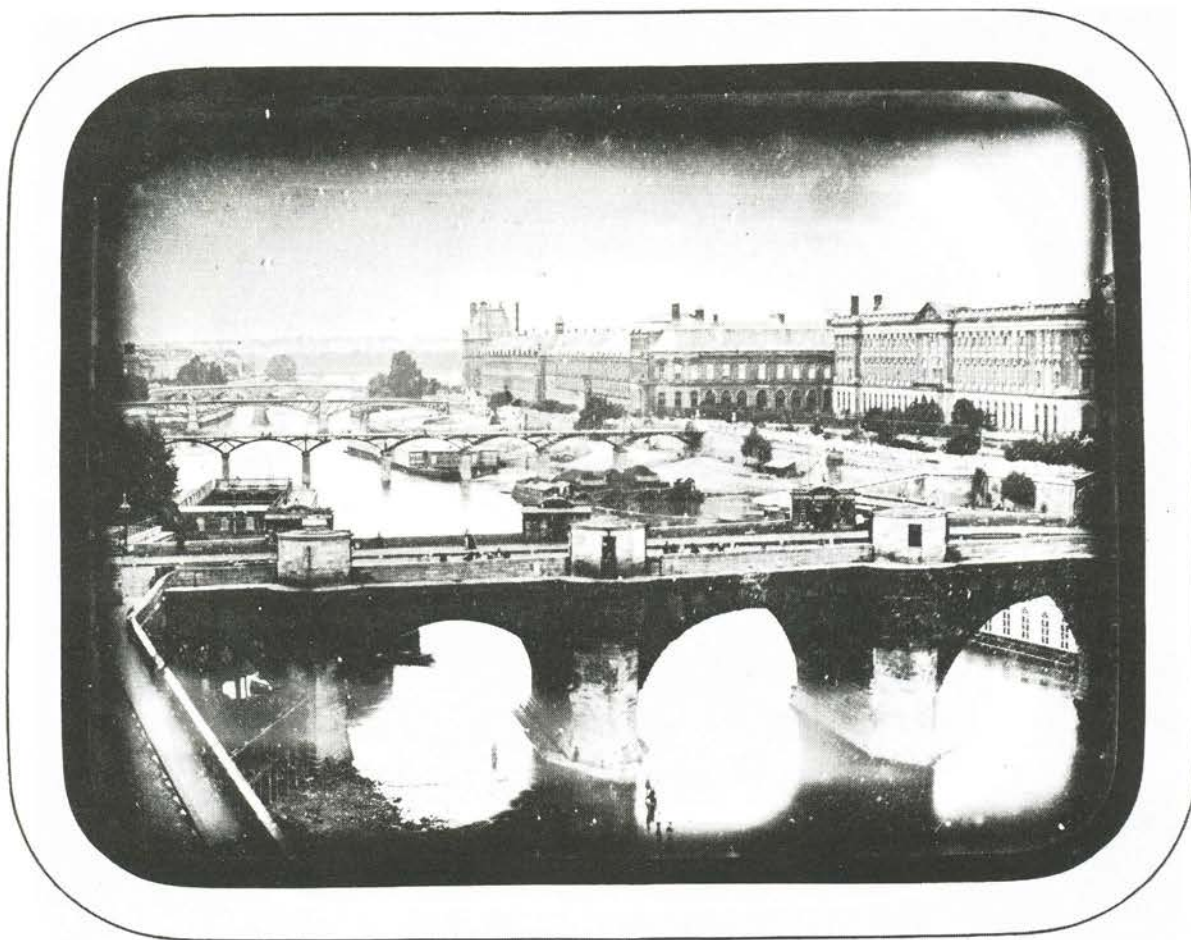
Falbe havde også i mellemtiden set adskillige gode optagelser, bl.a. havde han truffet en fransk ingeniør og geograf, der havde lavet flere heldige forsøg med rigtig vendte Billeder baade ved Brug af Speil foran Objectivet, som ved at remplacere dette med en Prisme. Det var uden tvivl kulturgeografen Edmé François Jomard (1777-1862), der var uddannet ved den polytekniske skole i Paris. Han havde deltaget i Napoleons felttog til Ægypten og havde foretaget vigtige kulturgeografiske studier i landet.

Jomard, der var redaktør af et stort værk om Ægypten *Description de l'Égypte*, var i 1828 blevet ansat ved Bibliothèque Nationale og blev chef for kortafdelingen i 1839. Det må være i denne sammenhæng Falbe havde truffet ham.

Tryllelygtens billede.

Georg Carstensen i Paris

Formentlig rejste den alle steds nærværende redaktør Georg Carstensen selv til Paris for at orientere sig om fotograferingens kunst. Den 14. oktober skrev Carstensen [?] et brev hjem til *Portefeuille*, der blev trykt i februar 1840 om *Daguerrotypen*. Han skriver, *vi have igaar bivaanet en Prøve med Daguerrotypen, men ere dog kun lidet blevne opbyggede af de for vore Øine anstillede Forsøg, fordi de erholdte Resultater, ifølge vor Anskuelse, have faaet et middelmaadigt og utilfredstillende Udfald.*

Daguerreotypi af Pont Neuf, Tuilliererne og Louvre i Paris. Det var et sådant prospekt Christian VIII bad Falbe om at købe. Ukendt fotograf ca. 1850. 12,8 x 15,5 cm. Danmarks Fotomuseum. Herning. Inv. 14800696.

Carstensen havde set prøver hos kunsthandlerne i Paris og kun set et eneste daguerreotypi, der var smukt, nemlig en *Prospect af Pantheon*, der var udstillet hos Giroux, og hvor man maatte beundre Formernes store Renhed, Fiinheden i Detaillerne og den fuldkomne Regelmæssighed i Udførelsen.

Han mente at det, der var i vejen med daguerreotypierne var den fuldkomne Lysmangel og den evige Monotonie. Så længe man ikke kunne opnå bedre resultater, syntes Daguerres metode at være af en alchymistisk Natur. Efter hans mening befandt opfindelsen sig stadig i sin barndom.

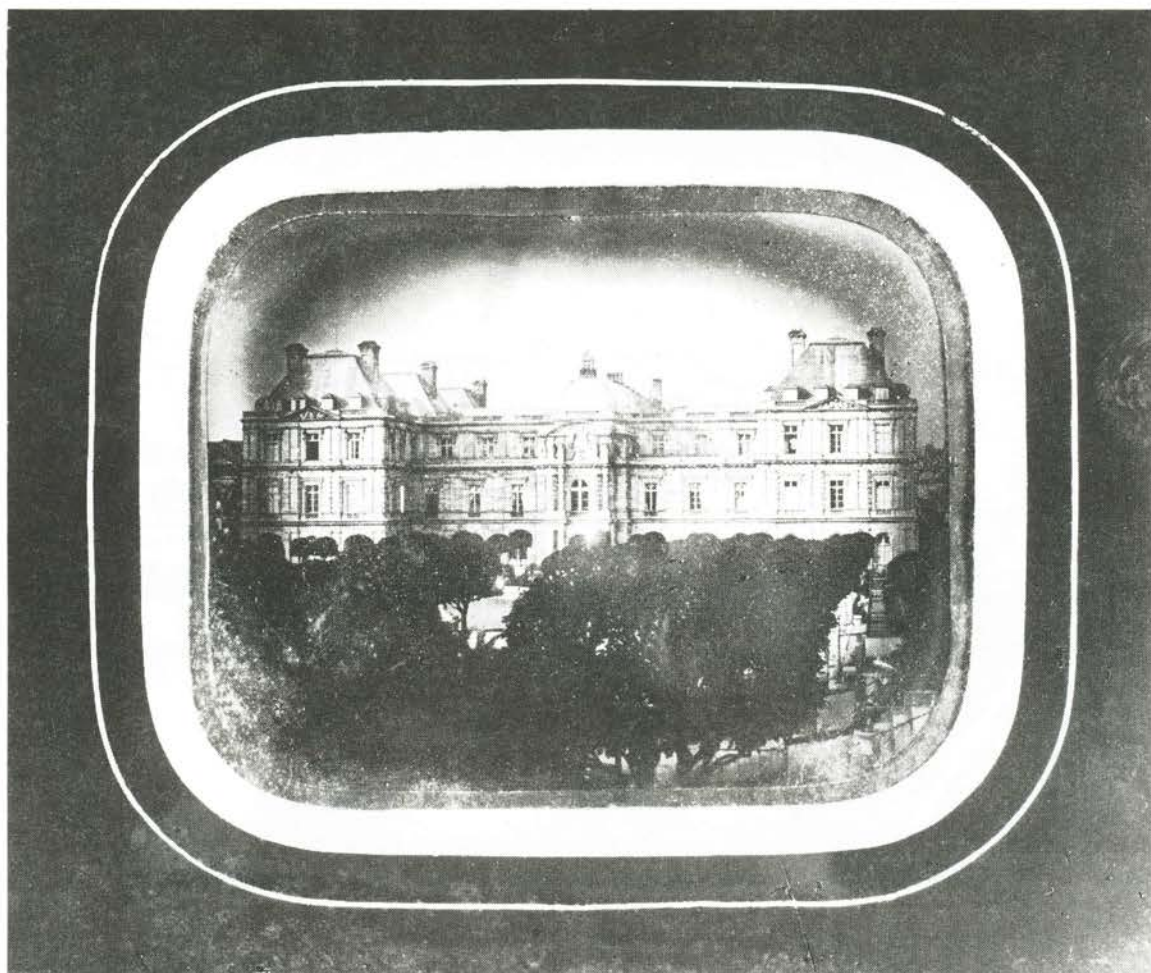
Carstensen måtte dog indrømme, at mange syntes de bly- og askefarvede nuancer var meget harmoniske, men syntes selv, at denne overdrevne Harmonie fik daguerreotypierne til at mangle kraft, varme og fasthed. Dernæst gav han i bladet en længere beskrivelse af det forsøg, han havde overværet.

Forsøget var foregået fra en balkon i ikke særlig klart vejr og eksponeringen havde varet 25-30 minutter. Prospektet blev optaget af en lige ovenfor værende Husrække og blev slet og svag. Ikke desto mindre måtte han indrømme, at daguerreotypiet var en skjøn Opfindelse, som han betegnede som *Industriens Indgreb*, der hverken kunne vælte eller skade

kunsten. Denne Trylleygtes Billede lod én kold, fordi fotografiet ikke kunne udtrykke noget åndeligt, men udelukkende var et produkt af maskiner og mekaniske hjælpemidler. Carstensen er meget skeptisk og giver udtryk derover i stærke vendinger: *Vor Tid skranter af den utaalelige Mechanismus, der har grebet vor Liv og Kunsten* og han kritiserer menneskets ihærdige forsøg på ved kemiske processer, at opnå ligeså gode resultater som det en kunstner kan skabe.

Et juridisk bevis

Daguerre havde ikke indfriet sit løfte om at lave et daguerreotypi til prinsen, skrev Falbe den 26. oktober, men han mente ikke det gjorde så meget, da man nemt kunne købe veludførte Lystegninger, der forestille Gienstandene retvendte. Derfor spurgte han prins Christian Frederik, om han ikke blot skulle købe nogle af disse, da de var i ligeså god kvalitet som dem, Daguerre selv optog. Hvis prinsen var interesseret i dette forslag, kunne han blot foreslå et bestemt monument eller vue optaget.

Daguerreotypi af Palais Luxembourgs nye tilbygning mod haven. Palæet blev oprindeligt bygget i det 17. årh. for Marie de Médicis. Ukendt fotograf ca. 1850. 12,8 x 15,5 cm. Danmarks Fotomuseum. Herning. Inv. 14800694.

Endelig sendte Falbe flere avisartikler bl.a. en, der omtaler *Anvendelsen af Daguerreotypen til juridisk Beviis, og hvis lunefulde Paafund jeg har troet kunde mere.*- Denne historie, der omtaltes i *Dagen* den 5. januar 1840, refereres også af J.E.A.Hansen i 1893. Det var en jaloux ægtemand, der havde udspioneret sin utro kone med et daguerreotypi-apparat og daguerreotypiet skulle bruges ved en skilsmisseproces, men da kvaliteten af portrætoptagelser var så dårlig ville en sådan bevisførelse endnu have lange udsigter.

Prinsen svarede Falbe den 5. november og skrev bl.a.: *De skulde minde Daguerre om Opfyldelsen af hans Løfte og kun naar dette ikke finder Sted førend Deres Afreise fra Paris kan De anskaffe et rigtigt vendt Billede fuldkommen vel udført for 40 Fr.; helst en Udsigt over Seinen til Thuillierne.* Netop dette motiv, samt et daguerreotypi af Triumfbuen og Palais Luxembourg daguerreotyperet i 1840'erne befinder sig i Danmarks Fotomuseum i Herning.

Parisiske prospekter

I *Berlingske Tidende* den 2. november kunne man læse om sensationen. *Som vi erfare er her i disse Dage kommen 2de Daguerrotyp-Billeder her til Byen. Begge ere Prospekter af Paris, det ene forestilende Pont St. Michel, Pont neuf med Louvre i Baggrunden, paa det andet sees Pont Royal, Touillierne, Triumfbuen m.m. Disse tvende Stykker ere privat Eiendom, men, saavidt vi vide, er der til Høiskolen bestilt en Maskine, saa at man vel snart kan vente at see Stykker, forfærdigede ved denne, offentlig udstilende.* Det fremgår pudsigt nok af samme avis' spalter, at man ikke rigtig troede på de første daguerreotypiers holdbarhed. Avisen meddelte, at der var godt nyt fra professor Friedrich Karl Himly (1811-1885) i Göttingen. Han eksperimenterede med fotografiske plader, *saa vigtig endog Opfindelsen er, og saa store Fremskridt man end har gjort i sammes Udførelse, blev dog stedse noget høiest ønskværdigt opnaaet: nemlig dens Varighed. Billederne ere som Aandepust, og den ringeste Berørelse, endog blot med en fin Pensel, udsletter dem igjen.*

Falbes to daguerreotypier blev præsenteret ved et møde i Kunstakademiet den 14. oktober, hvor bl.a. Thorvaldsen, Ursin, Eckersberg, Lund, Hetsch, Koch og C.F.Hansen deltog. Daguerreotypierne blev dernæst vist i Videnskabernes Selskab, hvilket blev nævnt i *Berlingske Tidende* den 14. november: *Fredagen den 8de November 1839 holdt det Kongelige danske Videnskabernes-Selskab et Møde...Tvende Daguerrotypplader tilhørende Hs.Kongelige Højhed Præses, forevistes.* Prins Christian Frederik omtaler selv i sin dagbog, at han den dag foreviste sine daguerreotypier i selskabet og at professor Petersen forelæste over en byzantinsk forfatter.

Vi ved, at Falbe sendte 7 billeder til prinsen og en ubrugt plade, men det var kun de to, der var blevet vist ved møderne.

Falbes to prospekter blev ifølge *Syd-Sjællandske Avis* (nr.2) også vist af Ursin i Industriforeningen den 12. november. *Berlingske Tidende* meddelte den 15., at de blev udstillet offentligt i Kunstforeningen dagen før sammen med nogle nyindkøbte malerier af bl.a. Eckersberg, Møller og Brendstrup.

Prins Christian Frederik skriver i sin dagbog, at han den 14. november 1839 sendte daguerreotypierne til Ørsted. Muligvis drejer det sig om de øvrige fem daguerreotypier; de to fra udstillingerne kan også umiddelbart efter været blevet overdraget til Ørsted. De blev opbevaret på Polyteknisk Læreanstalt i Studiestræde sammen med kameraet, men har endnu ikke kunnet opspores. Muligvis er de gået til grunde.

Daguerreotypister i Danmark.

De danske oversættelser.

De første afsnit af Daguerres bog blev udgivet af redaktørerne Rawert og Schlegel i *Handels- og Industri-Tidende* den 8., 15. og 22. oktober 1839. Bladet gennemgik de seks operationer, som frembragte det færdige daguerreotypi og illustrerede forklaringen med vignetter. Bladet nævnte afsluttende, *For at bevare Afbildningerne, maae de sættes under Ramme og Glas, som tilklistres; de ere nu uforanderlige, endog for Solens paavirkning.*

Næsten samtidig, nemlig den 31. oktober, 7. og 18. november 1839 udgav Ursin i *Nyt Magazin* en oversættelse af Daguerres vejledning: *Practisk Beskrivelse af Fremgangsmaaden med Daguerreotypen og Dioramaet af Daguerre.* Ursin forklarede, at hans oversættelse var mere fuldstændig end den, der var givet i *Handels- og Industri-Tidende* og at den ikke var uden Interesse for *Magazinets* Læsere. Han tilføjede, at man først i samme uge havde fået Daguerres bog gennem boghandlen. Disse to første og eneste oversættelser til dansk blev flittigt brugt af de første danske daguerreotypister.

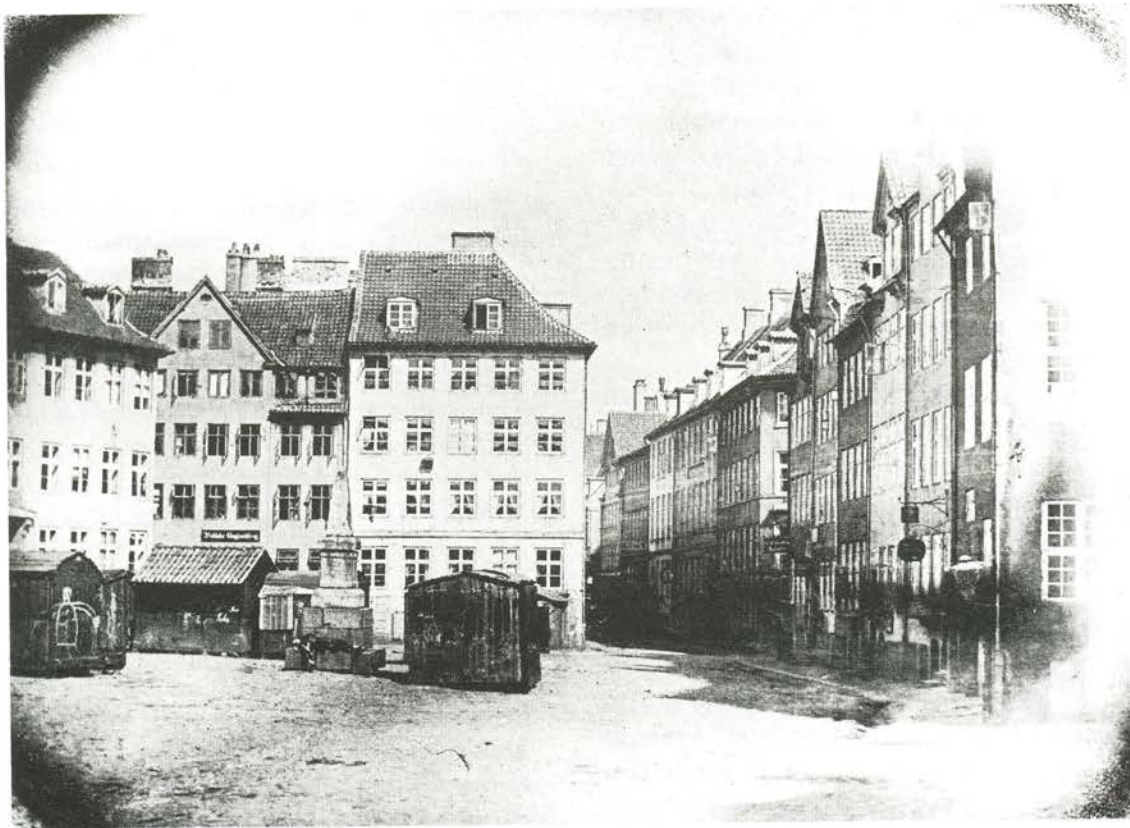
Den Polytekniske Læreanstalt og Hellerung

Falbes apparat blev straks givet til H.C.Ørsted og Polyteknisk Læreanstalt. Prins Christian Frederik skrev til Clara Falbe, der havde hjulpet ham med udpakningen, den 22. november 1839. *Jeg har modtaget alt i bedste Stand og den er nu i Ørsteds væрге, for at anvendes.*

Falbes Giroux-kamera blev hurtigt benyttet til optagelser. En af de første, der eksperimenterede med at daguerreotypere, var J. Hellerung, der underviste i fysik og kemi på skolen. Han optog i februar et daguerreotypi af Rosenborg Slot, der omtales i *Berlingske Tidende* den 2. marts 1840: *Vi have endnu ikke givet nogen Efterretning om de hos os udførte Daguerrotypier. Man havde allerede i nogle Maaneder havt to af Daguerres Apparater her, den ene tilhørende Hs.Maj.Kongen og betroet den polytechniske Læreanstalt, den anden tilhørende den militaire Høiskole. Det uklare Veir havde i lang Tid gjort Brugen deraf vanskelig; dog havde man allerede i Januar Maaned tilveiebragt Billeder, som viste, at man endog ved overtrukken Luft og lav Solstand kan faae taalelige Resultater; men ved begge Instituter synes man at have grebet de første klare Dage, for at frembringe fortrinligt Arbejde. Ved den militaire Høiskole skal man have frembragt en meget smuk Udsigt af Kongens Nytorv. Med Apparatet ved den polytechniske Læreanstalt har Examinand Hellerung, som allerede tidligere havde faaet adskillige, efter Omstændighederne heldige Resultater, taget et meget smukt Billede af Rosenborg Slot, seet fra Excerpladsen. Denne Prøve er, saavel som adskillige tidligere, bleven forevist ved Søndagsforelæsningerne i Selskabet for Naturlærens Udbredelse. Den heldigste er ogsaa blevet seet af Thorvaldsen og Hetsch, som meget have glædet sig over dens Tydelighed og fine Detail, saavel som over den uovergaaelige Nøjagtighed, som aldrig kan mangle i en Daguerrotyp, naar den er bleven fuldstændig.*

Bladet fremhæver, at billedhuggeren Bertel Thorvaldsen og arkitekten G.F.Hetsch havde beundret daguerreotypierne. Begge havde i øvrigt været til stede ved det møde i efteråret på Kunstakademiet, hvor Falbes første prøver fra Paris var blevet vist. Avisen meddelte desuden, at Thorvaldsen personlig var tilstede ved en anden lejlighed, hvor der blev taget en optagelse af Vor Frue Kirke. Billedet blev optaget fra Polyteknisk Læreanstalt i Studiestræde.

Nylig er der ogsaa i Thorvaldsens Nærværelse bleven taget en Daguerrotyp af den Deel af Frue Kirke-taarn, som kan sees fra den polytechniske Læreanstalt. Stedet tillod ikke at tage Gjenstanden i en poserende Stilling, og tilfældige Omstændigheder gjorde at Billedet ikke naaede samme Fasthed som det af Rosenborg, men det fandtes dog tydeligere end de fleste af de Daguerrotyper, som ere komne hertil fra Paris. Optagelsen var formentlig foretaget af Hellerung.

Gråbrødre Torv, formentlig optaget med Falbes kamera i sommeren 1840 af Peter Faber og Jorgen Albert Bech.

Spejlvendt daguerreotypi. 16,5 x 22 cm. Originalen delvist "udslettet". Inv.X 147. Københavns Bymuseum. (Foto efter Fr. Riise (1900). Kunstakademiets Bibliotek.)

Skamstøtten

Et fremragende daguerreotypi i Københavns Bymuseum, der desværre er blevet meget ødelagt, er et af de få bevarede topografiske daguerreotypier fra København. Det viser Gråbrødre Torv (Ulfeldts Plads) optaget fra smedemester Fabers ejendom mod Løvstræde. På billedet ses pladsens handels-skure og vort første nationale monument, skamstøtten, der blev rejst i 1664 over Corfitz Ulfeldt. Daguerreotypiet blev lykkeligvis affotograferet af fotograf Frederik Riise (1863-1933) i det forrige århundrede og hans fine optagelse er nu i Københavns Bymuseum.

Daguerreotypiet blev optaget af polyteknisk kandidat Peter Faber (1810-1877) og apoteker Jørgen Albert Bech (1808-1876) før skamstøtten blev fjernet i maj 1842 på beboernes foranledning. De var begge sekretærer i Selskabet for Naturlærens Udbredelse og færdedes i kredsen omkring Ørsted. Det er derfor nærliggende at antage, at daguerreotypiet blev optaget i sommeren 1840 med Giroux-kameraet indkøbt af Falbe. På Polyteknisk Lærestanstalt blev utvivlsomt udført mange andre forsøg med daguerreotypi-apparatet. Disse billeder er gået tabt i dag, dog findes der i Ørstedes samling på Teknisk Museum i Helsingør to daguerreotypier, der vidner om disse eksperimenter. Den ene plade afbilder en inskription H.C.Ørsted, på den anden er billedet helt for-

svundet. Men på træbagklædningen er påklisteret papirlapper med påskrifter, hvoraf det fremgår, at der var gjort forsøg med at daguerreotypere. I øvrigt findes i Ørstedes samling på museet også en kasse til fremstilling af daguerreotypi-plader.¹

J.C.Hoffmann

På et møde den 23.januar 1840 i Selskabet for Naturlærens Udbredelse blev vist nogle her forfærdigede Daguerreotyper (rimeligvis dem, der ere gjorte paa Høiskolen), af hvilke i Særdeleshed det sneebædækkede Kongens-Nytorv udmærker sig ved sin beundringsværdige Tone og Klarhed. Man kan f.Ex. tydelig see Afbildningen af Elephanten paa Madame Klatts paa Gadehjørnerne opslaaede Placater, og selv i den stærke Forkortning læse Overskriften paa Porten til Hôtel d'Angleterre skrev Fædrelandet den 31.januar.

Disse daguerreotypier var blandt de første der blev optaget i Danmark. De blev taget med Den militære Højskoles apparat af artillerikaptajn Johan Christopher Hoffmann (1799-1874), der underviste på skolen i fysik og kemi. Nogle uger senere den 22.februar skriver Fædrelandet igen om daguerreotypierne. Saavel paa den polytechniske Lærestanstalt, som ogsaa ved den militaire Højskole, har man gjort Forsøg paa at producere Daguerreotyper. Hvorledes de ere lykkedes paa førstnævnte Sted, er os ubekjendt, men dem, som Capitain Hoffmann har opta-

C. J. Hoffmann

Portræt af C. J. Hoffmann, der underviste på Den Militære Højskole og optog billeder af Kongens Nytorv i februar 1840. Galvanografi af Vilhelm Kyhn ca. 1842. Det kgl. Bibliotek.

get paa Højskolen, have vi seet enkelte Plader, der i Klarhed og Fiinhed fuldkommen staae ved Siden af de bedste her sete Pariser. Denne vigtige Opfindelse er nu adopteret af alle Verdens Chemikere og vil ved saa Manges forenede Bestræbelser sikkert hurtigen føres sin videre Udvikling imøde.

I Det kgl. Biblioteks Billedsamling findes to lysbilleder efter Hoffmanns optagelser fra Kongens Nytorv. De må dog være optaget hen på foråret 1840, der er ikke sne på pladsen. Det ene viser Hotel Angleterres hjørne ved Østergade og det andet bygningerne mellem Hovedvagten og Gothersgade. Lysbillederne blev taget af fotografen Frederik Riise af de nu forsvundne daguerreotypiplader og blev forevist ved et foredrag Riise holdt i Akademisk Architekt Forening den 5.marts 1900.²

Den militære Højskole fik i 1840 leveret et planslebent spejl til daguerreotypi-apparatet fra professor Chr.Smidts etablissement i Silkegade, hvor H.Christian Sørensen var ansat. Han og J.E.A.Hansen foretog i begyndelsen af 1840'rne forsøg med daguerreotypier i forretningens gård. Sørensen blev senere tandlæge og konservator ved Polyteknisk Læreanstalts instrumentsamling.

Den militære Højskoles kamera blev repareret i 1840 af en guldsmed og der blev lavet et daguerreotypi, til Hans Majestæt Kongen, som blev overrakt den 25.februar, det kostede 10 Rdl.16 Sk. Formentlig var billedet et af de daguerreotypier af Kongens Nytorv, der blev optaget af Hoffmann. Endelig blev der bestilt 36 daguerreotypiplader i Paris til skolens apparat.

Hoffmanns daguerreotypi af det ældre Hotel d' Angleterre på Kongens Nytorv, formentlig optaget i 1840. Den originale plade var tidligere i Rådhusbiblioteket. Affotografering af Riises lysbillede fra 1900. Det kgl. Bibliotek.

Hoffmann, der omtales af J.M.Thiele i *Af mit Livs Aarbøger*, opfandt galvanografiet og udgav i 1842 en *Anvisning* i brugen. Et galvanografi i Det kgl. Bibliotek, der viser et portræt af Hoffmann tegnet af maleren Vilhelm Kyhn (1819-1903), er formentlig lavet efter et daguerreotypi.

Hans Thøger Winthers forsøg

Den 2.januar 1840 bragtes en kort artikel af Ursin i *Nyt Magazin*, hvori det omtaltes, at overretsadvokat Hans Thøger Winther (1786-1851) i Christiania gjorde fotografiske forsøg. Winther var jurist og forfatter og havde åbnet en boghandel i 1822 og fire år senere et bogtrykkeri.

Han havde, allerede før Daguerres opfindelse var blevet offentliggjort *anstillet Forsøg med at frembringe photogeniske Billeder*. Winther havde arbejdet med Talbots og andres eksperimenter, men fundet mangler ved disse bl.a. at lys og skygge var omvendt. Han havde derfor arbejdet med et farvestof, der filtrerede lyset. Winther havde forklaret forsøgene i *Intelligentsblad for Kunst, Literatur, Musik og Moder*, der blev udgivet af ham selv: *Et Papir, strøget med dette Farvestof*, skrev han, og bedækket med et Kobberstykke og Glas, og udsat for Sollyset et Par Dage gav imidlertid et ret vakkert Taagebillede, men i de mørkeste Skyggepartier ikke den nødvendige Dybde.

Han strøg derefter et papir over med sortviolet farve, som ved solens påvirkning blegnede billedet i løbet af 5 til 15 minutter. *Saaledes frembragtes flere Billeder af Planter o.s.v., men, tilføjedes det, Det*

regnlfulde Veirig i August og Begyndelsen af September forrige Aar [1839] hindrede ham i at erholde et godt Resultat i Camera obscura.

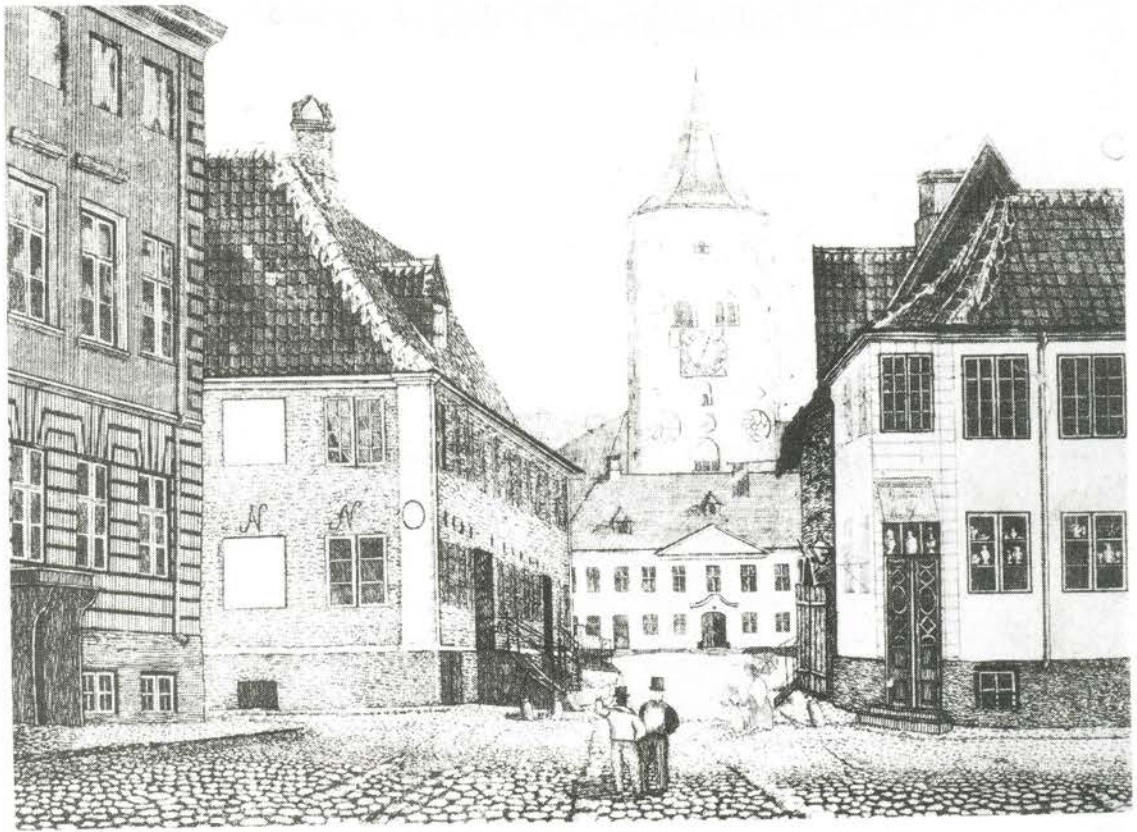
Ursin meddelte, at Winther fortsatte sine forsøg. Winther udgav i 1845 et lille skrift om at fastholde lysbilleder på papir. De tidligste forsøg med papirnegativer i Norden og Winthers arbejde er omtalt af den svenske fotohistoriker H.Bäckström *De första pappersfotografierne i Stockholm och H.T.Winthers fotografiska avhandling* (Nordisk Tidskrift för Fotografi 65,9 1922).

Guldsmeden Christian Piil

J.M.Thiele skrev i sine erindringer fra 1840'rne om Christian Piil i forbindelse med Hoffmann og kobberstikker Peter Chr.Schøler's opfindelser til mangfoldiggørelse af grafik og tegning:

Da alt dette [galvanografi og stylografi] var saa godt som forglemt, og Daguerreotypien vakte Forbauselse over hele Europa uden endnu at være kommen herind over vore Grændser, hørte jeg fortælle om, at en Guldsmed ved Navn Piil, i Aarhus, havde, med de faa Oplysninger, Bladene indeholdt om denne mærkelige Opfindelse, givet sig ud paa at experimenterere, og at det var lykkedes ham at tilveiebringe en Daguerreotypi. Dette nævner jeg for at betegne denne Mands Sindrighed og ualmindelige Begavelse. Piil opfandt en fyldepen i 1830'rne og kemitypien i begyndelsen af 1840'rene.

Guldsmeden Christian Actonius Theodorus Piil (1804-1884) i Århus, eksperimenterede allerede i efteråret 1839 med at fremstille daguerreotypier. Aar-

Lille Torv i Århus stukket efter Piil' s daguerreotypi fra marts 1840. Udsendt af "Nyt Magazin..." i juni 1840. Billedet viser Domkirkens vesttårn og den gamle rådstuebygning, nedrevet i 1857. Litografi signeret af Piil. Det kgl. Bibliotek.

ANVIISNING
til paa trende forskjellige Veie
 at
 frembringe og fastholde
LYSBILLEDER
 paa Papir,

som Portraitter af levende Personer, Prospecter efter Naturen, Copier af Malerier, plastiske Gjenstande Kobber, Steentryk, Blade af Planter etc.,

deels ved at benytte et Cameraobscura, deels til Copiering indrettet Instrument.

EN OPFINDELSE
 af
H. T. WINTHER.
 Overrets-Procurator.

(Vedfoiet en lithographeeret Plade).

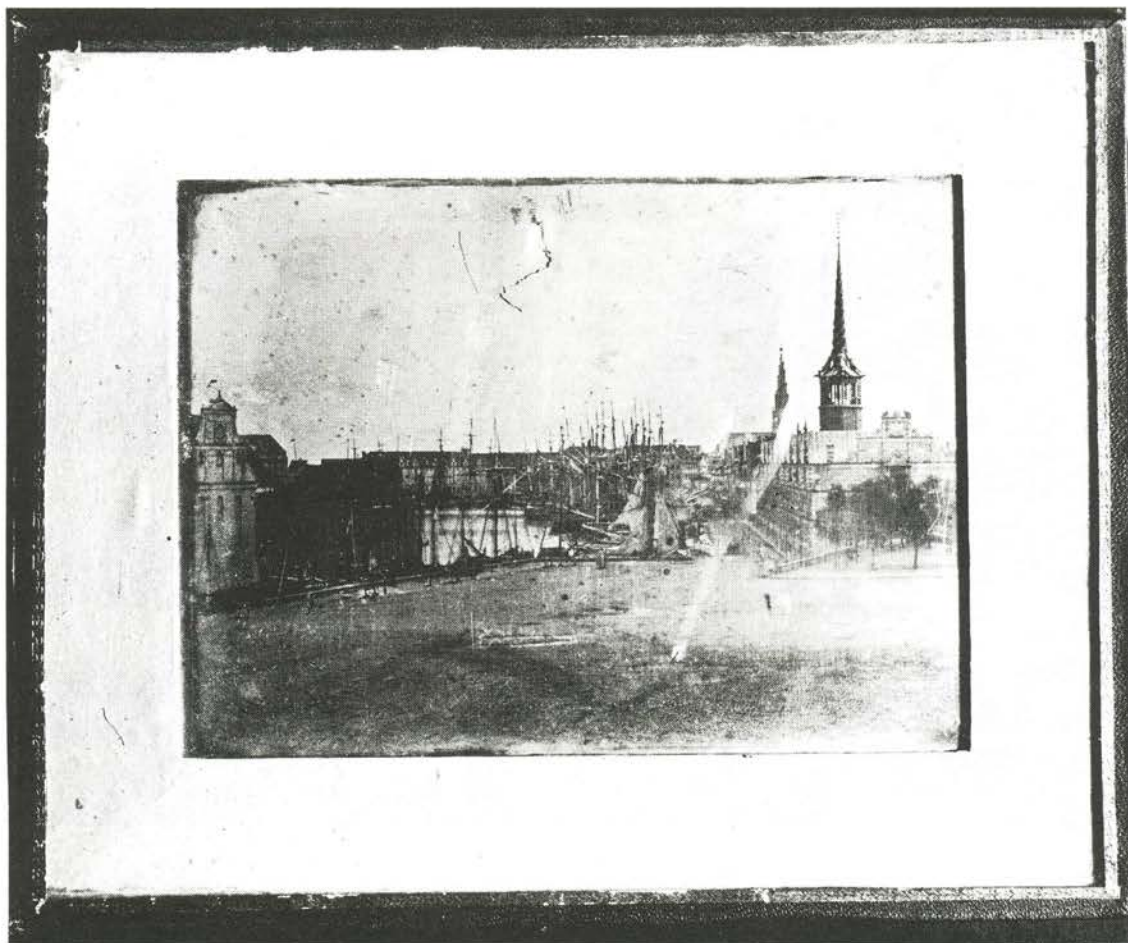
CHRISTIANIA 1845.
 Paa Forfatterens Forlag, trykt i Forlæggerens Officin.
 STOKHOLM hos Mag. Boghl. Bagge. KJØBENHAVN hos C. C. Lose & Olsen.

Hans Thøger Winthers bog om fotografier på papir, der udkom i Norge 1845. Det kgl. Bibliotek.

hus Stifts-Tidende skrev den 31. januar 1840, at Piil havde bygget et apparat efter anvisningen i *Nyt Magazin for Kunstnere og Haandværkere: Herværende Guldsmed Piil har ved et Daguerreotyp Apparat efter Beskrivelsen i Prof. Ursins Magazin optaget et Billede, som, uagtet det har været paa en mørk Dag uden Solskin, dog viser hvor tydeligt og tro Naturen kan gengives derved. Hvo som interesserer sig for denne vidunderlige Opfindelse kan faae det optagne Billede at see hos Hr. Piil, der gjør sig en Fornøjelse af at forevise det.*

I løbet af foråret optog han flere daguerreotypier, der var ligeså gode som Falbes, ifølge Ursins notat i *Nyt Magazin* den 5. juni 1840:

Vore Blade have omtalt, at Hr. Guldsmed C. Piil i Aarhus har forfærdiget Daguerreotyper. Uden anden Anviisning, end den trykte, som han har modtaget gennem dette Tidsskrift, og med ufuldkomne Redskaber, har han i Løbet af Vinteren frembragt Daguerreotyper, der kunne i det Mindste stilles ved Siden af de først hidsendte, som eies af Hs. Majestæt Kongen, og som Udgiveren fremviste i et Møde i Industriforeningen. En saadan er venskabeligst Udgiveren tilstillet og vedlagt ogsaa en Radering efter en Daguerreotyp, som fremstiller aldeles tro Torvet i Aarhus. Hr. Piil har ikke tilforn sysselsat sig med Kobberstik, og saaledes viser selv denne lille Prøve Værdien af Daguerre's Opfindelse til, om ikke

Franskmanden A.C.T. Neubourgs daguerreotypi af Børsen set fra Christiansborg Slotsplads. Neubourg optog prospekter af København i august 1840. 24,5 x 30,3 cm. Lysmål 15,5 x 21 cm. Københavns Bymuseum.

umiddelbart at erstatte Maleriet, dog umiddelbart at tjene Kunstneren, da han her har langt fortrinligere Hjælpemiddel til at optage Prospekter, end Camera-Obscura'et.

Stikket, som Ursin omtaler, af Lille Torv i Århus findes i Det kgl. Bibliotek og er signeret af Piil. Desværre er ingen af Piils originale daguerreotypier bevaret.

Indiske forsøg

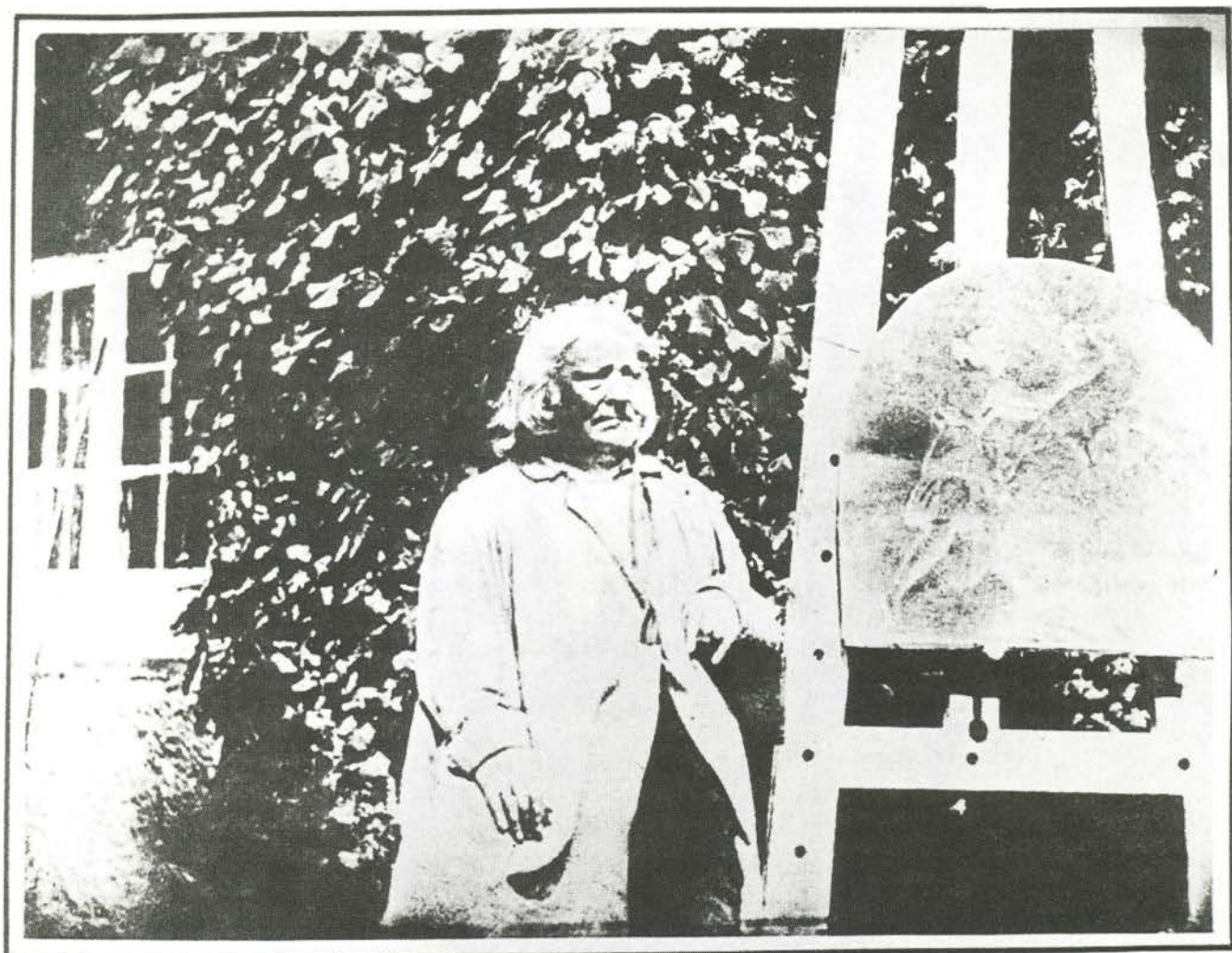
I 1840 udsendte *Portefeuillen* et litograferet portræt af Daguerre og i april tryktes en kort meddelelse om, at man var begyndt at eksperimentere med farvelagte daguerreotypier i Indien. *Fra Calcutta, hvor Daguerreotypen allerede har naaet hen, kan man vente en Forbedring af den. En Dr. O'Schaugmessy vil ved Hjælp af en Guld-Opløsning fremtvinge Coloredede Billeder, navnlig i Rødt, Purpur, ja endog Grønt, gennem Daguerreotypen. Ogsaa betjener han sig af en aparte Sleben Lindse, der skarpere kan afspeile Lys og Skygge i de Billeder, som optages.* Indtil fotografiets opdagelse var eksperimenter med lyset og forsøg med objektiver foregået mere eller mindre uafhængigt af hinanden, men efter blev udviklingen af disse to ting for evigt sammenflettet.

En franskmand i Danmark

I august 1840 kom franskmanden Aymard-Charles-Théodore Neubourg (1795-c.1866) til København. Han var forretningsmand og rejste på årlige forretningsrejser til Stockholm. Han havde lært at tage daguerreotypier, som han optog under rejsen og solgte. Den 25. juli 1840 kom han fra Lübeck til København, hvor han under sit tre ugers ophold optog prospekter.

To pragtfulde velbevarede halvplade daguerreotypier i Københavns Bymuseum tilskrives, formentlig med rette, Neubourg, der udstillede dem i Stockholm i 1840. De har på bagsiden påklæbet en seddel, hvor Neubourg på fransk har angivet billedernes motiv. Det ene viser Gammel Strand og det andet Christiansborg Slotsplads set mod Børsen. De er antagelig optaget i august 1840 under besøget. Daguerreotypiet af Gammel Strand blev for et par år siden restaureret af fotografen Mogens S.Koch.

Det berømte og eneste fotografi af billedhuggeren Bertel Thorvaldsen (1768-1844) har været meget omdiskuteret. Man er ikke enige om hvornår det er taget, hvem fotografen var, eller hvor billedet er optaget. Ochsner mener, daguerreotypiet må være

Bertel Thorvaldsen. Formentlig optaget af Neubourg omkring 1843, året før Thorvaldsens død. Muligvis er daguerreotypiet bestilt af komtesse Christine Stampe. Spejlvendt daguerrotypi. 24 x 30,5 cm. Lysmål 15,5 x 21,5 cm. Thorvaldsens Museum.

optaget i august 1840 af Neubourg. H.Gernsheim og R.Meyer er overbeviste om, af fototekniske grunde og fordi Neubourg ikke selv antyder noget om portrætoptagelser i august/september, at billedet må være taget senere; nemlig i 1843, året før Thorvaldsens død.

Denne antagelse mener jeg, man må acceptere som den mest overbevisende. Det er med nogen tøven blevet foreslået, at daguerreotypiet er optaget uden for Thorvaldsens atelier, der lå under kuppelsalen på Charlottenborg. Dette virker dog ikke overbevisende og vinduesfaget, der ses bag det hjørne Thorvaldsen står ved, er ikke den type, som findes på Charlottenborg. Måske er dette glimrende portræt-daguerreotypi optaget på Nysø, hvor Thorvaldsen i årene fra 1838 efter sin hjemkomst til Danmark ofte opholdt sig hos sin velynder baronesse Christine Stampe.

Vi ved Thorvaldsen var meget optaget af den nye kunst og selv overværede Hellerungs forsøg. Man kan godt tænke sig, at Christine Stampe, der fik den aldrende billedhugger til at udføre en idealiseret

skulptur af ham selv, har ønsket at få sin ven daguerreotyperet. På daguerreotypiets bagside står på fransk, hvem daguerreotypiet forestiller. Påtegningen er skrevet med samme håndskrift som de to prospekter af Neubourg i Bymuseet. Derfor må man antage, at Neubourg var fotografen. Men intet er bevist.

Vinhandlerens portræt

Et daguerreotypi af vingrosserer, etatsråd Christian Waagepetersen (1787-1840), der er spejlvendt, må anses for et af de første portrætter, der overhovedet blev optaget herhjemme, fordi Waagepetersen døde den 23.november 1840.

Optagelsen var sikkert et eksperiment og må være optaget i sensommeren. Waagepetersen var meget interesseret i fysik og kemi og tog privattimer hos professor Chr.Smidt. Da Ørsted oprettede den Polytekniske Lærestanstalt skænkede Waagepetersen sin samling af fysiske instrumenter til lærestanstalten. Meget kunne tyde på, at Waagepetersens nære kontakt med Ørsted har været årsag til, at en person ved

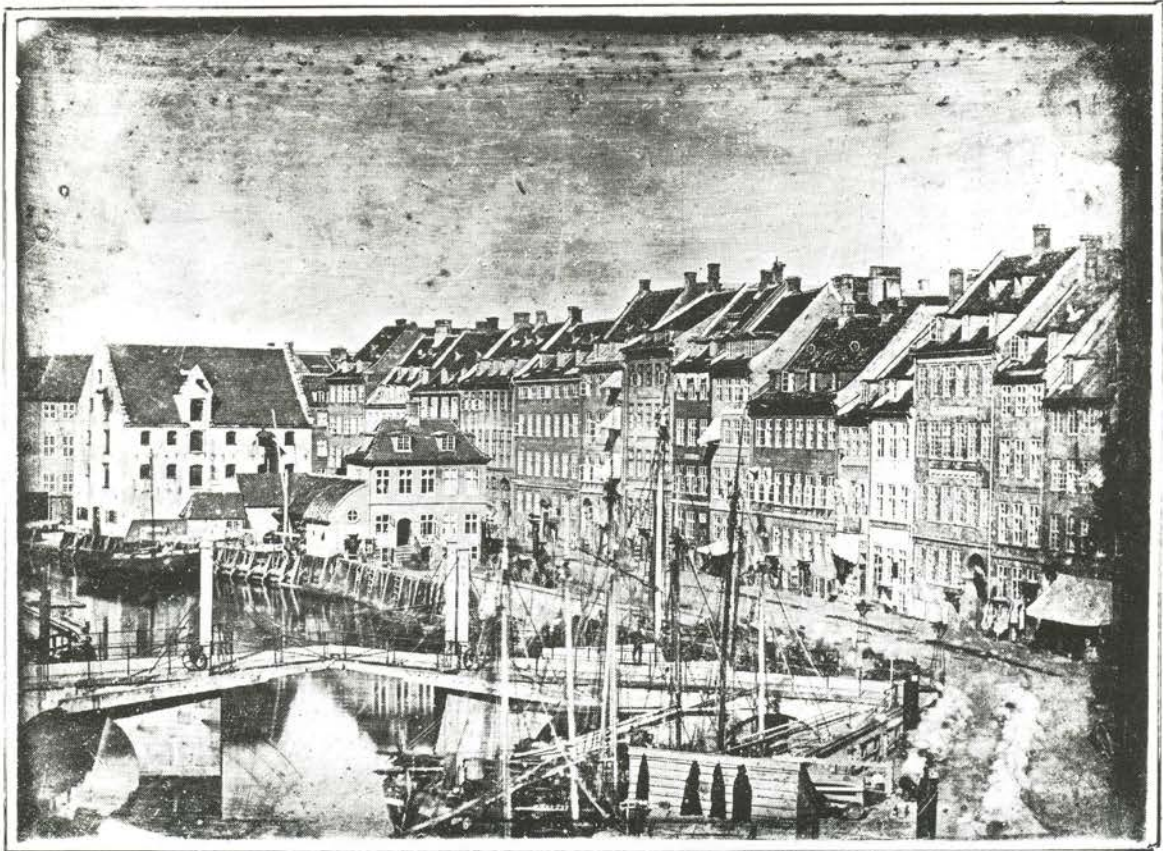
Vingrosserer Christian Waagepetersen optaget i København i sensommeren 1840 få måneder før sin død den 23. november 1840. Ukendt fotograf. Ovalens lysmål 9,2 x 7,6 cm. (spejlvendt). Waagepetersens privatsamling.

læreanstalten - måske Hellerung - har forsøgt sig med en portrætoptagelse. I så fald kan daguerreotypiet være optaget med Falbes Giroux-kamera. Waagepetersens daguerreotypi blev udstillet for nogle år siden på Nivaagaards Malerisamling og der blev i den anledning udgivet et katalog af Claus M. Smidt og Christian Waagepetersen: *Vinhandleren i Store Strandstræde*. (1985). Heri er daguerreotypiet afbildet og Waagepetersens hjem beskrevet.

Bellona's togt

Falbe blev i Paris til begyndelsen af april 1840. Han havde travlt med at tegne sit kort over Tunis færdigt og ordnede forskellige kommissioner for prins Christian Frederik, der var blevet udråbt til konge i december 1839 ved Frederik VI's død. Falbe var blevet medlem af en fransk videnskabelig ekspedition, der dog ikke til noget, bl.a. på grund af krig i Algeriet. Det sidste brev han sendte til kongen fra Paris var den 16. april 1840. Hjemvendt til København arbejdede

Falbe med at ordne Christian VIII's kabinet af mønter, græske vaser, antikviteter og malerier. Der kendes ikke andre daguerreotypier fra Falbes hånd, men i et brev han skrev den 21. august 1840 til Christian VIII, foreslog han, at Daguerres kamera blev udlånt til fregatten *Bellona's* forestående togt til Sydamerika. *Fregatten Bellona's Officierer have yttret til Deres Chef, hvor ønskeligt det vilde være at have en Daguerreotype med paa Togtet, og med hans Samtykke har Lieutenant Schultz i Gaar henvendt sig til Konferentsraad Ørsted, som i Dag tilskriver Deres Majestæt om Tilladelse til at maatte medgive det til den polytechniske Lære-Anstalt af Deres Majestæt skiænkede Instrument.* Sagen hastede, fordi fregatten skulle afgå nogle dage senere.

Udsigt mod Gammel Strand optaget af Neubourg i 1840. I baggrunden Vejerhuset og pakhuset, nedrevet 1857. Assistentshuset, nu Kulturministerium, skimtes yderst til venstre. 24,5 x 30,3 cm. Lysmål 15,5 x 21 cm. Københavns Bymuseum.

Togtet med fregatten *Bellona* til Sydamerika skyldtes, at man ville fremme handels- og søfartsforbindelsen til de sydamerikanske republikker og oprette handelstraktater med det fjerne kontinent. Skibet tog afsted den 27. august 1840 og kom tilbage den 21. august året efter. Kommandør Christian Wulff (1777-1843) var chef for en ca. 300 mand stor besætning. I togtet deltog pastor Dines Pontoppidan, kirurg ved landgangskompagniet Jørgen Heinrich Lorck og naturforskeren dr.phil. Henrik Nikolaj Krøyer. Dines Pontoppidan udgav i 1841 *Reise til Sydamerika* og Lorcks dagbog er udgivet af Marinehistorisk Selskab (1980). M.Lorck og H.C.Bjerg *Fregatten Bellona's togt til Sydamerika 1840-41. Skibslægen J.H.Lorcks dagbog*. Ingen af disse to nævner noget om kameraet. H.N.Krøyer (1799-1870), der var plejefar til maleren P.S.Krøyer, var formentlig den, som skulle bruge Falbes indkøbte apparat til sine undersøgelser af fossiler, konkylier og sjældne dyrearter. Krøyer var nogle måneder før blevet optaget som medlem af Videnskabernes Selskab og Christian VIII, der var meget naturhistorieinteressert, havde pludselig i begyndelsen af august pålagt Krøyer, at foretage indsamlinger til museer og samlinger.

I en skrivelse fra Christian VIII til Admiralitets-Collegiet den 24. august meddeles det, interessant nok, at Anders Sandøe Ørsted, såfremt chefen for *Bellona* var indforstået, kunne deltage i togtet med fri forplejning. A.S.Ørsted kom dog af en eller anden grund ikke med på turen. I en skrivelse til Christian VIII fra Admiralitet meddeles det den 11. august 1840, at man medtager apparater, men et daguerreotypi-apparatet nævnes ikke. Optagelser fra rejsen findes mig bekendt ikke og det af Falbe med så stort besvær indkøbte apparat forsvandt.

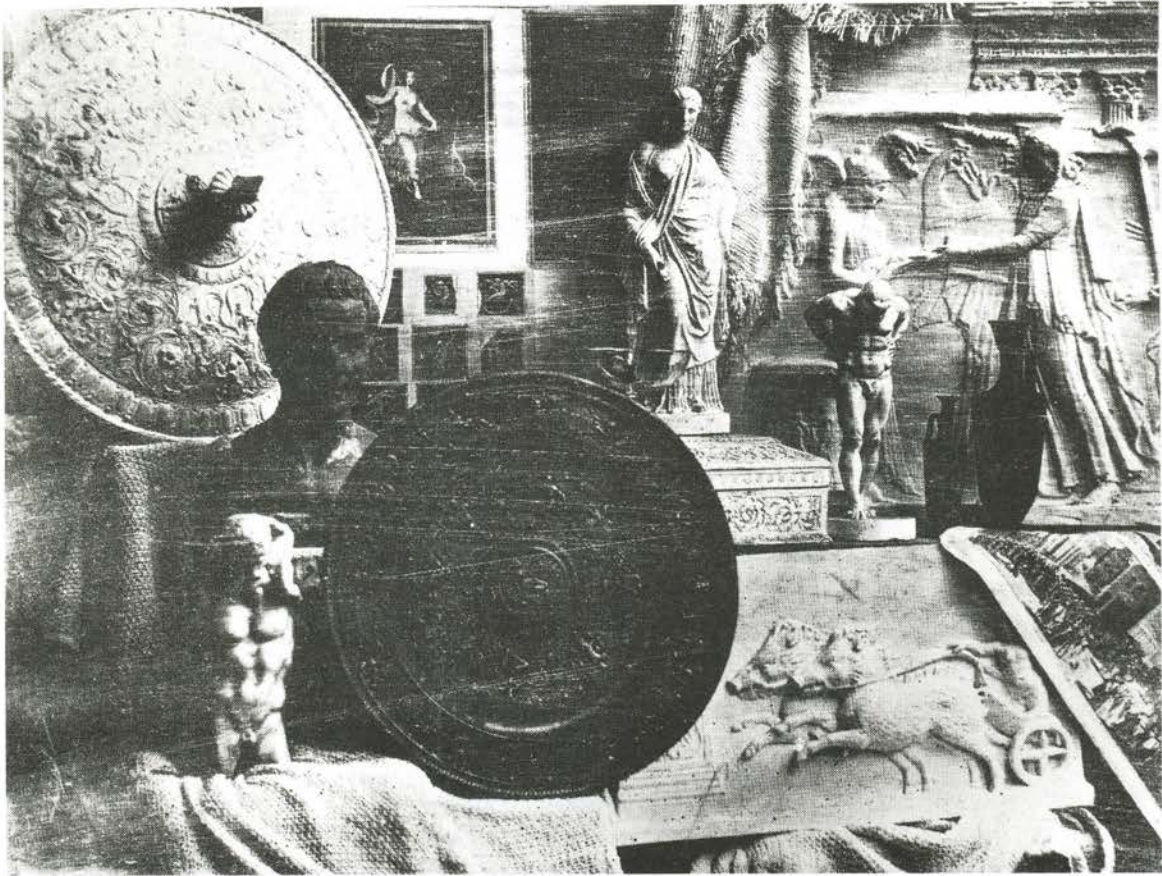
H. C. Andersen daguerreotyperet af Ferdinand Petersen (1815 - 1898). "Gamle Petersen" åbnede i 1845 sit første atelier i Kongens Have. Optaget maj 1853 i Amaliegade. Lysmål 7,2 x 6,1 cm. Det kgl. Bibliotek.

H.C.Andersen og Mads Alstrup.

H.C.Andersen på Isenrings udstilling

Janins artikel i *Portefeullen* forårsagede, at kontreadmiral P.F.Wulffs datter Henriette Wulff (1804-1858), som H.C.Andersen korresponderede flittigt med, kaldte ham for Jules Janin. H.C.Andersen skrev til hende i maj 1840: *Andersen skal være min Jules Janin og saaledes skrive mig til!* er Deres Ord...De vil have en Arabesk af Festdagene [Chr.VIII's sølvbryllup 22.maj 1840] ... [HCA] skulde kjøre med Hartmann...det gik saa velsignet langsomt, at man kunde have taget Daguerreotypbilleder af hele Quarteret... Deres hengivne Jules Janin. H.C.Andersen var hele sit liv særdeles optaget af fotografiet og der findes talrige fotografier af digteren, som er beskrevet af Bjørn Ochsner i *Fotografier af H.C.Andersen*. (1957). Digteren fortæller i sine dagbøger, at han blev dagerreotyperet i juni 1843 af den danske portrætmaler og daguerreotypist Bernhard (Benny) Bendixen (1810-1877), der havde atelier i Hamburg og som Andersen havde truffet to år tidligere.

H.C.Andersen rejste den 31.oktober 1840 fra København med dampskibet *Christian VIII* til Kiel og besøgte Breitenburg, Hamburg og var for første gang på togrejse fra Magdeburg til Leipzig. Efter et kort besøg i Nürnberg kom han til Augsburg og besøgte den 16.november 1840 sammen med boghandler Johann Peter Himmer den schweiziske maler Isenrings udstilling af daguerreotyperede portrætter, ganske fortræffelige, som saae man dem paa Staalpladen til at stikkes, selv Øiet var klart og udtryksfuld, Silketøi var ypperligt gjengivet; her var ogsaa et Forsøg paa at give Portræterne Farve, men de saae alle ud, som belyste med en stærk Ild, de havde en altfor rødlig Belysning. I 5 til 10 Minutter gjorde han et saadant Billede noterede H.C.Andersen i sin rejsedagbog.

Stilleben med antikke vaser, gipsfigurer og relieffer optaget af den franske daguerreotypist Fr. Alphonse Fortier (1825 - 1882) i 1840. Paris. Société Francaise de Photographie.

Johann Baptist Isenring (1796-1860), der var uddannet som snedker, maler og kobberstikker, begyndte at eksperimentere med Talbots metoder, men bestilte et daguerreotypi-apparat, som han fik i november 1839. Han viste sine første prøver i marts 1840 i Kunstverein i München og lavede i løbet af sommeren en vandrestilling bestående af 47 portrætdaguerreotypier, mest efter levende personer. Den blev vist fra 13. til 27. august i hans hjemby St.Gallen og Isenring udgav et trykt katalog *Sammlung von Lichtbildern*. Udstillingen blev vist i Augsburg i november, hvor Andersen besøgte den. Fotografen, der var en af de første fastboende i Tyskland, åbnede sit atelier i juli 1841 i München og solgte i 1842 sin metode til at kolorere billedernes hud og smykker.

Vellykkede portrætter var ny landvinding for daguerreotypisterne efter mange mislykkede forsøg. H.C.Andersen skrev også til Edvard og Henriette Collin, at de endelig skulle fortælle Ørsted, at han havde set denne udstilling af kolorerede portrætter. Nogle dage senere, den 28. november, fortalte han forfatterinden Henriette Hanck i et brev, at han for første gang havde set daguerreotypier, der vare tagne af menneskelige Ansigter; selv Øiet var herligt udtrykt.

Nye eksperimenter

Handels- og Industri-Tidende meddelte den 1. december 1840 sine læsere, at Hippolyte Fizeau havde forelagt Videnskabernes Akademi i Paris en afhandling om lysbilleder, der markerede store fremskridt i forhold til *Daguerres skønne Opfindelse*. Fizeau havde i august 1840 demonstreret sine guldtone daguerreotypier, der var mere resistente end Daguerres og man kan stryge hen over dem med Handsker, uden at de plettes. Motiverne var også kraftigere og klarere og man kunne nu betragte billedet i alle retninger.

Bladet meddelte, at Fizeau brugte guld-salt, der var en blanding af guldchlorid, destilleret vand og natron. Når det blev hældt over pladen blev sølvet opløst og guldet bundfældede sig. *De af Opfinderen fremlagte Prøver skulle være ualmindelig skønne*, skrev man. Eksperimenterne fortsattes og herhjemme blev de nyeste metoder anvendt af Danmarks første fastboende fotograf Mads Alstrup.

Charlotte Caroline Mathilde Waagepetersen født Schram. Daguerrotypie signeret af Mads Alstrup. Ca. 1843. 13 x 10,5 cm. Lysmål 6,2 x 6,8 cm. Privateje Waagepetersen.

Uhrfouteralmager Alstrup

Randers guldsmedemesteren Mads Alstrup (1809-1876) var født i Viborg, men virkede siden slutningen af 1830'erne i København. Han konstruerede en guillochermaskine til forsiring af kasserne til lommeure, som blev udstillet i 1840 og meget rost. Han lavede også en spilledåse og var interesseret i kikkerter og teleskoper. Alstrup studerede Daguerres metoder og lærte at daguerreotypere af miniaturemaleren og kemikeren Josef Weningen fra Wien, som arbejdede i København i 1842.

Alstrup anses for at være den første fastboende professionelle daguerreotypist i Danmark. Han meddelte sine aktiviteter i *Berlingske Tidende*. Den 2. august 1842 skrev han, at han i længere tid havde eksperimenteret med et kamera, han havde fået fra Paris. Hans forsøg med portrætter var faldet heldigt ud og han begyndte nu at aftage Portrætter til en billig Pris. Det kunne dog først ske når han om ca. 14 dage havde modtaget sine sølvplader fra Paris.

Den 29. august annoncerede han med, at han havde åbnet sit atelier for daguerreotyperede Portrætter i Pavillonen i Rosenborghave.

Han forsikrede, at hans portrætter var gode, smukke og større end de hidtil kendte og at det kun

tog ham 1 minut at lave en optagelse i hvilket som helst Vejr. Alstrup reklamerede med, at flere personer af samme familie kunne få et ekstra billigt tilbud. Den 28. september skrev *Flensburger Wochenblatt*, at Alstrup havde anskaffet et kamera fra Paris og brugte sin egen kemiske metode til behandling af pladerne.

Alstrups forretning som fotograf gik åbenbart tilfredsstillende for den 15. november meddelte han, at han åbnede en glaspavillon på 1. sal over gården i tilknytning til privatboligen i St. Kjøbmagergade. Atelieret var opvarmet og havde *Aftrædelsesværelser*. Alstrup havde lært sig det nyeste nye inden for fotografering og kunne nu lave portrætter i al slags vejr. Han havde også anskaffet et nyt Instrument, som frembringer Billederne langt hurtigere end sædvanlig og kunne lave portrætter der var fra 2,5 til 16 cm høje. Den 18. november udstillede fotografen sine daguerreotypier i Industriforeningen.

Det nævnes i *Altonaer Mercur* i december 1842, at en indfødt i den danske hovedstad havde forbedret det daguerreotyperede portræt som ætsedes ind i en sølvplade og at pladen var så holdbar, at den kunne børstes af. Formentlig hentydes her til Alstrup, da han selv skriver, at H.C. Ørsted den 5. fe-

Daguerreotypi af Ålborgs gamle rådhus på Gammel Torv 2. Huset blev opført 1757 - 62 af bygmester Daniel Popp. Fotografi af Johan Bülow Birk (1819 - 1858) ca. 1850. 12,8 x 15,2 cm. Lysmål 7,4 x 9,3 cm. Det kgl. Bibliotek.

bruar 1843 havde givet ham følgende attest:

Hr.Uhrfouteralmager Alstrup har vist mig en Fremgangsmaade, hvorved han giver daguerriske Billeder den Forbedring, at de ikke ved en ganske let Berøring fordærvs, men kunne endog taale en forsigtig Rensning. Endskjønt Enhver let selv kan overbevise sig om, at de daguerriske Billeder, han saaledes har tilberedt, have den Egenskab, har han dog derom ønsket mit Vidnesbyrd, hvilket Ønske jeg herved opfylder.

To daguerreotyper af Mathilde Waagepetersen, født Schram (1814- 1898) og hendes mand Mozart Waagepetersen (1813-1885) er gode eksempler på tidlige Alstrup optagelser. Disse to ovale portrætter af parret, der blev gift den 17.december 1842, er signeret *Daguerreotypi af M.Alstrup i Kjøbenhavn* og blev formentlig optaget i anledning af eller umiddelbart efter brylluppet. Begge daguerreotypier er afbildet i C.Waagepetersen: *Gudmoders Billede*. Kulturminster (1973).

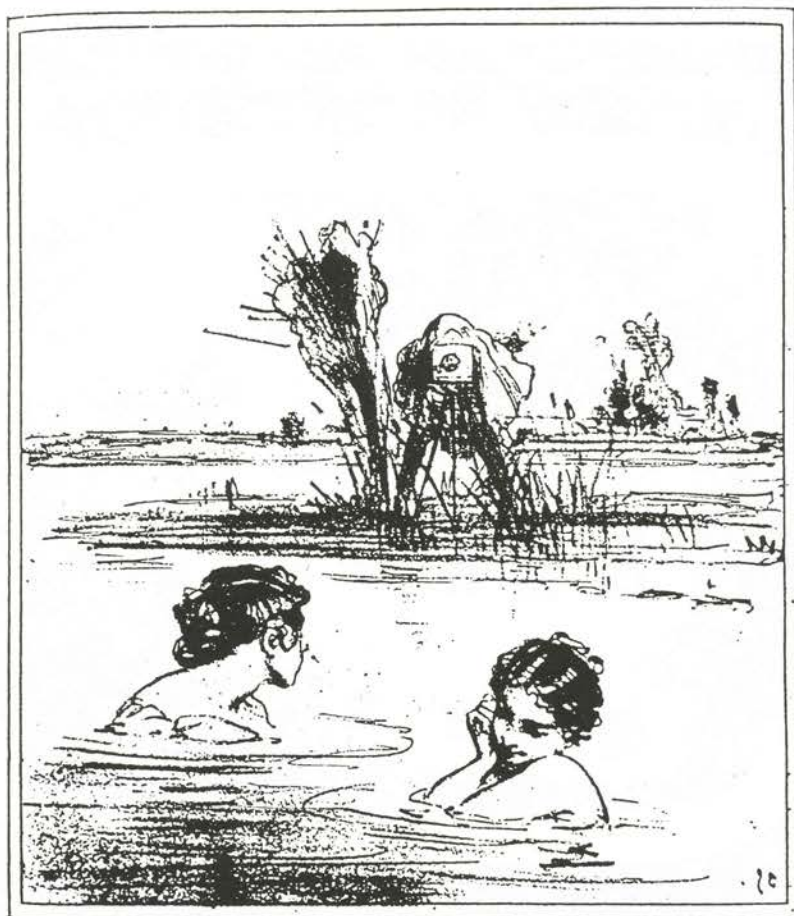
Lysets boliger.

Hoffotograf Jens Petersen

De første daguerreotypisters virke i København er beskrevet morsomt af hoffotograf Jens Petersen (1829-1905) i et foredrag holdt i Dansk fotografisk Forening den 30.november 1892, publiceret samme år.

Jens Petersen virkede som fotograf siden begyndelsen af 1850'erne og kendte af egen erfaring alt om de beskedne forhold fotograferne arbejdede under i de første årtier. Petersen fortæller, hvordan daguerreotypierne, før man fandt på at bruge bromkalk, var resultat af en *ufølsom Proces* og at det derfor var naturligt, at fotograferne søgte til vejrs nær lyset. Ofte byggede man atelier med glastag mod syd for at solen kunne skinne mest muligt ned i rummet. Folk brokkede sig over at skulle klatre til vejrs til disse *Lysets Boliger* ad hønsestiger til loftsetagerne, hvor fotograferne indrettede deres atelier. Andre anlagde deres atelier ved jorden og reklamerede med denne facilitet i deres annoncer.

Han fortæller, at foreningens æresmedlem gamle Petersen, en tid arbejdede i et åbent skur bag Herkules Pavillonen i Kongens Have, hvor også Alstrup og

n.º 14. - 172 r. Rivoli et 4, r. Vivienne

Lith. Desobry et Bache

PRISES..... AU DAGUERRÉOTYPE

- Ah!..... Clarisse vois donc cette grande machine on dirait qu'il y a un œil qui nous regarde !.....

Georg A. Skou begyndte deres virksomhed, sidstnævnte i 1844.

De første fotografiske atelierer var små og dårligt indrettede. Udstyret bestod af et gardin som baggrund; når det gik vildt til, var der et lysere og et mørkere gardin. Desuden var der et lille rundt bord, et bordtæppe med mønster og *operationsstolen*, d.v.s. en simpel stol med tremmeryg, hvorpå der var skruet et par klaptræer med bolte og en hovedholder. Folk følte det som de skulle have trukket tænder ud når de skulle *aftages*.

Siden 1842 begyndte flere danske og udenlandske fotografer at daguerreotypere i Danmark, men kun relativ få af deres billeder, hovedsagelig portrætter, er bevaret hos private familier, i arkiver, museer og samlinger, f.eks. har Det kgl. Bibliotek ca. 300 daguerreotypier.

Daguerreotypiet var den mest brugte fotografiske teknik her i landet til midten af 1850'erne og afløstes af glasplader overtrukket med kolloidum blandet med jodkalium, der blev dyppet i en sølvnitratopløsning før eksponeringen. Glasnegativer gav mulighed for at reproducere mange billeder efter det samme negativ. I 1850'erne og 1860'erne var det også almindeligt, at fotograferne affotograferede de

gamle daguerreotypiplader, der var af fremragende teknisk kvalitet, sammenlignet med de nye teknikker.

I en kort periode omkring 1855 brugte man kolloidum processen som positiv proces (vitrotypi eller amfitypi) i stedet for daguerreotypier, idet fotografen monterede en negativ glasplade på sort baggrund. Det var *folkeudgaven* af daguerreotypiet og en teknik, der efter hoffotograf Petersens mening, var skandaløst ringe: *Glasbillederne var det sletteste Produkt, Fotografien har frembragt: det var ikke andet end hvad vi nu vilde kalde et underexponeret Negativ. Blot lidt Farve paa Kinderne og sort Lak eller Fløjl bagpaa, og dermed var det færdigt. Udgifterne var en ren Bagatel imod hvad Daguerreotypibilledet kostede, i Udlæg. I denne Periode fortjentes der mange Penge i saadanne Forretninger, hvor cirka 6 Optagelser om Dagen Aaret rundt og et Papirbillede i Ny og Næ, var staaende Regel.*

Siden midten af 1850'erne fortrænges daguerreotypiet herhjemme langsomt men sikkert af papiraftryk efter negativ; i begyndelsen anvendte fotograferne som regel saltpapir og senere albuminpapir. Et nyt og ikke mindre spændende afsnit af dansk fotohistorie tog dermed sin begyndelse.

1. Daguerreotypi 12 x 15,8 cm. lysmål 7° 10 cm FS 142A (G 28). Teknisk Museum: *Afbildning fra Pladerne [?] som har ligget paa en blank Sølvplade i Mørke 48 Timer og derpaa joderet, senere bragt under et rødt Glas.* Daguerreotypi, samme mål, FS 143A (G 27) med foto af indskrift: H.C. Ørsted. *Afbildning af en gennemskaaren Messingplade, paa en blank Sølvplade, udsat for Solen een Dag, og derpaa joderet, hvorpaa det atter et Øieblik udsættes for Sollyset.* Kasse til plader FS 28A (G 24). Den fysiske samling (=FS) blev indlemmet i Teknisk Museum i 1920'erne.

2. Meddelelser fra Akademisk Architekt Forening. 2 no.12, (15.Marts) 1900,p.143. Daguerreotypierne er afbildet i Før og Nu. Red. F.Zachariae. 2,21. Kjøbenhavn 1916,p.243 & 246. De angives, at være i Rådhusbiblioteket. Hvor de ikke findes mere.

Fotohistorisk kalender 1839-1840.

1839.

5.januar

Falbe, der er i Paris, beskriver Daguerres diorama og daguerreotypier.

6.januar

Første offentlige meddelelse om Daguerres opfindelse i *Gazette*.

7.januar

Arago udgiver rapport om opfindelsen i Videnskabernes Akademi.

20.januar

Bayard viser sine fotokemiske eksperimenter på papir.

25.januar

Talbot udstiller sine fotogeniske billeder.

31.januar

Talbot præsenterer sine fotogeniske tegninger i the Royal Society of Sciences, London.

2.februar

Notits i *Berlingske Tidende* om Daguerres forsøg.

5.februar

H.C.Andersen skriver om Daguerre til Chr.Høeg-Guldberg.

14.februar

Ørsted holder foredrag om daguerreotypier i Selskabet for Naturlærens Udbredelse.

15.februar

Prins Christian Frederik beder Falbe om et daguerreotypi og sender Falbes brev til Ørsted.

17.februar

Carstensen udgiver i *Portefeuillen* en oversættelse Janins artikel om daguerreotypier.

23.februar

Handels- og Industri-Tidende bringer notits om daguerreotypiet og om Ørsted.

24.februar

Ørsteds foredrag trykkes i *Dagen's søndagstillæg*. H.C.Andersen skriver om Janins artikel og sin samtale med Ørsted i et brev til Henriette Hanck.

8.marts

Daguerres atelier brænder.

14.marts

Falbe skriver om branden hos Daguerre og nævner Talbots forsøg.

20.marts

Bayard fremstiller et vellykket forsøg med direkte positiv på papir.

30.marts

Steinheil udfører forsøg efter Talbots princip.

1.april

Falbe kan ikke skaffe et daguerreotypi, opfindelsen er hemmelig og den franske regering ønsker at købe den.

14.juni

En foreløbig kontrakt med Daguerre og Niépce junior forelægges Kong Louis-Philippe.

24.juni

Bayard udstiller 30 papirfotografier i Paris.

3.juli

Aragos rapport om kontrakten. Daguerre udstiller sine daguerreotypier.

17.juli

Den franske regering vedtager at give Niépce junior og Daguerre en livsvarig pension. Falbe bestiller et kamera hos Giroux.

19.juli

Prinsen kontakter Ørsted og sender ham Aragos rapport.

22.juli

Falbe meddeler prinsen deputeretkammerets beslutning. Daguerre skal skrive vejledning. Falbe skal på kursus hos Daguerre og har bestilt et daguerreotypi, samt et kamera (no.6) hos Giroux. Falbe foreslår at Daguerre bliver medlem af Videnskabernes Selskab i København. Falbe tilbyder selv at optage daguerreotypier.

30.juli

Deputeretkammeret får rettighederne til opfindelsen.

August

Daguerres bog udkommer hos Giroux i Paris.

12.august

Prinsen ønsker at få Falbes egne daguerreotypier og har bedt Ørsted om at kontakte Ehlers i Paris.

14.august

Falbe meddeler, at Arago holder offentligt møde.

15.august

Ursin skriver *Om photogeniske Billeder* i *Nyt Magazin for Kunstnere og Haandværkere*. (15.,22. & 29.august).

19.august

Daguerres opfindelse offentliggøres af Arago ved et stort møde. Falbe er tilstede.

20.august

Falbe sender prinsen en udførlig rapport om mødet. Daguerre har lovet prinsen et daguerreotypi.

Aug./sept.

H.T.Winther i Christiania laver forsøg med papirpositiver.

2.september

Falbe har deltaget i Daguerres første forelæsning. Prinsens kamera er leveret fra Giroux blandt de 20 første. Falbe har bestilt 6 eksemplarer af Daguerres bog.

4.september

Steinheil udstiller daguerreotypier i München.

7.september

Daguerres første offentlige demonstration, som Falbe overværer.

9.september

Falbe ved at optage daguerreotypier; beskriver sine 24 forsøg i brev til prinsen. Skeptisk kommentar til Daguerres opfindelse i *Berlingske Tidende*.

20.september

Talbot udfører det første blivende kopierbare negativ.

25.september

Berlingske Tidende

omtaler Daguerres første offentlige forsøg (7.september) og St.Croix's demonstration i London (13.september).

28.september

De Meza skriver fra Paris til von Bülow. Har besøgt Lerebours og anbefaler indkøb af et kamera til Den militære Højskole.

2.oktober

Prins Christian Frederik modtager Falbes daguerreotypier i København.

3.oktober

To af Falbes daguerreotypier præsenteres i Selskabet for Naturlærens Udbredelse af prinsen og H.C.Ørsted. Det ene viste Pont St.Michel, Pont Neuf med Louvre i baggrunden, det andet Pont Royal, Tuilleriesne, Triumfbuen m.m.

8.oktober

Dele af Daguerres bog oversættes i *Handels- og Industri-Tidende*. (8.15.& 22.okt.)

13.oktober

Falbe skriver om sine optagelser og meddeler, at kameraet og 7 daguerreotypier er afsendt.

14.oktober

Alfred Donné præsenterer fotograferede portrætter for Videnskabernes Akademi i Paris. Carstensen har i Paris set nye forsøg.(Falbe og Jomard's ?). Falbes to daguerreotypier vises på Kunstakademiet. De ses af Thorvaldsen, C.F.Hansen, Hetsch, Eckersberg, Ursin, J.L.Lund o.a.

26.oktober

Falbe foretager forsøg sammen med Jomard, anvender *venetiansk trippelse* polering.

31.oktober

Daguerres bog oversættes af Ursin i *Nyt Magazin for Kunstnere og Haandværkere*. (31.okt.7.& 18.nov.)

2.november

Berlingske Tidende omtaler Falbes to daguerreotypier og at Den militære Højskole har bestilt et kamera i Paris.

5.november

Prinsen meddeler, at Falbes kamera er ankommet.

8.november

Falbes to daguerreotypier vises i Videnskabernes Selskab.

12.november

Falbes to daguerreotypier fremvises af Ursin i Industriforeningen.

14.november

Falbes to daguerreotypier udstilles i Kunstforeningen sammen med malerier af Eckersberg og Møller. Prins Christian Frederik overdrager Falbes daguerreotypier og kamera til H.C.Ørsted.

19.november

Et Lerebours-kamera afsendes af de Meza fra Le Hâvre til Den militære Højskole.

26.november

De Meza skriver til von Bülow om daguerreotypiet og sit køb af et kamera til Den militære Højskole.

3.december

Prinsen udråbes til Christian VIII.

December

Piil bygger et daguerreotypi-kamera i Århus.

1840.

2.januar

Ursin skriver i *Nyt Magazin for Kunstnere og Haandværkere* om H.T.Winthers papirbilleder.

23.januar

Hoffmanns daguerreotypier af Kongens Nytorv vises i Selskabet for Naturlærens Udbredelse.

31.januar

Piil har optaget og udstillet et daguerreotypi i Århus.

Februar

Hellerung optager et daguerreotypi af Rosenborg, der vises i Selskabet for Naturlærens Udbredelse, Det ses af Thorvaldsen og Hetsch. Thorvaldsen overværer en optagelse af Vor Frue Kirke tårn.

25.februar

Daguerreotypi (Kongens Nytorv af Hoffmann?) gives til Christian VIII af Den militære Højskole.

April

Falbe vender hjem til København.

5.juni

Nyt Magazin for Kunstnere og Haandværkere udgiver et stik af Piil, lavet efter hans daguerreotypi af Lille Torv i Århus. (Det kgl.Bibliotek).

Juni/juli?

P.Faber og J.A.Bech optager daguerreotypi af Gråbrødre Torv med skamstøtten. Pladen bevaret i Københavns Bymuseum.

August?

Daguerreotyperet portræt af Christian Waagepetersen. Bevaret i privatsamling.

August

Franskmanden Neubourg optager prospekter. To bevarede daguerreotypier (Gammel Strand & Børsen); nu i Københavns Bymuseum. Hippolyte Fizeau opfinder guldtoneede daguerreotypier.

21.august

Falbe foreslår Giroux-kameraet udlånt til Bellonas togt.

27.august

Bellona afsejler til Sydamerika, bl.a. med naturforskeren H.N.Krøyer om bord.

16.november

H.C.Andersen besøger Isenrings udstilling af portræt daguerreotypier i Augsburg.

1.december

Handels- og Industri-Tidende meddeler Fizeaus opfindelse af guldtoning.

Arkivalier.

Rigsarkivet: Kongehusarkivet Christian VIII Breve 132. Breve fra Falbe til prins Christian Frederik (5.januar-26.oktober 1839).

Chr.Tuxen Falbe privatarkiv 5380. Breve fra prins Christian Frederik til Falbe (20.april-11.oktober 1839).

Kunstakademiets arkiv. Dagbog 1.1.25, p.203 mødereferat 14.oktober 1839. Pkt.6.

Hærens Arkiv. Den Kongelige Militaire Højskole. Arkiv nr. 290.6. Indgåede skrivelser (1839-40). Undervisningsdirecturens Tjenestebog U 19 (1838-42)p.273-5,no.94, 96, 99. Originale regnskaber (1836-1842) no.15, 35 & 44. Inventarie & regnskab (1848-60) no.296. Korrespondance (Bülow, Quaade og de Meza) og udgifter til kamera.

Admiralitetet. Commisariats-Collegiets Correspondancebog no.775-776. Admiralitets-Collegiet no.758. Søkrigskancelliet no.256 Kgl.Resolutioner no.237/155 1840. Skrivelser vedrørende Bellona's togt.

Det kgl.Bibliotek: Nyere Breve Dansk XX (Kongehuset 1838- 1863). Brev fra prins Christian Frederik til Falbe (15.februar 1839).

Ørsted 1-2, 2°. Breve fra prins Christian Frederik til H.C.Ørsted (19.juli & 2.oktober 1839).

Victor Hermansens efterladte papirer. Fotografiens Historie. Excerpter. NKS 4949,4°.

Litteratur.

Om Christian Tuxen Falbe

T.A.Topsøe-Jensen & E.Marquard: *Officerer i den dansk-norske Søetat 1660-1814*. København 1935 I p.347-348;

N.Breitenstein: *Christian VIII's Vasecabinet. Antik-Cabinettet 1851*. København 1951, p.92 ff.

Dansk biografisk Leksikon 4 1980,p.322;

V.Liventhal: C.T.Falbe - søofficer og arkæolog. *Museum Tusulanum* 56 1986,p.337-361;

J.Lund: *The archaeological activities of Christian Tuxen Falbe in Carthage in 1838*. *Cahiers des études Anciennes*. Quebec 18 1986,p.8-24;

J.Lund & L.Wriedt Sørensen: *Vejen til Segermes. C.T.Falbes rejse gennem Tunesien i 1838*. *Nationalmuseets Arbejdsmark*. 1988,p.9-23.

Fotohistoriske bøger og artikler

F.Berendt: *Fra camera obscura til Daguerre./ Nyt Magazin for kunstnere og håndværkere, 1839. Praktisk Beskrivelse af fremgangsmåden med Daguerreotypi./Daguerreotypikamera, Alphonse Giroux 1839./Daguerre og Samuel Morse. Fra Robert Tafts bog: Photography and the American Scene. Objektiv 23 1982,p.23- 31/p.33-46/p.47.*

- *Daguerre og Niépces korrespondance./Efter Daguerre./ Daguerreotypi-apparat Voigtländer. Original brugsanvisning. Objektiv 24 1982,p.54, 64, 72.*
- *François Arago. Redegørelse i Videnskabernes Akademi, 7.jan.1839./På tinplade - verdens ældste foto. Objektiv 28 1983,p.44 & 49.*

- *Daguerreotypikameraets historie. Objektiv 29 1984,p.45.*

- *Et daguerreotypi kamera som nyt. Objektiv 30 1984,p.16.*

- *Daguerreotypi. Fra Pfenning Magazin 1839. Objektiv 36 1986,p.30-37.*

- *Det begyndte med Mads Alstrup. Dansk fotografisk Tidsskrift 3 1986,p.6-8.*

- *Skopudseren og hans kunde. Om Daguerre's første billeder. Objektiv 39 1987,p.30*

- *Daguerre's rival. Begyndelsen. Hippolyte Bayard. Objektiv 42 1988,p.32.*

- *J.-L.-M.Daguerre: Historique et Description des Procédés du Daguerreotype et du Diorama. Paris 1839.*

- *Nouveau moyen de préparer la couche sensible des plaques destinées a recevoir les images photographiques. Paris 1844.*

- *F.R.Friis.Red.: Om Ed.Becquerels Arbejder med Hensyn til Fotografien. Beretninger fra Dansk fotografisk Forening 14, VIII,1 1892,p.30 ff.*

- *H.Gernsheim: The Origins of Photography. New York 1982.*

- *Handels- og Industri-Tidende. Red.D.J.Rawert & W.A.Schlegel. Kjøbenhavn 1839-40: Daguerre's Lysbilleder. Nr.18 (23.Februar,p.75-76) 1839. Daguerreotype. Nr.85 (8.October, p.338-340); Nr.87 (15.October,p.347-348); Nr.89 (22.October,p.355-356) 1839.*

Fizeau's forgyldte Lysbilleder. Nr.103 (1.December,p.418) 1840.

- *J.E.A.Hansen: Daguerreotypiens første Fremkomst i Kjøbenhavn. Beretninger fra Dansk fotografisk Forening 14 VII,9 1892, p.161- 175.*

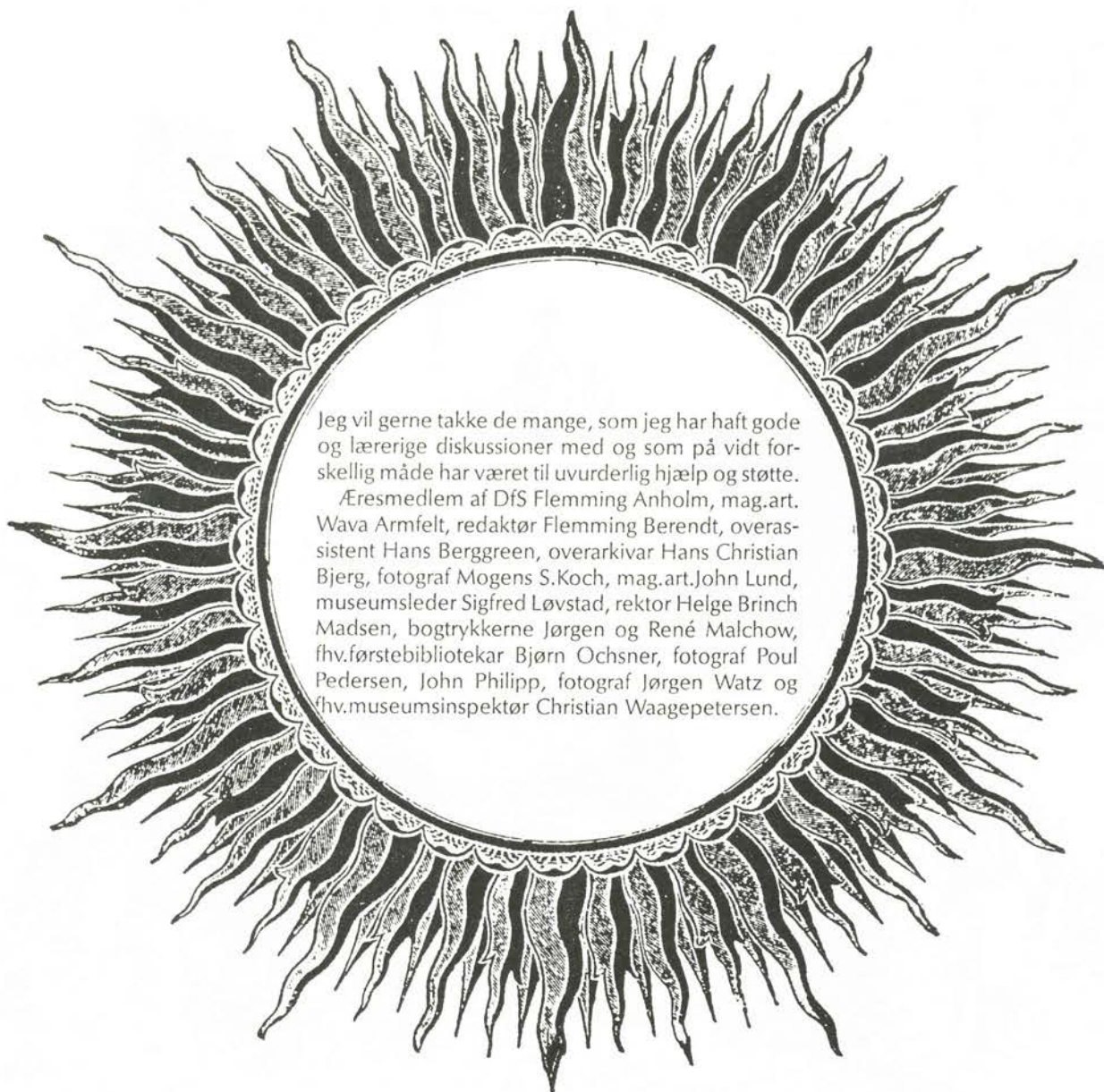
- *Fra Daguerreotypiens Barndom. Beretninger fra Dansk fotografisk Forening 15 VII,17 1893,p.332-336.*

- I.Haugsted: *Fotograf Piil's daguerreotypi af C.J.Thomsen. Christian Jürgensen Thomsen 1788-29.december-1988. Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1988,p.155-159.
- *Lystegninger. Christian Tuxen Falbe's breve til Christian VIII. Et bidrag til det første år af daguerreotypiets historie. Tidens Tand* 4 1989.
- *Der Kronprinz und der Marineoffizier. Zu den Briefen Christian Tuxen Falbes. Fotogeschichte* (Udkommer 1989).
- V.Hermansen: *Nogle gamle Stereoskop-Billeder. Danske Museer. Aarvog for Dansk Kulturhistorisk Museumsforening. Red. V.Hermansen. III. København* 1952,p.65-82.
- F.Kempe: *Die Daguerreotypie in Deutschland. Vom Charme der frühen Fotografie. Seebruck am Chiemsee* 1979.
- M.S.Koch & A.Sjögren: *Behandling af daguerreotypier med brintplasma. Konservering och vård av fotografisk material. Red.B.Nilsson og A.Møller Pedersen. Kompendium III. København* 1986,p.65-77.
- *Kong Christian VIII.s dagbøger og optegnelser. Register III 1823-1839. Udg.V.Sjöqvist. København* 1983, *Dagbog 1839* p.170- 181.
- J.S.Kunstreich: *Frühe Photographen in Schleswig-Holstein. Heide in Holstein* 1985.
- R.Meyer: *The Thorvaldsen Daguerreotype. History of Photography* 1 1977,p.85-87 & 2 1978,p.85-87.
- *Nyt Magazin for Kunstnere og Haandværkere. Udg.G.F.Ursin. 4 København* 1839-40. *Om photographiske Billeder, i Anledning af Daguerre's Opfindelse. No.1* (15.August,p.1-7) *No.2-3* (22.August,p.13-24) *No.4* (29.August,p.25-29); *Practisk Beskrivelse af Fremgangsmaaden med Daguerreotypen og Dioramaet af Daguerre. No.15* (31.Octbr.p.126-128) *No.16-17* (7.Novbr.p.129-144 Tab.6) *No.18* (14.Nov.p.145-148) 1839; *H.T.Winther's Fremgangsmaade at fremkalde Billeder ved Lysstraalernes Indvirkning. No.26* (2.Jan.p.212) 1840; *C.Piil om Daguerreotypen. No.54-55* (5.Juni,p.456) 1840.
- B.Ochsner: *Portrætfotograferne. Den lille Portrætkunst siden 1750. Red.L.E.Grandjean & A.Fabritius. København* 1949,p.161- 204.
- *Tidligt dansk Fotografi. Librannica* 1950,p.XXI-XXIV.
- *Fotografier af H.C.Andersen. Odense* 1957.
- *Fotografi i 100 år set fra et dansk synspunkt. København* 1962.
- *Fotografiet i Danmark 1840-1940. En kulturhistorisk billedbog. København* 1974.
- *Gamle fotografier. Jeg er samler. Red.P.H.Traustedt. København* 1975,p.299 ff.
- *Hvordan fotografien kom til Danmark. Objektiv* 22 1982,p.7.
- *Fotografer i og fra Danmark til og med år 1920. I-II. København* 1986.
- J.Petersen: *Fra Daguerreotypien her hjemme. Beretninger fra Dansk fotografisk Forening* 14 VII,12 1892,p.223-233.
- C.Piil: *Maanedskrift til nyttige Kundskabers Udbredelse. Red. og udg. C.Piil. 1856. Photographie. (Deels af egen Erfaring, og deels af de bedste derover udgivne Skrifter, sammenstillet af C.Piil.) Nr.1* (Januar, p.1-9). *Photographie. Det photographiske Apparat. Nr.2* (Februar,p.17-30).
- *Photographisk Haandbog. Kjøbenhavn* 1861.
- *Veiledning for begyndende Photographer 2den tildeels omarbejdede Udgave af 'Photographisk Haandbog'. Kjøbenhavn* 1864. *The Pioneers of Photography 1840-1900. The Robert Lebeck Collection. Curated by C.Bertelli. [Også med italiensk tekst]. Milano* 1988.
- *Portefeuilleen. Udg.G.Carstensen. 1839-40. Daguerrotypen. Efter J.Janin. I* 1839 (17.Feb.), sp.153-161; *Daguerrotypen. Paris* 14de Octbr.1839. *I* 1840 (2.Feb.), sp.101-108; *Daguerres Portrait. I,6* 1840 (9.Feb.); *[Notits] Fra Calcutta...* II,15 1840 (12.April).
- U.Steen: *Die Anfänge der Photographie in Schleswig-Holstein (1839-1848). Nordelbingen* 56 1987,p.101-150.
- J.M.Thiele: *Af mit Livs Aarbøger. Udg. C.Dumreicher. I-II. København* 1917.
- Chr. Winther: *Fotografiens Udviklingshistorie. København* 1948.
- *Portrætfotografiets teknik. Den lille Portrætkunst siden 1750. Red.L.E.Grandjean & A.Fabritius. København* 1949,p.135- 160.
- H.T.Winther: *Anviisning til paa trende forskjellige Veie at frembringe og fastholde Lysbilleder paa Papir. Christiania* 1845.
- H.C.Ørsted: *Daguerres Opfindelse. (Foredraget i Selskabet for Naturlærens Udbredelse). Søndagen. Et Følgeblad til 'Dagen'. Red.A.E.Boye. Nr.8* 24.Februar 1839.
- *Hans Christian Ørsted. Red. F.J.Billeskov Jansen, E.Snorrason & Chr.Lauritz-Jensen. IFV-energi i/s (Isefjordværket)* 1987.

Jeg har benyttet materiale fra:

- Danmarks Fotomuseum. Herning
- Danmarks Tekniske Museum. Helsingør
- Det kgl.Bibliotek. København
- Falbe, C.V.W.de. Privatsamling. England
- Kunstakademiets Bibliotek. København
- Københavns Bymuseum. København
- Nationalmuseet. København
- Rigsarkivet. København
- Thorvaldsens Museum. København
- Waagepetersen,Chr. Privatsamling. Frederiksberg

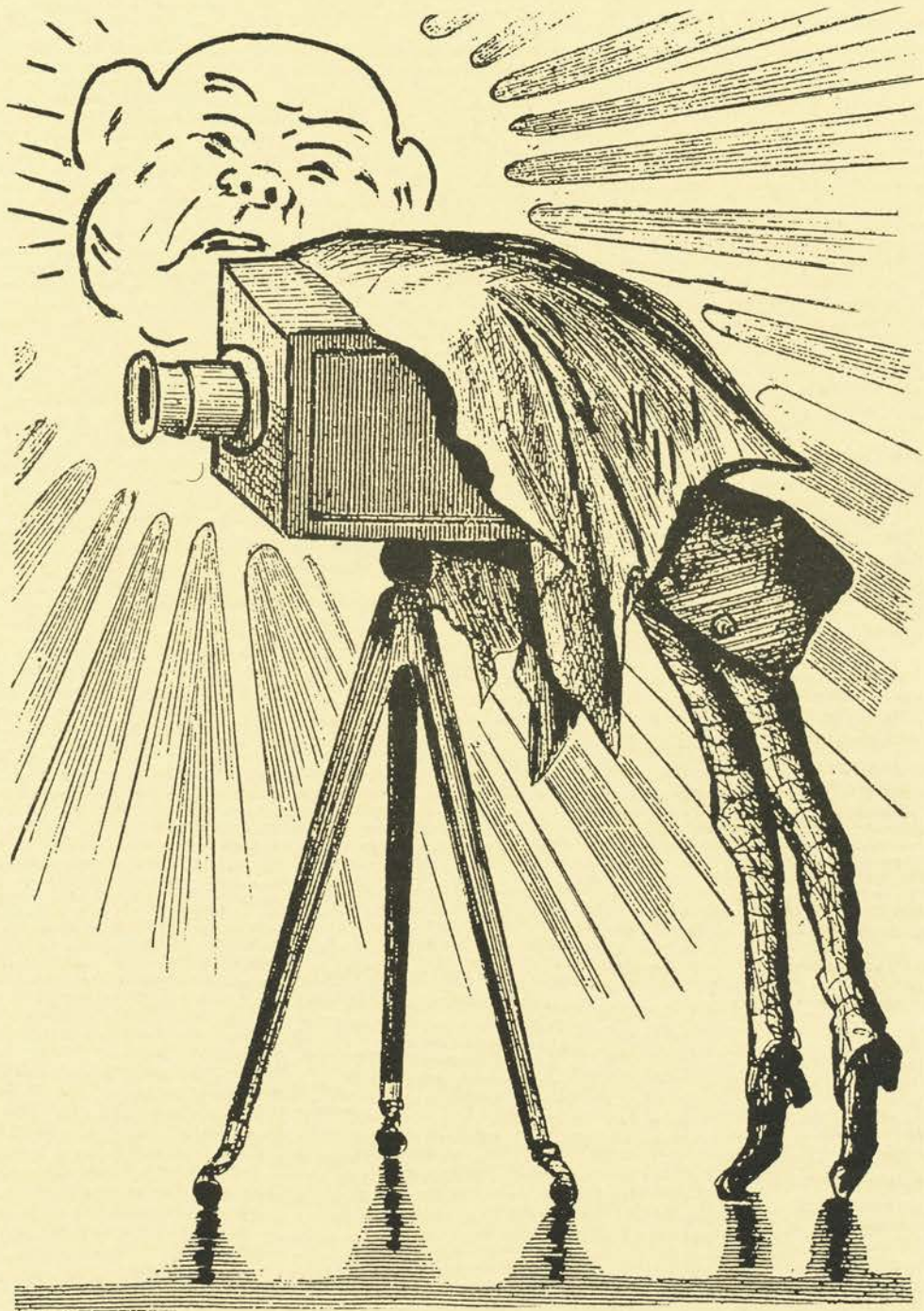
Redaktion Dansk Fotohistorisk Selskab.
Teglgårdsvej 308. 3050 Humlebæk. (02) 192299.
Pris kr. 95.-

Jeg vil gerne takke de mange, som jeg har haft gode og lærerige diskussioner med og som på vidt forskellig måde har været til uvurderlig hjælp og støtte.

Æresmedlem af DfS Flemming Anholm, mag.art. Wava Armfelt, redaktør Flemming Berendt, overassistent Hans Berggreen, overarkivar Hans Christian Bjerg, fotograf Mogens S.Koch, mag.art. John Lund, museumsleder Sigfred Løvstad, rektor Helge Brinch Madsen, bogtrykkerne Jørgen og René Malchow, fhv.førstebibliotekar Bjørn Ochsner, fotograf Poul Pedersen, John Philipp, fotograf Jørgen Watz og fhv.museumsinspektør Christian Waagepetersen.

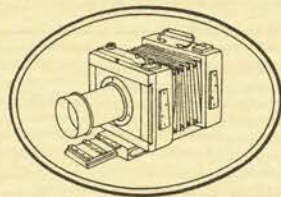

Solens klage

At være en sol er nu hårdt,
kan I tro,
De her fotografer, Gudfader!
de under mig hverken rist eller ro
men bruger mig til deres plader.

Frit oversat af Fl. Anholm.

Dansk Fotohistorisk Selskab